

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Andra kammaren.

Nr 24.

Tisdagen den 15 juni.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4, den 5 och den 8 innevarande juni.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman, greve *Ragnar Barnekow*, från Sörbytorp, är på grund av sjukdom (Hypertrophia prostatae c. retentione urinae et cystopyelit. ac.) oförmögen att tills vidare deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Kristianstad den 14 juni 1943.

Sven Wahlgren,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Barnekow ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med denna dag.

§ 3.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 327, angående förbättring av Ljungbyheds flygfält.

Denna proposition hänvisades genast till statsutskottet.

§ 4.

Herr talmannen meddelade, att enligt överenskommelse, som träffats mellan kamrarnas talmän, den gemensamma omröstning, för vilken voteringsproposition blivit av riksdagen godkänd, komme att äga rum vid plenum lördagen den 19 i denna månad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 453 av herrar *Sefve* och *von Friesen*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 454 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*; och

nr 455 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, statsutskottets utlåtanden nr 158—167, bankoutskottets utlåtande nr 54, första lagutskottets utlåtanden nr 43 och 44, andra lagutskottets utlåtande nr 45 samt första särskilda utskottets utlåtande nr 2.

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 24.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Hagberg* i Luleå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, i anledning av förekomna fall av desertering av svenska militärer till utländsk krigsmakt. Denna anhållan bifölls.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Hagberg* i Luleå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående omlastningen i Torneå av gods från finländsk till svensk järnvägs-vagn.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om magistrats skiljande från rådstuvurätt;

statsutskottets utlåtanden:

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till utbyggnad av samt anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa sjukvårds- och förlägningsfrågor i Karlskrona;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande från anslaget till oförutsedda utgifter av vissa kostnader;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående träffande av visst avtal med Eksjö stad;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag m. m.;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iordningställande av ett för västkusten avsett bärgningsfartyg;

nr 177, i anledning av väckt motion angående tjänstgörings- och ekonomiska förhållanden för personal på övergångsstat vid armén och marinen;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken, svenskt fotografiskt papper och film, m. m.;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av utrikesrepresentationen och effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m. m.;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till inköp av fastigheter för beskickningen i Washington och konsulatet i Minneapolis;

nr 183, i anledning av väckta motioner om ersättning åt enskilda personer och företag för förlust till följd av förbudet mot försäljning av flygfotografier m. m.;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en överstyrelse för yrkesutbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till skolöverstyrelsen jämte en i ämnet väckt motion;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1943/44 till dövstumskolorna m. m.;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens bosättningslån jämte i ämnet väckta motioner;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till pensionsstyrelsen;

nr 189, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m.;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till länsstyrelserna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till landsfiskalerna m. fl.;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till tullverket jämte i ämnet väckta motioner;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till återbäring av erlagda stämpelmedel i vissa fall;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av visst äldre reservationsanslag; och

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m., dels ock angående lönetursregler vid tillsättandet av vissa befattningar vid statens järnvägar jämte i dessa ämnen väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att förordna om uttagande av viss tilläggstull å druv- och stärkelsesocker m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m.;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillämpning av vissa särskilda bestämmelser rörande taxeringsförfarandet år 1942 i fråga om taxeringsförfarandet år 1944;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1943—30 september 1944;

nr 42, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder för åstadkommande av kontroll över självdeklarationsplikens riktiga fullgörande;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 5 § förordningen den 13 december 1940 (nr 1,000) om allmän omsättnings beskattning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 44, i anledning av väckta motioner avseende förordningen om allmän omsättnings beskattning; och

nr 45, i anledning av väckt motion angående viss begränsning av rätten till avdrag vid inkomstbeskattningen för premier, som erläggas för pensionsförsäkring;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial, nr 3, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av visst ärende anlitat biträde;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 59, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 60, angående ersättning till två hos 1943 års riksdag anställda vaktmästare vid inkallelse till militärtjänstgöring;

nr 61, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängt bemyndigande att genomföra krisadministration vid riksdagens verk;

nr 62, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare vid riksbankens sedeltryckeri och pappersbruk;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till kristillägg, såvitt angår tolfte huvudtiteln;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 65, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Linköping Anders Petter Qvists änka; och

nr 66, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 5 och 6 §§ lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.; och

nr 47, i anledning av väckta motioner angående åläggande för icke krigstjänstskyldiga medborgare att tjänstgöra inom särskilda militära arbetsområden, företrädesvis inom luftbevakningen;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo jämte i ämnet väckta motioner;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dels jordbruksekonomisk undersökning och dels svenska smörprovningarna;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om in-skränkning med hänsyn till försvaret i rätten att avverka skog; och

nr 59, i anledning av väckta motioner om anordnande av ekonomiska drifts-analyser av vissa typiska jordbruk;

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa avlönings-m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1943/44 jämte i ämnet väckta motioner;

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vägar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga vägor-ganisationen samt vissa vägväsendet berörande anslagsfrågor jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion angående översyn av gällande regler om järnvägs ansvar för skada å gods.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från sammansatta stats- och första lagutskottet:

nr 291, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän m. m. dels ock en väckt motion;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken i 1734 års lag, m. m.; och

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förberedande åtgärder för inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland; samt

från andra lagutskottet:

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); och

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret; samt

från jordbruksutskottet:

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till Veterinärinrättningen i Skara;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för undersökningar rörande förbättrad vattenavrinning från Ringsjön i Malmöhus län;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse om leverans av mul- och klövsjukevaccin från Danmark till Sverige;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter;

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal rörande gruvskogarna i riket jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.15 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 16 juni.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 168—196, bevillningsutskottets betänkanden nr 32, 33, 38, 39 och 42—45, sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial nr 3, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 59—66, första lagutskottets utlåtanden nr 45—47, andra lagutskottets utlåtanden nr 46 och 47, jordbruksutskottets utlåtanden nr 54—59, första särskilda utskottets utlåtanden nr 3 och 4, andra särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

§ 3.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talmän! Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att två gånger bordlagda ärenden skola å morgondagens föredragningslista uppföras i följande ordning,

nämligen först statsutskottets utlåtanden nr 181, 182, 169 och 196 samt där-
efter första särskilda utskottets utlåtanden nr 2, 3 och 4, andra särskilda ut-
skottets utlåtanden nr 2 och 3, statsutskottets utlåtanden nr 158—167, ba-
nkoutskottets utlåtande nr 54, första lagutskottets utlåtanden nr 43 och 44,
statsutskottets utlåtanden nr 168, 170—180 och 183—195, bevillningsutskottets
betänkanden nr 32, 33, 38, 39 och 43, sammansatta bevillnings- och första lag-
utskottets memorial nr 3, bankoutskottets utlåtanden nr 59—66, jordbruksut-
skottets utlåtanden nr 54—59, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr
45—47, andra lagutskottets utlåtanden nr 46, 45 och 47, konstitutionsutskot-
tets utlåtande nr 15, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets ut-
låtande nr 1, bevillningsutskottets betänkanden nr 42, 44 och 45 samt andra kam-
marens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

Denna hemställan bifölls.

§ 4.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 322, till Konungen i anledning av väckt motion angående revision av
grundlagarnas bestämmelser om beskattning, statsreglering och därmed sam-
manhängade ämnen m. m.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation
av tandläkarinstitutet m. m.;

nr 311, i anledning av väckta motioner angående åtgärder för främjande
av medicinsk forskning m. m.; och

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga åtgär-
der för tryggande av vedproduktionen m. m.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.06 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Torsdagen den 17 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr **talmannen** anförde: Hans Maj:st Konungen har uppdragit åt mig att till kammaren framföra hans djupt kända tacksamhet för de lyckönskningar, som kammaren genom den för ändamålet utsedda delegationen under gårdagen framburit i anledning av 85-årsjubileet.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1943 den 16 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1943—1946 efter herrar C. P. V. Gränebo och A. I. Anderson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1943—1946:

herr Gränebo, Carl Petrus Valdemar, ledamot av riksdagens första kammare	med 46 röster,
» Anderson, Axel Ivar, ledamot av riksdagens första kammare	» 45 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1944 försiggått:	
herr Magnusson, Harald Theodor, bankråd	med 42 röster,
» Ekman, Johan Fritjof, ledamot av riksdagens första kammare	» 40 » ,
» Bergvall, John Helmer, ledamot av riksdagens andra kammare	» 37 » .

Karl Wistrand.

Axel Löfvander.

Oscar Carlström.

Erik Fast.

År 1943 den 16 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1943—1946 efter herrar K. H. Magnusson och K. A. Ryberg, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1943—1946:

herr **Magnusson, Karl Hilding**, ledamot av riksdagens andra kammare med 43 röster,
 » **Ryberg, Karl Arthur**, ledamot av riksdagens andra kammare » 42 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1944 försiggått:
 herr **Persson, Gunnar**, ledamot av riksdagens andra kammare med 44 röster,
 » **Strand, Axel Wilhelm**, ledamot av riksdagens första kammare » 42 » ,
 » **Svensson, Gustav Hjalmar**, ledamot av riksdagens andra kammare » 41 » .

Karl Wistrand.

Oscar Carlström.

Axel Löfvander.

Erik Fast.

Protokollen lades till handlingarna. Därjämte beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda, dels ock skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av utrikesrepresentationen och effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m. m.; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till inköp av fastigheter för beskickningen i Washington och konsulatet i Minneapolis.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m., dels ock angående lönetursregler vid tillsättandet av vissa befattningar vid statens järnvägar jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.
(Forts.)

I samband med tre Kungl. Maj:ts propositioner, nr 11, 168 och 285, med förslag till ändring av civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet m. m. hade utskottet till behandling förehåft åtskilliga motioner i hithörande frågor.

I en inom andra kammaren av fröken *Hesselgren m. fl.* väckt motion (II: 161) hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om rätt för kvinnlig statstjänare att för uppflyttning i löneklass få tillgodoräkna sig lagstadgad tjänstledighet för havandeskap eller barnsbörd.

I en annan inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.* väckt motion (II: 93) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att rörligt tilllägg och kristillägg icke finge utgå å högre belopp på lön än 6,000 kronor per år räknat.

Vidare hade i en inom samma kammare av herr *Fröderberg* väckt motion (II: 304) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att rörliga tilllägg och kristillägg de tre återstående kvartalen 1943 och första kvartalet 1944 skulle beräknas på grundlönerna för E-ort i alla löneklasser.

Sistnämnda två motioner hade i vad de avsåge grunderna för kristillägg på förslag av utskottet i dess utlåtande den 6 april 1943, nr 72, blivit av riksdagen avslagna. I detta sammanhang hade utskottet behandlat motionerna i vad de avsåge rörligt tillägg.

Slutligen hade i en inom andra kammaren av herrar *Persson* i Stockholm och *Senander* väckt motion (II: 238) yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att sådana direktiv till de olika verkstyrelserna och övriga statliga institutioners centrala ledningar måtte utarbetas, som innebure att gentemot den extra personalen tillämpades en lönepolitik, som garanterade denna ett godtagbart existensminimum samtidigt som avlöningsbestämmelserna borde bli enhetliga för likvärdigt arbete.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

I. godkänna Kungl. Maj:ts i propositionerna nr 168 och 285 framlagda förslag till ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet,

II. med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 168 framlagda förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 mars 1943 förordats

a) meddela bestämmelser angående avlöning till ferieberättigade befattningshavare under värnpliktstjänstgöring, som infaller under ferietid,

b) meddela föreskrifter om löneklassplacering i vissa fall för personal, som under år 1940 eller senare i samband med statens övertagande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst,

c) för budgetåret 1943/44 meddela särskilda avlöningsföreskrifter vid eventuell övergång till krisadministration,

III. med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 285 framlagda förslag

1) besluta, att barntillägg skulle övergångsvis utgå till härads hövdingar enligt i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 14 maj 1943 förordade grunder,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i sistnämnda statsrådsprotokoll förordats

a) i fråga om befattningshavare i domsagorna meddela erforderliga bestämmelser angående övergången till civila avlöningsreglementet,

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.

(Forts.)

b) besluta om undantag beträffande landsfogdar, landsfiskaler och deras assistenter ävensom vissa biträden i landsfiskalsdistrikten från de i civila avlöningsreglementet meddelade bestämmelserna angående tjänstedräkt,

c) besluta om flyttnings- eller reseersättning till beställningshavare vid försvarsväsendet, vilken efter egen ansökning förflyttas i samband med nyuppsättning eller omorganisation av förband eller formation,

d) medgiva förening av civil befattning med reservstatsbeställning och besluta om reglering av avlöningen för civil befattning, som innehaves samtidigt med reservstatsbeställning,

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva ersättning för flyttningskostnad vid kommendering till jämväl annan än i 31 § militära avlöningsreglementet avsedd utbildningskurs,

V. med bifall till propositionen nr 11 samt motionerna I: 115 och II: 113 besluta, att civila avlöningsreglementets bestämmelser om löneklassplacering vid befordran skulle tillämpas beträffande samtliga de befattningshavare, som blivit eller komme att bli innehavare av nyinrättad eller till högre lönegrad uppflyttad tjänst i anledning av tjänsteförteckningsrevisionen eller den av personalkommissionen vid statens järnvägar verkställda undersökningen ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i anledning av riksdagens beslut erforderliga åtgärder,

VI. med bifall till motionerna I: 310 och II: 161 bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser i enlighet med vad utskottet anfört,

B. att motionerna II: 93, II: 238, II: 243 och II: 304, motionerna II: 93 och II: 304 i vad de avsåge rörligt tillägg, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Persson* i Skabersjö, *Hansson* i Rubbestad och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett,

dels, att utskottets yttrande beträffande motionerna II: 93 och II: 304 bort hava den lydelse reservationen utvisade;

dels ock att utskottet i sin hemställan bort tillstyrka bifall till motionen II: 93, i vad densamma avsåge rörligt tillägg;

2) av herr *Hansson* i Rubbestad, som ansett, att utskottet bort avstyrka bifall till motionen II: 161.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Såsom kammarens ledamöter finna, äro vid detta statsutskottsutlåtande fogade två reservationer, varav den första avser maximeringen av underlaget för det till statstjänstemännen utgående rörliga tillägget. Detta är nu fixerat till 900 kronor per månad. Här föreligger en motion som syftar till att detta underlag skall begränsas till 500 kronor per månad, alltså 400 kronor lägre än det nu gällande. Utskottet har icke velat vara med om detta. För min del anser jag emellertid, att man förr eller senare ändå måste taga ståndpunkt till detta spörsmål på ett annat sätt än hittills. Det visar sig nämligen, att ju mer levnadskostnaderna stiga och ju högre indextalet blir, desto större orättvisa mellan befattningshavarna skapar detta system. Redan vid nuvarande indexläge erhåller en tjänsteman i en lägre lönegrad t. ex. vaktmästare på D-ort kompensation för de ökade levnadskostnaderna med endast cirka 860 kronor per år, under det att en byråchef på D-ort erhåller såsom kompensation 3,348 kronor, alltså mer än fyra gånger så

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.
(Forts.)

mycket som denne lägre tjänsteman får. Alla äro vi medvetna om att levnads-kostnaderna stiga i ungefär samma utsträckning för båda parterna. Skulle det vara någon variation, borde väl den befattningshavare som har lägre lön ha större kompensation för att kunna övervinna svårigheterna än den som har en stor avlöning. Vi anse därför, att när man nu ändå går in för att ändra avlöningsreglementet i betydande delar, det vore på sin plats att ändra detta oriktiga förhållande, så att mera rättvisa grunder skapas. Med hänsyn härtill ha vi reserverat vid punkten 1) ansett, att man här skulle bifalla den i ämnet väckta motionen. Jag skall här icke upptaga någon längre debatt, då vi diskuterat i stort sett samma sak, när vi hade frågan om kristilläggen till be-handling, utan jag skall med detta yrka bifall till reservationen 1).

Sedan har jag för egen del en reservation som avser den på kvinnohåll väckta motionen, enligt vilken en kvinnlig befattningshavare för lönetursräk-ning skall ha rätt att utöver nu gällande tid få inräkna även tid för barns-börd. Enligt det nuvarande systemet är tjänsteman berättigad att få avräkna tid med en femtedel av tjänstgöringstiden för uppflyttning i löneklass. Alltså en tjänsteman som på tre år skall tjänstgöra 1,095 dagar har rätt till 219 da-gars avdrag, utan att detta avräknas. Nu har man begärt, att tid för tjänst-ledighet för barnsbörd, som en kvinnlig befattningshavare är berättigad till, icke mindre än 120 dagar per år, också skall få läggas till dessa 219 dagar. Detta kan i realiteten innebära, att om hon under vart och ett av dessa tre år, som erfordras för uppflyttning, fått barn, skulle hon få ytterligare utöka dessa 219 dagar med icke mindre än 360 dagar. Av den tid av 1,095 dagar som erfordras skulle hon alltså icke behöva vara i tjänst mer än ungefär 500 dagar, alltså knappt hälften av den tid som erfordras. Jag anser, att staten i detta hänseende ändå behandlar de kvinnliga befattningshavarna mycket ge-neröst. De få nämligen så gott som full lön under dessa fyra månader de äro hemma. Därvid tillämpas nämligen endast A-avdrag. Detta belöper sig till i medeltal 12 högst 20 procent av lönen. En kvinnlig befattningshavare, som vid ett läroverk är placerad såsom lektor, kan under fyra månader, som hon är ledig för barnsbörd, alltså få uppbära ungefär 3,200 kronor utan att be-höva göra en dags arbete på sin tjänst. Jag finner den regel som staten alltså redan fastställt synnerligen förmånlig för kvinnorna. Jag har också den upp-fattningen, att det icke nämnvärt kommer att gynna de kvinnliga befattnings-havarna, om man inför denna särbestämmelse som ställer dem i en särklass gentemot de manliga. I längden kommer det att skada dem själva, ty ingen arbetsgivare, icke heller staten eller någon kommun, vill ha kvinnor i sin tjänst som ha så många förmåner framför manliga befattningshavare, och allra minst som de kvinnliga befattningshavarna i mycket högre grad än de manliga taga sjukledighet. Statsrevisorerna ha vid flerfaldiga tillfällen påtalat den stora sjukledighet som råder bland de kvinnliga statstjänarna. Jag finner det därför riktigt att ändra systemet på ett sådant sätt, att de kvinnliga befatt-ningshavarna ytterligare skola favoriseras.

Lönenämnden, som yttrat sig i ärendet, har i sin motivering gått på avstyr-kande av detta förslag, men samtidigt sagt, att om befolkningspolitiska syn-punkter skola få göra sig gällande, den ingenting har att erinra mot detta. Be-folkningspolitiska synpunkter torde i ganska ringa omfattning komma att läggas på denna fråga och kunna utan vidare avkopplas. Jag tror därför, att det vore klokast, om riksdagen i detta fall följde den reservation som jag av-givit och som går ut på ett avslag på den här föreliggande motionen.

Jag ber, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till den av mig av-givna reservationen.

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.

(Forts.)

Herr **Senander**: Herr talman! Min partikamrat herr Persson i Stockholm och jag ha avgivit en motion med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utfärdande till de olika verkstyrelserna och övriga statliga institutioners centrala ledningar av sådana direktiv som innebära, att gentemot den extra personalen tillämpas en lönepolitik som garanterar denna personal ett godtagbart existensminimum. Dessutom ha vi ansett, att avlöningsbestämmelserna för denna personal böra göras enhetliga inom olika verk för likvärdigt arbete. Utskottet har, såsom framgår av handlingarna, avstyrkt motionen och hänvisat till att Kungl. Maj:t och icke riksdagen har att besluta om den på extra stat uppförda personalens avlöning. Detta är riktigt i vad gäller s. k. tillfällig personal, vilket vi också framhållit i vår motion. Vi ha icke begärt, att riksdagen skall fastställa några avlöningsnormer för denna personal. Vad vi åsyfta är ett initiativ från riksdagen för att genom Kungl. Maj:ts medverkan åstadkomma en förbättring av denna personals ställning, en förbättring som hittills på grund av vissa förhållanden icke kunnat komma till stånd.

Förr i tiden har ju extraeländet bland statstjänstemännen varit en ständig källa till klagomål. Inför varje planerad lönereglering har man förklarat från vederbörandes sida, att nu skall det bli slut med extraeländet bland statstjänstemännen. Jag erkänner, att vissa förbättringar, och till en del ganska betydande sådana, genomförts i samband med olika löneregleringar inom statsförvaltningen. Icke desto mindre vågar jag påstå, att förhållandena alltjämt äro mycket otillfredsställande och att man i åtskilliga fall alltjämt kan tala om att extraeländet fortlever.

Vi ha i vår motion anfört några bevis för den saken, bevis härrörande från statens sinnessjukhus. Elever och vikarier vid denna statsinstitution utföra exakt samma arbete som extra ordinarie och ordinarie sjukskötare, men deras löner äro så låga, att den högsta lönen för denna kategori tillfällig personal uppgår icke ens till lönen i lägsta lönegrad för samma personal inom civilförvaltningen i övrigt. Det civila avlöningsreglementet tillämpas icke beträffande elever och vikarier vid statens sinnessjukhus, utan där gälla särbestämmelser, utfärdade av medicinalstyrelsen. Lönen för denna kategori, omräknad i månadslön, utgör i dyrorten Stockholm sammanlagt 183 kronor i månaden. Trots denna låga avlöning har man ändå panna att göra avdrag med 6 kronor 50 öre per månad för uniform. Jag frågar: är det verkligen staten värdigt att avlöna en personal, som utför ett så betydelsefullt och kvalitativt arbete, med så usel lön? Det kan tilläggas, att vikarien i regel icke har tjänstgöring mer än 5—6 månader per år. Hans inkomst uppgår härigenom till obetydligt över 1,000 kronor om året. Orsaken till detta extraelände är, att verkstyrelsen har beslutanderätt beträffande dessa vikariers och denna extra personals löneförmåner. Vår motion syftar till att få ett slut på detta godtycke från verkstyrelsernas sida i fråga om lönerna för detta slag av personal. Med direktiv från Kungl. Maj:t, gående ut på att genom åstadkommande av enhetliga bestämmelser ernå likformighet i avlöningsförhållandena för den tillfälliga personalen, skulle man kunna undvika sådana skandalösa förhållanden som vi påtalat i vår motion.

Tyvärr har utskottet icke velat bifalla motionen. Utskottet förklarar, att vad vi anfört icke utgör tillräckliga skäl för bifall. Detta är en ganska underlig motivering från utskottets sida. Jag frågar: är det icke tillräckliga skäl för bifall till motionen, att det i verkligheten finns bland statstjänstemännen personer, därav många med familj, som existera under svältgränsen? Utskottet anför vidare såsom stöd för sitt avslagsyrkande — och det är också

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.
(Forts.)

en ganska märklig motivering — att vederbörande personalförbund gjort framställning i saken till Kungl. Maj:t, men att denna framställning lämnats utan åtgärd. Detta skulle således vara ett motiv för utskottet att hemställa om avslag på vår motion. Jag frågar: kan verkligen detta hindra, att utskottet intager en annan och förnuftigare ställning till spörsmålet än vad Kungl. Maj:t enligt utskottsutlåtandet gjort? Just det förhållandet att Kungl. Maj:t icke beaktat dessa omständigheter borde väl tvärtom vara anledning nog för utskottet att söka få en förnuftig ändring till stånd.

Jag kan, herr talman, icke finna, att utskottets hållning i sak är berättigad, och ber därför att få yrka bifall till den av mig och min kamrat, herr Persson i Stockholm, avgivna motionen.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag måste säga, att jag är rätt förvånad över herr Hanssons i Rubbestad inlägg och hans åsikt, att det vore ett alltför stort tillmötesgående gentemot kvinnorna, om riksdagen bifölle den motion jag väckt. Jag tror, att herr Hanssons skräckmålning av hur en kvinnlig befattningshavare skulle kunna få tre barn på tre år och därigenom få sig tillerkänd en mycket lång ledighet, är åtskilligt överdriven. Däremot tror jag, att det skulle vara av psykologisk betydelse, om kvinnorna kunde säga sig, att ledighet för barnsbörd finge avräknas lika väl som semester, tjänstledighet för offentligt uppdrag, för militärtjänstgöring, för vissa studier och för olycksfall i tjänsten o. s. v. när det gäller lönetursberäkning. Jag undrar, om man icke kan säga, att en kvinna genom barnsbörd gör staten så stor tjänst, att hon därigenom är värd att få tillgodogöra sig denna särskilda ledighet. Vi behöva nog icke vara rädda för att detta skulle räknas som ett sådant privilegium, som skulle avskräcka arbetsgivare att använda kvinnor i sin tjänst. Statstjänsten behöver absolut kvinnorna — och det gäller ju här endast de statsanställda. Jag tror därför, att vi kunna se lugnt på denna sak. Vi kvinnor äro icke intresserade av att få särskilda privilegier utom i samband med barnsbörd. Den saken är så specifik, att man måste räkna med att kvinnorna i det allmänna arbetslivet därigenom komma i en särställning som fordrar visst skydd. Här har bedrivits propaganda i många år för att man skall hjälpa kvinnorna som mödrar. Då tycker jag, att det vore ganska naturligt, om riksdagen följde utskottets förslag att ge dem den lilla hjälp det kan bli genom att mödrarna vid löneklassuppflyttning få tillgodoräkna sig den tid de äro lediga för barnsbörd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Häruti instämde fröken *Nygren*.

Herr **Hansson** i Rubbestad erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Fröken Hesselgren betygade, att det icke förelåg någon risk för att det skulle bli tre barn under tre år. Med den kännedom man har om de bättre situerade klasserna är det möjligt att hon har rätt. Där skall det icke gärna vara mer än ett barn — och därmed skall det vara stopp. Men jag tycker, att skall det vara någon mening med den utökade tiden, skall det vara det fallet att det blir ett par tre barnsbörder under denna tid, som här är fråga om. I annat fall ha ju vederbörande de 219 dagarnas ledighet att tillgodogöra sig, och det tycker jag kunde räcka.

Fröken **Hesselgren**, som jämväl på begäran erhöi ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill bara säga, att jag tror, att staten är så ange-

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.
(Forts.)

lägen att landet får barn, att den intresserar sig även för de fall, där det blir bara ett barn.

Härefter yttrade

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! I de frågor i det föredragna utskottsutlåtandet, varom uppstått debatt, torde icke vara alltför mycket att säga. Ur mina synpunkter torde det knappast vara något att tillägga i den sak, som debatterats mellan reservanten, herr Hansson i Rubbestad, och fröken Hesselgren utöver vad fröken Hesselgren sagt. Man kan icke göra gällande, att den har större betydelse ur lönesynpunkt vare sig för befattningshavarna eller för staten. Är det på det sättet, som herr Hansson i Rubbestad senast medgav, att det allenast inträffar en barnsörd under en kvinnlig ordinarie tjänstemans hela tjänstetid, har ju frågan ingen betydelse, ty då ingår den ledighet, som kan erfordras för barnsörden, i den ledighet som icke på något sätt medför en inskränkning i rätten till ålderstillägg. Då har frågan ingen betydelse för vare sig den ena parten eller den andra. Det extrema fall, som den ärade reservanten påvisade i sitt första anförande, tror jag icke vi behöva vara rädda för. Det skulle betyda, att det under en tidsperiod av 33 å 34 månader skulle vara tre barnsörder. Det tror jag icke är ofta förekommande. Det är bara siffror, som göra sig i debatten men som sakna praktisk betydelse. Jag har för egen del icke ansett denna fråga vara av den storleksordning, att det fördenskull skulle behöva göras någon ändring i avlöningsreglementet. Detta är också vad lönenämnden anført. Men när saken ligger så till, att riksdagen får framställningar från Kungl. Maj:t och även motioner med hemställan om ändringar på åtskilliga punkter i avlöningsreglementet, förefaller det mig icke finnas någon anledning att icke också göra denna ganska enkla ändring i avlöningsreglementet. Det är därför jag för min del biträtt det förslag statsutskottet kommit med, nämligen att den väckta motionen skall bifallas. Jag tror sålunda, att goda skäl tala för att man här följer utskottets förslag.

Den andra fråga, som herr Hansson i Rubbestad tog upp i sitt anförande, har givetvis större räckvidd, framför allt sedd på lång sikt. Vi diskuterade saken utförligt vid föregående års riksdag, och jag skall icke tillägga mycket utöver vad som då sades. Jag föreställer mig, att man har det huvudsakliga av det som då anfördes i minnet. Saken är ju den, att en bestämmelse finnes i avlöningsreglementena om ett rörligt tillägg. Detta utgår med viss procent å avlöningen intill en avlöning av 900 kronor i månaden. Det innebär, att en löntagare, som har högre avlöning än 900 kronor per månad, icke får upp bära rörligt tillägg på överskjutande del. Här föreligger nu en motion om att man skall begränsa beloppet till 500 kronor, med andra ord att befattningshavare, som ha en månadslön av 500 kronor eller därutöver, icke få räkna rörligt tillägg på överskjutande del. Jag vill då fästa uppmärksamheten vid att riksdagen fattat beslut beträffande kristillägget. Detta är en påbyggnad på det rörliga tillägget, varom avlöningsreglementet talar. Ifråga om kristillägget har riksdagen beslutat att det skall utgå på en månadslön av intill 900 kronor, dock att därest index stiger till talet 160 den ytterligare höjning av kristillägget, som då blir en följd, icke räknas på högre belopp än 500 kronor. Man har sålunda en bestämmelse om att när det gäller det lägre avsnittet ifråga om kristillägg, man räknar på en månadsavlöning av upp till 900 kronor, men att när det gäller det högre avsnittet beloppet är begränsat till 500 kronor. Nog skulle det väl då te sig underligt, om man införde en ny regel

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.
(Forts.)

beträffande det rörliga tillägget och även i det fallet bestämde beloppet till 500 kronor. Det skulle bli besvärligt rent administrativt att genomföra en sådan anordning. För övrigt ligger saken så till beträffande detta rörliga tillägg, vilket framfördes i debatten i fjol, att tjänstemännen icke äro skyldiga att underkasta sig ändring i bestämmelserna angående detta. Ett beslut av riksdagen i det syfte motionärerna avse kan sålunda icke få någon som helst praktisk betydelse för de ordinarie tjänstemännen och icke heller för de fast anställda befattningshavarna inom militärväsendet, utan skulle endast kunna genomföras för hädanefter tillsatta tjänstemän och icke ordinarie personal. Samma bestämmelse finnes också i avlöningsreglementet för folkskolan. De som lyda under folkskolans nya reglemente äro alltså icke heller skyldiga att underkasta sig ändring i bestämmelsen rörande det rörliga tillägget.

När frågan ligger så till — och det är detta utskottet pekat på — synes det ganska klart, att riksdagen icke nu bör vidtaga en ändring i avlöningsreglementet av den innebörd reservationen åsyftar. Jag menar alltså, att alla skäl tala för att riksdagen i detta avseende bör bifalla utskottets förslag.

Vad herr Senanders anförande beträffar skall jag fatta mig ganska kort. Jag vill bara säga, att statsutskottet icke varit berett att här föreslå Kungl. Maj:t att ge några speciella direktiv utöver de avlöningsbestämmelser Kungl. Maj:t fastställt för icke ordinarie personal. Det är detta som gjort, att utskottet skrivit på det sätt som skett. Riksdagen behandlar icke avlöningsbestämmelserna för andra än de ordinarie befattningshavarna. Beträffande de övriga har antingen Kungl. Maj:t utfärda avlöningsreglementen eller också verkstyrelserna att fatta beslut. Statsutskottet har icke ansett det i nuvarande läge vara skäl att föreslå ändringar härutinnan. Det är därför utskottet avstyrkt den motion, varom herr Senander talade.

Jag ber sålunda att med det nu anförda och med hänvisning till utskottets utlåtande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hansson** i Rubbestad erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Beträffande det rörliga tillägget, som herr Eriksson i Stockholm sökte försvara, varvid han gjorde gällande att rätt till sådant tillförsäkrats tjänstemännen och att den saken icke ginge att ändra, vill jag erinra herr Eriksson om att vad som tillförsäkrats dem är ett tillägg av högst 15 procent. Genom de tillägg som nu utgå tack vare kristillägget äro de uppe i 31 procent. Därför kan man helt visst göra ändring under den motiveringen, att den som vill finna sig i det nya systemet med 500-kronorsgränsen kan gå in för det nya systemet, under det att de andra gå miste om sitt kristillägg. Då torde alla finna, att det är fördelaktigt att gå in för det nya systemet. Den motiveringen, att saken icke går att ändra, håller alltså icke.

Beträffande den andra punkten, frågan om barnbörden, där herr Eriksson ville göra gällande, att det var biologiskt omöjligt med tre barnbörder på tre år, vilket han särskilt hävdade i utskottet, vill jag säga honom att det icke alls är omöjligt. Det är tvärtom ofta det händer. I min egen familj har det inträffat, att det blivit tre barnbörder på två år och sju månader. Det kan jag skaffa prästbevis på, om herr Eriksson betvivlar det.

Jag finner ingen anledning, herr talman, att ändra mitt yrkande.

Herr **Eriksson** i Stockholm erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Kammarens ledamöter torde finna, att herr Hansson i Rubbestad är betydligt mera sakkunnig på det område han sist talade om än jag är. Jag vill emellertid säga, att det återstår för herr Hansson att

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.

(Forts.)

bevisa, att företeelsen är så vanlig, att den kan statistiskt bevisas såsom varande normal. Jag tror emellertid, att man kan hänföra den till undantagen.

När herr Hansson i repliken till mig ville framhålla, att det rörliga tillägget är begränsat till 15 procent medan rörligt tillägg och kristillägg tillsammans uppgå till 31 procent och att det är detta senare förhållande som ger saken dess stora räckvidd, vill jag helt stillsamt erinra om att riksdagen redan fattat beslut rörande kristillägget, gällande intill utgången av mars månad 1944. Alltså ha vi den frågan avförd från dagordningen. I dag tala vi bara om det rörliga tillägget, och i detta avseende gäller vad jag sade, nämligen att de ordinarie befattningshavare, som lyda under avlöningsreglementet, icke kunna tvingas underkasta sig ändring i bestämmelserna.

Vidare anförde:

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Jag har väckt en motion i år liksom i fjol om att rörligt tillägg och kristillägg icke må utgå å högre belopp på lön än 6,000 kronor per år. Tillägget för högre befattningshavare kan nu gå upp till 3,348 kronor per år, medan det enligt min motion skulle stanna vid 1,860 kronor. Ett tillägg på över 3,000 kronor kan icke vara motiverat av att levnadskostnaderna för vederbörande familj stigit så oerhört, när en annan familj kan reda sig på ett tillägg av 1,860 kronor. Se vi på löneskalorna, finna vid, att det finns massor av människor här i landet, som ha en inkomst betydligt understigande tilläggen för de högre befattningshavarna. Det är fullkomligt avvita, att man skall räkna med att vissa befattningshavare skola kompenseras för dyrtiden med så oerhörda belopp. Här är det i realiteten icke fråga om kristillägg utan om lönetillägg.

Herr Eriksson i Stockholm sade någonting om att tjänstemännen inte skola behöva underkasta sig någon löneminskning. Ja, det är ju gott och väl, men när vi här om någon dag skola behandla vissa frågor, som röra jordbruket, finns det nog inte samma intresse för att undvika en minskning av inkomster, utan jordbrukarna få nog underkasta sig en sådan minskning.

Jag anser att de kristillägg, som utgå till olika befattningshavare, skola vara avpassade efter kristidens verkliga inverkan på levnadskostnaderna, och vederbörande äro säkerligen mer än väl kompenserade därför, även om man stannade vid en lön av 500 kronor per månad i stället för att, såsom nu är fallet, gå upp till 900 kronor. Därigenom gynnar man nämligen på nytt de högre befattningshavarna och dem, som bo på dyrorterna, och de få på detta sätt ett ytterligare lönetillägg, som åtminstone inte kan motiveras med rättvisesynpunkter.

Det är naturligtvis hopplöst att här ställa ett yrkande om bifall till min motion, men jag har i alla fall velat framhålla, att när riksdagen går med på att kristilläggen skola få beräknas på så höga löner som upp till 900 kronor, så hjälper man inkomsttagare, som man inte har någon anledning att hjälpa, i stället för att man borde söka rätta till de orättvisor, som är efter år påtålas här i riksdagen. De höga lönerna slår man ständigt vakt om, därför att man inte vill, såsom det här sades, åstadkomma någon löneminskning för de högre tjänstemännen. Tack för det ordet! Jag skall återkomma till det, när vi här senare skola diskutera vissa jordbruksfrågor. Det är ju meningen att jordbrukarna skola få vidkännas en inkomstminskning, och jag vore därför tacksam, om de, som nu anse att det inte bör bli fråga om någon löneminskning, också ställde sig på jordbrukarnas sida, när deras förhållanden om någon dag komma på tal.

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.
(Forts.)

Herr **Fröderberg**: Herr talman! När utskottsutlåtandet angående kristilläggen behandlades här, behandlades också en motion, som jag väckt rörande dels kristilläggen, dels de rörliga tilläggen. Jag trodde, att motionen därmed var avfärdad, men jag ser nu att den finns upptagen även bland de motioner, som behandlas i det här föreliggande utskottsutlåtandet.

Det kan tyckas, som om den motion, som framförts från bondeförbundshåll rörande underlaget för det rörliga tillägget, och min motion syfta åt samma håll, men det finns i alla fall en viss skillnad mellan yrkandena i de båda motionerna, något som jag nu skall be att få påvisa.

Det är ju så att genom dyrortsgrupperingen tilläggen bli störst på de högsta dyrorterna, och skillnaden mellan lägsta och högsta löneklass växer oavbrutet, ju högre index stiger. Det är till motarbetande av denna stegrade skillnad, som bondeförbundets motion syftar. Min motion däremot går ut på att kristillägg och rörliga tillägg skulle för alla statens befattningshavare räknas på E-ortens grundlön, vilket i praktiken skulle betyda en höjning av bruttolönen på A-ort med ett belopp, motsvarande ungefär en ortsgrupp, och på I-ort en sänkning med ungefär lika stort belopp. Förslaget innebär alltså en väg att minska spännvidden mellan lönerna på högsta och lägsta dyrort, medan bondeförbundsmotionen avser att minska spännvidden mellan de olika löneklasserna.

Det finns sålunda en viss skillnad mellan dessa motioner, och jag beklagar att inte min motion kunnat få något stöd i utskottet. Det gäller ju här en fråga, som är föremål för mycken diskussion, och det har väckt stor betänksamhet, att den uppenbarligen inte kan lösas ännu på någon tid, då det ju kommer att dröja, innan det kan föreligga något resultat av den utredning, som riksdagen nu påfordrat. I min motion visas emellertid på en möjlighet att redan i år åstadkomma en minskning av spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort från nuvarande 24.5 procent i 15:e lönegraden ned till ungefär 19.5 procent. Det hade sålunda varit ett steg i rätt riktning, om man följt mitt förslag.

Jag har givetvis inte något yrkande om bifall till min motion, då jag förstår att det är fullkomligt lönlöst att här ställa något sådant yrkande, men jag har i alla fall velat få till protokollet antecknat vad jag här anfört.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den siste ärade talaren syntes vilja göra den här förda diskussionen till en dyrortsdebatt, men en sådan ha vi ju redan haft under denna riksdag, och den fråga, som vi nu behandla, gäller något helt annat.

Jag kan inte heller underlåta att helt stilla göra den reflexionen, att den siste ärade talaren, som ju här är motionär, tydligen inte alls har läst det avlöningsreglemente, varunder han själv lyder, innan han väckte sin motion. Det som han vill nå med sin motion kan nämligen inte genomföras i praktiken, så som avlöningsreglementena nu äro formulerade.

Herr **Fröderberg**: Herr talman! Om det är så, att det inte går att göra någonting åt saken, är det underligt att min motion överhuvud står upptagen på dagordningen. Det är emellertid svårt för mig att närmare yttra mig om det, ty jag är ju ännu inte så inne i formerna.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! I anledning av vad herr Eriksson i Stockholm här senast yttrade om att det med hänsyn till gällande löne-reglementen inte går att göra någon framstöt i den riktning, som herr Frö-

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.

(Forts.)

derberg föreslagit, så vill jag säga, att om man inte vill åstadkomma rättvisa, utan bara önskar bibehålla ett system, som redan är inarbetat, fastän detta visat sig vara oriktigt i många avseenden, då förstår jag herr Eriksson. Vill man däremot verkligen få till stånd ett system, som i större utsträckning än det nuvarande systemet tillfredsställer kraven på rättvisa, så borde det inte vara omöjligt för riksdagen såsom lagstiftande att vidtaga åtgärder för justering av felaktiga lönerementen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren till en början vad utskottet under punkterna A. I.—V. hemställt.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande punkten A. VI., i vad angick motionen II: 161, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl uskottets berörda hemställan som motionen II: 161, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten A. VI. av utskottets förevarande utlåtande nr 196, i vad angår motionen II: 161, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som motionen II: 161.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten A. VI., i vad angick motionen II: 161.

Härpå biföll kammaren på av herr talmannen därå given proposition utskottets hemställan under punkten A. VI. i övrigt.

Herr talmannen gav vidare propositioner beträffande punkten B., i vad angick motionen II: 93, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Persson i Skabersjö m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten B. av utskottets förevarande utlåtande nr 196, i vad angår motionen II: 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Persson i Skabersjö m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Förslag till ändringar i vissa delar av civila avlöningsreglementet m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hansson i Rubbestad, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 142 ja och 30 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i nu förevarande del.

Härpå framställde herr talmannen propositioner i fråga om utskottets hemställan under punkten B., i vad angick motionen II:238, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 238; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen biföll kammaren på av herr talmannen därå givna proposition utskottets hemställan under punkten B. i övrigt.

§ 6.

*Organisatio-
nen av förs-
varsväsendets
centrala för-
valtning.*

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 mars 1943 dagtecknad proposition, nr 180, vilken överlämnats till första särskilda utskottets behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att besluta, att försvarsväsendets centrala förvaltningsmyndigheter skulle från och med tidpunkter, som av Kungl. Maj:t bestämdes, organiseras efter i huvudsak den plan, som av föredragande departementschefen i anförande till statsrådsprotokollet angivits, samt att de enligt berörda plan till försvarets fabriksverk anslutna fabrikers tillgångar och skulder skulle från och med budgetåret 1944/45 upptagas till redovisning å en särskild i rikshuvudboken uppförd kapitalfond, betecknad försvarets fabriksfond.

I anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts 16 motioner.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte besluta, att försvarsväsendets centrala förvaltningsmyndigheter skulle från och med tidpunkter, som av Kungl. Maj:t bestämdes, organiseras efter i huvudsak den plan, som innefattades i Kungl. Maj:ts proposition nr 180, med de avvikelser därifrån, som av utskottet i motiveringen angivits;

2) att de enligt berörda plan till försvarets fabriksverk anslutna fabrikers tillgångar och skulder skulle från och med budgetåret 1944/45 upptagas till redovisning å en särskild i rikshuvudboken uppförd kapitalfond, betecknad försvarets fabriksfond;

3) att riksdagen i anledning av motionen II:350 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande frågorna om rationalisering av inspektionsverksamheten på den militära sjukvårdens område utöver vad i propositionen nr 180 föreslagits och om sammanförande av den militära läkarpersonalen till en för försvaret gemensam kår under generalläkarens chefskap ävensom i samband därmed stående spörsmål samt om fram-

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)
läggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda;
samt

4) att motionerna I: 234, 236, 237, 238 och 239 samt II: 340, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349 och 350 ävensom I: 235 och II: 342 — de båda sistnämnda utom i vad de avsåge undersökning rörande garnisonsvis ordnade reparationsanstalter — i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkterna 1), 2) och 3), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I fråga om utskottets yttrande under *Avd. I. Inledning*:

1:o) av herrar *Gränebo, von Heland, Svensson* i Grönvik och *Olsson* i Kullenbergstorp, som ansett att utskottets utlåtande å sid. 19—24 bort hava annan, i reservationen angiven lydelse.

Beträffande utskottets yttrande under *Avd. III. Förvaltningsmyndigheternas organisation m. m., underavdelning II. Försvarets fabriksstyrelse*:

2:o) av herrar *Andrén, Mannerskantz, Nordenson, Persson* i Falla och *Lundberg* i Hälsingborg, vilka ansett, att utskottets yttrande å sid. 97—98 bort hava den lydelse, som angivits i denna reservation;

3:o) av herrar *Gränebo, von Heland, Svensson* i Grönvik och *Olsson* i Kullenbergstorp, som ansett, att utskottets utlåtande å sid. 97—98 bort hava i denna reservation angiven lydelse.

I fråga om utskottets yttrande under *Avd. III. Förvaltningsmyndigheternas organisation m. m., underavdelning IX. Organisationens genomförande*:

4:o) av herrar *Gränebo, von Heland, Svensson* i Grönvik och *Olsson* i Kullenbergstorp, som ansett, att utskottets yttrande å sid. 141 bort hava den lydelse, som denna reservation utvisade; samt

5:o) av herr *Mannerskantz*.

Beträffande föredragningsordningen begärdes ordet av herr **Törnkvist**, som yttrade: Herr talman! Med avseende å föredragningen av första särskilda utskottets utlåtande nr 2 får jag hemställa, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredragas i den ordning, vari de i utlåtandet förekomma, utskottets under de skilda avdelningarna och underavdelningarna i motiveringsform gjorda uttalanden, vilka därvid må kunna efter talmannens beprövande sammanföras i smärre grupper och vilkas text icke må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; att vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att, sedan utlåtandet blivit på angivet sätt genomgånget, utskottets hemställan föredrages punktvis.

Denna hemställan bifölls.

I enlighet härmed föredrogs först utskottets yttrande under *Avd. I. Inledning* (sid. 19—24 i det tryckta utlåtandet).

Därvid anförde:

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Första särskilda utskottets utlåtande nr 2 innefattar förslag till riksdagens svar på Kungl. Maj:ts proposition nr 180 rörande omorganisation av försvarsförvaltningen. Det är här fråga om en rationalisering av de organisatoriska åtgärder, som äro nödvändiga för att för-

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

svaret skall kunna göras så ändamålsenligt som möjligt. Jag skall emellertid inte alltför mycket upptaga kammarens tid med att redogöra för saken, då jag förutsätter att det i det stora hela enkelt upplagda spörsmål, som propositionen för fram, har varit lätt tillgängligt för samtliga kammarens ledamöter.

Det är skäl i att påpeka, att inte blott vår militära *utrustning* såsom sådan befanns vara farligt begränsad, när det nya världskrigets ansikte för några år sedan visade sig också vid den nordiska horisonten, utan att även persontillgångarna behövde i stor omfattning och i snabb takt kompletteras, och att det gällde att se till, att de kunde på ett ändamålsenligt sätt utnyttjas. Den militära förvaltningsapparaten, uppbyggd för fred och med begränsade resurser, räckte inte till för de nya, oerhört stora uppgifter, som pålades den. Det översteg denna fredsförvaltnings förmåga att på ett riktigt sätt göra bruk av de stora anslagssummor, som beviljades för försvarets stärkande och utbyggande efter det nya lägets krav i fråga om snabbt framförd försvarsberedskap. Härom ha vi för övrigt tidigare fått kännedom genom de provisoriska åtgärder, som på ett tidigt stadium vidtogos av försvarsministern, speciellt inom den del av försvarsförvaltningen som sysslar med produktiva uppgifter. Utbrytningar ha skett ur de gamla förvaltningsorganen, och omorganisationer, åtföljda av uppgifternas koncentrerung så långt kunnat ske, ha vidtagits inom kvarvarande delar av de gamla förvaltningsorganen.

Självfallet har endast ett tvingande nödläge och den omständigheten, att största möjliga effektivitet måste åstadkommas i fråga om krigsproduktionen, kunnat medge dessa genomgripande förändringar i en redan färdig organisation medan den samtidigt måste prestera högsta effekt. De ha tydligen inte heller kunnat genomföras utan att det här och var uppstått gnissel — man kan läsa mellan raderna i propositionen att så har varit fallet. I stort ha emellertid de valda formerna för tillgodoseende av dessa försvarets oundgängliga behov varit tillfredsställande, och riksdagen torde med rätta ha haft en känsla av att de anslagna medlen kunnat omsättas i sådana värden, som avsetts. Fördelarna med att genom de åtgärder, som departementschefen vidtagit, framstående män från det fria näringslivet kunnat föras över från sin delvis tvungna arbetslöshet till ledande poster i den militära produktionen, ha varit uppenbara. Att dessa nya krafter, särskilt under den första tiden, haft god hjälp av den tekniskt skolade och utbildade militära personalen, är blott rimligt att erinra om.

Man kan emellertid fråga sig — såsom framgår av det föreliggande utlåtandet har den saken också diskuterats inom utskottet — om inte den således fungerande provisoriska förvaltningsordningen borde behållas, till dess man har möjlighet att klarare överblicka, hur den kommande fredstiden utformar världen och vår del därav. Föreliggande förslag till militär förvaltningsorganisation är nämligen avsedd att bli en organisation för tänkta fredsförhållanden. Med den vid fjolårets riksdag genomförda, på fredsförhållanden utformade försvarsorganisationen ha förutsättningarna för den enligt 1936 års försvarsordnings krav uppbyggda militära förvaltningsorganisationen i väsentliga avseenden rubbats. Redan vid början av det pågående kriget brast, som förut påpekats, denna organisation sönder genom de krav på rationalisering i fråga om krigsmaterieltillverkningen och materielanskaffningen överhuvud taget, som tvånget till snabb handling utlöste. Men även om en oförändrad försvarsorganisation borde efter kriget ha kunnat medgiva en sammankrympning av förvaltningsorganisationen till 1936 års nivå, så föreligger, som vi veta, inte detta förhållande; 1942 års försvarsbeslut innebär en omfattande utbyggnad av våra försvarskrafter i fred. Re-

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

dan därav följer, att förvaltningsorganisationen måste följa efter i anpassning och utformning. Detta kan inte göras beroende av hur tiden efter kriget kommer att se ut. Det är halvgjort arbete, om försvarsbeslutet i följd ej kompletteras med en till detta beslut anpassad förvaltningsorganisation. Det är naturligtvis på sin plats att härvid också taga tillbörlig hänsyn till gjorda erfarenheter om organisationens utformning. Den bör göras ändamålsenlig och tillgodose behovet av sådan civil medverkan också i fredsorganisationen, som stridskrafternas mekanisering i allt större utsträckning med nödvändighet påkallar.

Dessa krav äro i propositionen vederbörligen beaktade. Dessutom har departementschefen vid förslagets utformning varit synnerligen mån om att undgå personalökningar som inte redan nu kunna förutses vara absolut behövlige. Det är blott fråga om vissa nyckelposter, som äro betingade av de förordade organisationsändringarna samt vissa nya befattningar som under alla omständigheter måste inrättas. »Departementschefen har emellertid», som utskottet skriver, »förutsatt, att hithörande spörsmål finge upptagas till slutlig prövning, sedan normala förhållanden åter inträtt, samt att vissa utökningar av den nu för fredstid avsedda personalen då kunde bli erforderliga.» Av detta torde framgå, att departementschefen har varit angelägen om att söka hålla sig i underkant i fråga om ett tänkt personalbehov under fred.

Vad jag här anfört har utgjort tillräckliga skäl för utskottet att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, och detta tillstyrkande är i det stora hela hundra procentigt. Det är bara en och annan liten retusch som kommit till. Det förhåller sig i stort sett så, att krigsmaterielnämnden och verkstadsnämnden enligt förslaget omvandlas till permanenta organ i den nya förvaltningsorganisationen under namn av krigsmaterielverket och fabriksstyrelsen. Dessa båda verk ge mer än andra av omvandlingarna inom försvarsförvaltningen uttryck just åt det civila inslaget i den nya försvarsförvaltningen. Fabriksstyrelsens uppgift är att utöva ledningen för statens egna krigsmateriefabriker, och krigsmaterielverket skall i huvudsak ha en planerande och beställande uppgift. Dess betydelse kommer givetvis i allra högsta grad fram, om krigets olyckor skulle drabba vårt land. Den nya civilförvaltningen övertar för hela försvarets vidkommande de uppgifter — det är uttalat av departementschefen i propositionen — som exempelvis arméförvaltningens civila departement haft om hand inom armén, och till denna nya civila förvaltning överföres personal från motsvarande hittillsvarande organ inom de båda andra försvarsgrenarna.

Sjukvårdsförvaltningen, såsom den är utformad i propositionen och utskottets förslag, betecknar vägen till en ökad samverkan inom denna viktiga del av försvarsförvaltningen. Förvaltningen av fortifikations- och byggnadsärendena skall, med den förstärkning som den fått, handhas ungefär som nu under en tid i avvaktan på kommande förslag om arbetets utformning, grundat, skulle jag tro, på pågående utredning. I den mån arbetsuppgifter påföras de nya organen från de gamla, är det självfallet, att dessa senare krympa och få mera specialiserade uppgifter. Marin-, armé- och flygförvaltningarna bli enligt det nya förslaget i huvudsak militära organ. Genom detta är i varje fall den möjligheten öppnad — det är icke otroligt, att det hade blivit en sådan utveckling även utan denna genomgripande omorganisation — att sätta försvarsgrenscheferna, d. v. s. cheferna för armén och marinen, till chefer för dessa förvaltningsorgan, liksom flygets chef redan från början satts till och fortfarande är chef för flygförvaltningen. Detta är huvuddragen av den nya organisationen.

Utskottet, som har biträtt Kungl. Maj:ts förslag, har också funnit sig böra biträda departementschefens uttalade mening, att den nya organisationen bör

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)
genomföras smidigt, så att rubbningar i den pågående produktionen icke onödigt framkallas. Det är ju också synnerligen viktigt, att så sker, och det har också observerats av departementschefen.

Kostnaderna för den nya organisationen kunna ju inte slutgiltigt fixeras. Med det förslag som nu föreligger tarvas en ökning av kostnaderna på något över 1,300,000 kronor. Det är möjligt, men icke troligt, att den siffran kan komma att något sänkas, när vi komma in i fredsförhållanden. Man vet ju icke, hur det kan komma att se ut då. Men om man erinrar sig, vad jag förut sade om våra iakttagelser rörande departementschefens sätt att bygga ut personalorganisationen inom förvaltningen, bör man icke ha alltför stora förhoppningar om att en sänkning här kan komma till stånd. Snarare är det risk för en förskjutning uppåt av kostnaderna. Jämför man emellertid vår gamla 36 års försvarsorganisation med 1942 års försvarsorganisation, vill det förefalla, som om denna ökning av kostnaderna för förvaltningsapparaten på 1,300,000 kronor icke vore alltför avskräckande. Skillnaden i kostnaderna för själva den militära organisationen är ju av en helt annan storleksordning. Det är en del av konsekvenserna av fjolårsbeslutet ifråga om den militära organisationen.

Jag vill tillägga, att jag har det intrycket, att det icke är sannolikt, att det föreliggande förslaget, väl genomfört, skall innebära en överorganisation i fråga om tillgodoseende av den nya militära försvarsorganisationens krav på en ändamålsenlig förvaltningsorganisation. De däri ingående organen torde redan nu kunna bedömas som behövliga även under fredstid, och i fråga om ramens utfyllande med personal torde knappast något ha dimensionerats så, att nedskrivningar nu kunna förutses.

Inom utskottet har, som också framgår av betänkandet, enigheten varit stor. Min efterträdare här på talarstolen skall väl motivera den avvikande mening som presenteras i en reservation. Jag skall för ögonblicket icke ta upp tiden med att föregripa de förklaringar som komma att givas till denna reservation. Utskottet har, som här är framhävt, granskat förslaget i fråga om dess uppbyggnad med kritisk blick — jag tror, att jag kan understryka ordet kritisk — och kärleken till denna förvaltningsorganisation har i nuvarande läge icke på förhand på något håll varit särskilt stark. Men vid granskningen av propositionens förslag har utskottet funnit, att departementschefen har valt en ganska lycklig väg för att tillgodose det ökade förvaltningsbehovet hos den nya försvarsorganisationen utan att föregripa den kommande tidens möjligheter att fritt bedöma, vad som bör vara ändamålsenligt i fråga om förvaltningsapparaten till den försvarsorganisation, som vi komma att ha på grund av fjolårs beslut, när detta krig väl är över.

Med vad jag nu anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan på nu förevarande punkt.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har jag jämte fyra andra medlemmar av utskottet fogat en reservation, där vi uttala tveksamhet om huruvida det föreliggande förslaget till organisation av försvarsväsendets centrala förvaltning nu skall genomföras. Jag tror inte, att jag gör mig skyldig till någon större indiskretion, om jag säger, att vi fyra icke voro ensamma om denna tveksamhet inom utskottet. Där framkom mycken betänksamhet i fråga om huruvida man i det nuvarande läget borde genomföra en så omfattande organisation och samtidigt på ordinarie stat ställa befattningar, om vilka vi icke voro alldeles övertygade, att de i framtiden under fredsförhållanden skulle komma att vara nödvändiga.

Jag är naturligtvis skyldig att erkänna, att både Kungl. Maj:t och utskottet i det hänseendet försökt göra organisationen så elastisk som det överhuvud

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

taget är möjligt med de förutsättningar som man haft. Men jag tror i varje fall, att man icke kan bestrida, att denna organisation om något år kan komma att visa sig vara för omfattande. Det yttrades också inom utskottet, att vi nu skulle taga detta förslag men att, om det visade sig om något år, att organisationen borde beskäras, så finge man vidtaga en justering vid detta tillfälle. Det är detta, herr talman, som för mig är av så allvarlig natur, att jag icke anser det vara riktigt att tåga, utan att den betänksamhet som uttalats i reservationen redan nu bör komma fram. Ty hur blir det, om vi taga den organisation som här föreslås och det om något år visar sig, att det måste bli indragningar? Ha vi då en övertalig personal på ordinarie stat, få vi ställa den på övergångsstat. Vi ha tyvärr sorgliga erfarenheter av denna metod, och jag tycker för min del, att det icke är skäl i att fatta sådana beslut som medföra, att ett dylikt tillvägagångssätt får upprepas.

Det är också en annan sak som gör, att man ställer sig tveksam. Vi ha i reservationen gått med på att i princip godkänna det förslag som föreligger, och i det fallet är jag villig att instämma i vad utskottets ärade ordförande herr Törnkvist sade, att när det gällde att erkänna riktigheten av själva principerna, utskottet varit hundraprocentigt enigt. Men jag vill framhålla, att man inte bör fatta beslut i ett i ekonomiskt avseende så omfattande ärende som detta i en tid, då man ändå, säga vad man vill, icke tänker ekonomiskt lugnt i fråga om våra försvarsanordningar.

Nu vill jag, herr talman, skynda mig att säga, att jag från min utgångspunkt inte avser att därmed klandra de anordningar som äro träffade för försvarsväsendets stärkande, långt därifrån. Min uppfattning går snarare i den riktningen, att jag är rädd för en blivande justering på detta område. Det är alldeles uppenbart, att de röster, vi i sådant hänseende redan förnummit, skola komma att låta göra sig hörda. Tanken på krav i den riktningen gör mig utomordentligt allvarlig. Vi komma icke att få lugn på detta område, sedan vi en gång ha kommit in i fredliga förhållanden. Här har för övrigt tidigare framkommit sådana yttranden som att ingen makt i världen kan hindra riksdagen att en gång beskära de åtgärder som vi nu komma att besluta. Dessa röster ge oss, herr talman, en fingervisning om att vi nu icke böra binda oss.

Om det vore så att vi vore klara med att det vore oundgängligen nödvändigt att omedelbart genomföra detta förslag, skulle jag icke ett ögonblick tveka att gå med på detsamma. Men såvitt jag kan förstå föreligger icke frågan i det läget. Vi ha ju organisationen så gott som genomförd — om icke på alla punkter så dock i många avseenden. Den fungerar nu, efter den omändring, som skett under kriget, oklanderligt. Under sådana förhållanden är det väl goda skäl att tänka sig för, innan man genomför den permanent så att säga.

Det är också en annan sak som vällar ytterligare tveksamhet, nämligen att om vi skulle komma i krigiska förvecklingar mitt under denna omorganisation, lär det väl ej kunna bestridas, att det innebär ett svaghetsmoment. Det är också detta som man har uttalat från militärt håll. Jag tror, att man icke skall underkänna värdet av denna erinran.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som varit utslagsgivande för oss reservanter, när vi ha låtit anteckna en reservation. Jag har med dessa ord velat giva vår betänksamhet ytterligare uttryck. Jag understryker ännu en gång, att det är ingenting i denna reservation, som på något sätt andas försvarsovilja, tvärtom! Men det är bekymret för ekonomien för framtiden, att vi nu gå att besluta en organisation, som blir större än att den i framtiden kommer att godkännas, och att vi då komma att få en organisation som måste beskäras. Att då ställa på ordinarie stat människor, som efter beskärningen kanske icke behövas, kan ej vara lämpligt. Det är denna vår tveksamhet, som ligger bakom

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.) reservationen. Det är därför vi tvekat om vi skulle gå fram för det förslag, som föreligger i propositionen, och genomföra samma förslag.

Jag ber, herr talman, att här få yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen på denna punkt.

Jag kommer senare under avdelning IX att yrka bifall till den reservationen.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Utvecklingen inom det militära förvaltningsväsendets område sedan den senaste omorganisationen år 1907 har varit enorm. Det har icke varit bara två världskrig utan också en utomordentlig teknisk utveckling på alla områden, som också gjort den militära apparaten ingenjörsvetenskapligt präglad och därmed också ekonomiskt långt mera dyrbar än tidigare. Det ligger i sakens natur, att efter en sådan utveckling kan den förvaltningsorganisation, som för 36 år sedan utformades, icke fylla måttet under nuvarande förhållanden. Under krigets och beredskapstidens påfrestning ha olika organ provisoriskt utbygts för att fylla oundgängliga behov. Men improvisationer böra icke få bli äldre än som är alldeles nödvändigt. De böra så snart som möjligt ersättas av en fast ordning, som man bör eftersträva. Det är vad som här har gjorts.

Det är ganska naturligt att på ett område som detta skall det vara starka motsättningar mellan olika meningar om hur långt man rimligtvis bör gå vid en modernisering och reformering av den gamla organisationen. Jag tror, att man kan säga, att på militärväsendets område är det konservativa tänkesättet och de konservativa krafterna i allmänhet mycket starka. Jag som konservativ man kan också mycket väl förstå dessa konservativa krafter. Men å andra sidan kan man ju icke, om man söker tränga in i saken, undgå att se, att den utveckling, som här redan försiggått, oundgängligen kräver, att man nu kommer till en förnyelse, till en modernisering av de militära förvaltningsorganen.

Såsom förslaget här föreligger måste jag för min del hälsa det med synnerlig tillfredsställelse. Det är klart, att det arbete, som under åtskilliga år har föregått denna proposition, inneburit i viss mån en dragkamp mellan konservativa krafter och de mera tidsenligt-tekniskt inriktade.

När då förslaget föreligger här — jag tänker då närmast på den kungl. propositionen — är det en anledning, att uttala tillfredsställelse över den utformning, som detta stora och genomgripande förslag har fått. Det är klart, att man på en del punkter kan ställa sig något tveksam. Men i fråga om de stora linjerna synes mig förslaget vara så väl avvägt, att man kan med synnerlig tillfredsställelse se, att det kommer att realiseras på det sätt som det nu är framlagt.

Utskottet har icke föreslagit några väsentliga förändringar i den kungl. propositionen. Men utskottet uttalar vissa önskemål beträffande förslagets slutliga genomförande. Det är också så, att Kungl. Maj:t har ju själv i klar uppfattning om vanskligheten att på varje punkt nu komma med bestämt angivna och slutgiltiga förslag rörande alla detaljer förbehållit regeringen en viss frihet vid förslagets slutliga genomförande, d. v. s. en frihet till anpassning efter då föreliggande omständigheter.

Denna mjukhet i genomförandet, denna möjlighet till ytterligare överväganden på olika detaljer har utskottet också i olika sammanhang mycket starkt understrukt.

Jag tror alltså, att de betänkligheter, som nu senast den föregående ärade talaren gjorde sig till tolk för, äro mycket överdrivna. Herr Svensson i Grönvik trodde, att sedan kriget vore slut skulle försvarets organisation komma att kritiskt betraktas och omprövas. Han trodde, att för försvarets egen skull

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

skulle det vara bra, om man icke hade denna omorganisation av försvarets förvaltning gjord nu. Jag har en rakt motsatt uppfattning på denna punkt mot herr Svensson i Grönvik. Hur statsmakterna komma att se på försvaret och ingripa på försvarets område, sedan vi en gång kommit över det nuvarande kriget, det kunna vi ej med bestämdhet veta nu, därför att vi veta icke, hur den allmänna världspolitiska situationen kommer att gestalta sig. Men jag skulle tro, att vi ha anledning och komma att få anledning att slå vakt om försvaret, att se till att dess effektivitet bevaras under lång tid framåt. Jag tror, att det allmänna läget är sådant och blir sådant, att det är ytterst angeläget, att försvaret kommer att hållas uppe.

Jag tror ej, att det ur denna synpunkt skall vara någon fördel, att vi ha försvarets förvaltningsorganisationsfråga liggande olöst till tiden efter kriget. De anpassningar och justeringar på olika detaljer, som jag också är övertygad komma att bli nödvändiga, kan man utan tvivel bäst göra, om man har själva stommen, själva byggnaden i denna förvaltningsorganisation uppförd. Det föreliggande förslaget är också så pass elastiskt, förefaller det mig, att det icke bör möta några större svårigheter.

Jag är alltså i stort sett mycket tillfredsställd med det förslag, som föreligger. Jag vill endast understryka vad utskottet här i olika sammanhang också har påpekat, att när förslaget skall genomföras, kommer Kungl. Maj:t att pröva olika punkter som det nu kan befinnas vara i viss mån svårt att taga definitiv ställning till, och kommer att pröva dem grundligt och med utgångspunkt från att söka finna de mest effektiva formerna och samtidigt också med utgångspunkt från att söka finna den bästa ekonomisering som är möjlig att ernå. Det är icke så som det påståtts, att det ej skulle vara någon fara att låta den gamla organisationen vara kvar sådan den provisoriskt utbyggts i vissa avseenden. Det är det bland annat därför att den ej arbetar med den effektivitet, som vi vilja att den skall arbeta med, och för det andra därför att den arbetar i mycket stor utsträckning oekonomiskt. Vad man skall se till i detta fall är icke bara hur mycket försvarsorganisationen som sådan kostar i löner och omkostnader. Man skall också se till de resultat, som man får fram med densamma. Man skall se till, i vad mån dess arbete blir effektivt och ekonomiskt. Och det har särskilt i fråga om ekonomin brustit och brister helt visst alljämt. Framför allt ur ekonomisk synpunkt är det angeläget att vi få en fast och definitiv organisation av försvarets förvaltningsväsende.

Jag kan alltså ansluta mig till utskottets hemställan. Jag har endast på en punkt en erinran att göra. Det gäller den ställning, som skall tillkomma chefen för försvarets fabriksstyrelse. Det är en synnerligen viktig post. Alla de försvarsväsendets fabriker, som det här är fråga om, komma att lyda under denne man, som skall ha ledningen och sammanhållningen av dem. Det kommer att ställas mycket stora krav på denne man. Det kan hända, att under ett visst tidsskede det i försvarsförvaltningen kommer att rent ekonomiskt ha den största betydelsen hur chefen för försvarets fabriksstyrelse fyller kraven beträffande kompetens, skicklighet, förmåga att ekonomisera o. s. v.

Nu ha vi en annan sådan där nyckelpost. Det är chefen för krigsmaterielverket, som står i en högre ställning ekonomiskt. Under normala förhållanden är det nog alldeles riktigt. Jag har heller intet annat att påyrka än att det skall så vara. Men jag kan mycket väl tänka mig, att under en viss övegångstid kommer i själva verket chefen för fabriksstyrelsen att bli den, som det kanske kommer att hänga mest på. Alltnog, denne man måste sökas ut och tagas i konkurrens med det fria näringslivet och de löner och villkor, som där bjudas. Att under alla förhållanden få den häste mannen här får man aldrig någon garanti för, vilken löneställning man än sätter, men det är klart, att om ställ-

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)
ningen är bättre har man större förutsättning att få den kraft man vill ha än om lönesättningen är sämre. Här har i propositionen föreslagits C 13 med titeln överdirektör och en grundlön på 22,000 kronor. En grundlön på 22,000 kronor tycker man naturligtvis är en god lön. Det är den ju efter vanliga löneprinciper i förvaltningen. Men då det här, som sagt, gäller en person, som man måste söka få i konkurrens med det enskilda näringslivet och med hänsyn till de löner, som där betalas, tror jag, att denna lönesättning ändå är för knapp. Jag säger icke detta med hänsyn till någon särskild omtanke om den person, som skall ha denna befattning, utan jag talar uteslutande ur statsintressets synpunkt. Det är alldeles uppenbart, att det är ett mycket väsentligt statsintresse, att man här kan få den bästa möjliga kraft. De 2,000 kronor det här är fråga om — reservanterna begära nämligen uppflyttning från C 13 till C 14, vilket gäller 2,000 kronor i grundlön — kunna naturligtvis giva hundrafalt igen, om man får den man som man där behöver. Lönebeloppet har ingen betydelse i detta sammanhang därför att det ej kan få några konsekvenser med sig. Det finnes nämligen icke någonstädes någon annan befattning, som i ställning motsvarar denna, varför några lönepolitiska konsekvenser ej kunna befaras.

Jag tror alltså, att det skulle vara klokt, om man följer reservanterna och icke bara flyttar upp chefen för fabriksstyrelsen till generaldirektörs ställning, som utskottet har föreslagit, utan också drar de tillbörliga konsekvenserna och låter det följas av en förändring i löneställning från C 13 till C 14. Jag kommer sedan att på vederbörlig punkt ställa det yrkandet. Jag har nu endast velat motivera detsamma.

Herr Carlström: Herr talman! Det är sällan jag går upp i ärenden, där jag ej varit motionär eller närvarande i vederbörande utskott och sålunda icke känner till så noga vad som avhandlats inom utskottet. Men då herr Svensson i Grönvik begärde ordet och med anledning av en reservation, som han med flera avgivit till utskottets utlåtande, framförde de synpunkter som han nu gjorde gällande, vill jag bara för min del säga, att jag fullständigt instämmer med honom.

Jag har ju redan tidigare, i fjol, då förslaget om femårsplanen remitterades här i kammaren, uttalat min farhåga för, att denna femårsplan skulle för framtiden innebära sådana bördor, att vårt folk icke gärna skulle vilja vara med om att i längden ikläda sig desamma.

Nu sade herr Persson i Falla här alldeles nyss, att vi ha nog intet annat att vänta framöver än att vi i många, många år få tänka oss situationen i världen och Europa sådan som den nu ter sig, nämligen att man kan frukta för ständigt nya krig och att man alltså måste vara rustad till det yttersta. Ja, herr Persson i Falla, vi veta ju icke vad som kan komma att hända efter detta krigs slut. Jag för min del vill dock gärna tro, att mänskligheten skulle vilja mäla sig ut ur det inferno, vari den nu kommit in. Skall det fortsätta på samma sätt allt framöver, tycker jag, att mänsklighetens väg är ganska hopplös. Jag skulle för min del sålunda vilja hoppas på att man skulle kunna komma fram till ett förhållande mellan nationerna, där man ej behövde få ständigt nya krig i följd årtionde efter årtionde. Det är ur dessa synpunkter som jag menar, att hela denna femårsplan och vad därav följer tillskurits efter ett mått, som är för stort och för tungt efter våra förhållanden.

Jag kan instämma med herr Svensson i Grönvik, då han säger, att hans anförande icke andas någon försvarsvilja, därför att jag har ju redan i fjol deklarerat att om det gäller att under nu rådande förhållanden offra allt för att om möjligt bevara vår fred och självständighet så vill jag vara med på

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

det. Men att bygga ut en försvarsordning efter dessa linjer var en sak, som jag fann en smula betänklig.

Nu säger herr Svensson i Grönvik och reservanterna med honom, att man kan låta omorganisationen anstå. Ja, är det verkligen på det sättet att detta kan ske, ber jag att få instämma. Men jag är nog rädd för, att när man sagt A får man säga B. Det kanske ej är så lätt att nu måla sig ut ur detta sammanhang och på detta sätt proponera, att man kan skjuta på organisationen framöver.

Jag har emellertid den uppfattningen — och jag tror att det är ganska många av vårt folk som ha den — att vi nu hålla på att låsa oss fast genom vad som här skett för en organisation för framtiden, som man måhända snart börjar på att vilja plocka sönder. Det är enligt min mening ett olyckligare förhållande än om man från början gått in för en mera beskuren organisation, som man ändå kunde ha sluppit att under de närmaste åren framöver rasera.

Herr talman! Det är dessa synpunkter, som jag ej kunnat underlåta att framföra i denna diskussion. Jag vill tillkännagiva, att om det framdeles under debatten ställes ett yrkande, som herr Svensson i Grönvik lät förstå, kommer jag att i det avseendet, då det gäller att få organisationen i vissa delar i varje fall skjuten på framtiden, instämma med honom.

Herr **Fast**: Herr talman! Det är klart, att det icke är någon särskilt glad känsla, man har, när man går att bygga ut försvarets förvaltningsorganisation och därmed öka försvarskostnaderna, vilka på sätt och vis måste betecknas som kostnader för improduktiva ändamål. Den känsla av tveksamhet, reservanterna och nu senast min bankkamrat givit uttryck för, hade vi nog litet var i utskottet, när vi började principdebatten, men vi ha under frågans behandling blivit fullständigt övertygade icke bara om att vi i det läge, vari vi nu befinna oss, icke ha något annat att göra än att antaga det föreliggande förslaget, utan även om att man kan antaga förslaget med en stark känsla av tillfredsställelse. Jag vill på den punkten instämma i vad herr Persson i Falla nyss anförde. Reservanternas tveksamhet synes ha ökats, efter det frågan behandlats i utskottet. I utskottet var enigheten mellan dem icke lika stor som nu om att avgörandet borde uppskjutas. I så fall borde man icke fattat det beslut, som fjolårets riksdag fattade. Men även om man delar den tveksamhet, åt vilken min bankkamrat gav uttryck, så blir skillnaden i verkligheten mycket liten. Man kan ju fortsätta att improvisera ifråga om organisationen, med mycket stora svårigheter intill en viss tidpunkt, allt under det olusten ökas över att man har en organisation, om vilken ingen vet, huruvida den kommer att duga för morgondagen eller för nästa år. Allt under det man håller på att improvisera, skapar man emellertid något nytt. Skillnaden mellan den försvarsorganisation, som antogs i fjol, och en provisorisk organisation — någon organisation måste man ju ändå ha — är mycket liten. Man vet, åtminstone rent pappersmässigt sett, vad man har att rätta sig efter. Jag tror icke man bör överdriva betydelsen av skillnaden mellan de olika ståndpunkterna. Den olust, som framkallats av att man nu nödgats skapa en ny organisation för förvaltningen och därmed öka utgifterna på detta område, har tagit sig uttryck i det försiktiga skrivsätt, som använts såväl i utskottets utlåtande som i propositionen. Jag tror icke, att den nya organisation, som kommer till stånd, kommer att mycket skilja sig från den organisation, som skulle åstadkommas genom fortsatta provisoriska anordningar. Man kommer att gå fram försiktigt, och därvid har man stöd i de uttalanden, som gjorts av Kungl. Maj:t och utskottet. Den nya organisationen kommer säkerligen att visa sig ekonomisk och effektiv. Från det håll, som herr Svensson i Grönvik representerar, har vid åtskilliga tillfällen talats om det slöseri och

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

om den misshushållning, som på sina håll förekommit på det militära området. Ingen vill väl förneka, att människor, som utbildats för helt andra än ekonomiska uppgifter, många gånger måste komma att visa sig mindre lämpade som penningförvaltare. Därtill kommer, att den militära förvaltningsapparaten icke varit smidig och ändamålsenlig. Under sådana förhållanden är det självklart, att resultatet av de militära myndigheternas hushållning, med den starka ansvällning försvarsväsendet fått under de senaste åren, icke blivit särskilt lysande. Sedan vi i fjol antogo den nya försvarsorganisationen, har det framstått som självklart, att man måste anpassa den ekonomiska förvaltningsorganisationen efter försvarsorganisationen. Jag tror icke, att vi, om vi se saken ur rent ekonomisk synpunkt, stå till svars med att fortsätta i de gamla hjulspåren.

Man har även kommit med en, som man tror, starkare invändning: hur skall det gå, i händelse vi behöva skära ned vår försvarsorganisation och därmed också den militära förvaltningsapparaten? Låt oss i alla fall vänta en liten tid och se, hurdana förhållandena bli efter kriget, hurudan freden blir och vilka förutsättningar vi komma att få ifråga om försvarskostnadernas minskning. Jag tror, att det blir lika lätt att anpassa den föreslagna förvaltningsorganisationen efter de eventuellt helt nya förhållanden, som kunna komma att inträda någon gång efter fem eller tio år, som det hade blivit att anpassa den gamla förvaltningsapparaten. Enligt det förslag, som här föreligger, är det endast topporganisationen, som förlänats en mera stadigvarande karaktär. Såvitt jag förstår, ha endast de tjänstemän, som under alla förhållanden och även vid en »krympt» organisation måste finnas, erhållit en mera fast ställning, och den övriga förvaltningsapparaten har gjorts så elastisk, att den både kan krympa samman och svälla ut. Vad blir då skillnaden mellan reservanternas ståndpunkt med bibehållande av provisoriet, och det förslag, som utskottet här förordar? Jo, skillnaden blir bara den, att man med reservanternas förslag icke kan få fram den effektivitet, den rationella organisation, som möjliggör besparingar. Det är den verkliga skillnaden, men den talar starkt till förmån för utskottets förslag och knappast till förmån för reservanternas.

Man har anfört ett annat skäl, och det skälet verkar på mig ungefär som ett försök att täcka någonting, som man tycker att man fått en dålig täckning för genom övriga anförda skäl. Man har sagt sig hysa oro för att i nuvarande läge genomföra en ny organisation. Om man gör en jämförelse mellan den gamla organisationen och den nya, kan man konstatera, att det väsentliga i den nya organisationen redan finnes. Mannarna finnas i den största utsträckning redan förut. Jag tror sålunda, att man därvidlag icke behöver ha alltför stora bekymmer, i synnerhet som man från de ansvariga myndigheternas och Kungl. Maj:ts sida icke visat någon större tveksamhet. Det är självklart, att man kommer att gå fram med all erforderlig försiktighet, så att man icke försummar att bibehålla effektiviteten under övergångstiden. Jag tror icke, att vi behöva hysa några särskilda bekymmer. Jag tror, att den, som vill vara med om att på det militära förvaltningsområdet tillskapa en apparat, som är effektiv och som ger bästa möjliga utbyte för de medel, som av riksdagen anvisas, i nuvarande läge icke har något annat att göra än att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Till sist skall jag be att få säga ett par ord till herr Persson i Falla med anledning av vad han här anförde. Han menade, att utskottet icke i lönehänseende har dragit konsekvenserna av att fabriksstyrelsens chef erhållit generaldirektörs ställning. Vi komma med all säkerhet att få samma man, vare sig vi höja lönen eller icke. Man vill erhålla en högt kvalificerad man från det enskilda näringslivet. Med de löner, som betalas i det enskilda näringslivet, spelar det sannerligen ingen roll, om man bestämmer lönen för denne tjänste-

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

man till 22,000 kronor eller till 24,000 kronor, ty för de personer, som kunna tänkas reflektera på tjänsten i fråga, måste de ekonomiska motiven spela en jämförelsevis underordnad roll och avgörande i stället bli intresset för uppgiften och önskan att erhålla den sociala ställning, som följer med tjänsten. Reservanternas förslag skiljer sig från utskottets endast beträffande lörens storlek. Under sådana förhållanden synes det mig icke finnas någon anledning att gå ifrån vad Kungl. Maj:t föreslagit. Man kommer att kunna få en person med lika stor kapacitet, om riksdagen bifaller utskottets förslag. Ja, man kanske t. o. m. får samma person, om man bifaller utskottets förslag, som man skulle fått, om riksdagen bifallit reservanternas förslag. Under sådana förhållanden synes det mig ganska betänkligt att gå ifrån ett så väl genomtänkt förslag som det här föreliggande. Härtill kommer, att en ändring på denna punkt kan tänkas medföra behov av ändringar även på andra punkter.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Den reform av det militära förvaltningsväsendet, som nu föreligger för riksdagens beslut, är onekligen en reform av mycket stora mått. Den kan icke jämföras med förra årets försvarsbeslut, det är sant, men inom sitt område är den en av de största frågor, som förelagts den svenska riksdagen. Det är ganska naturligt, att regeringen, när Kungl. Maj:t beslöt framlägga detta förslag, icke var blind för de betänkligheter, som förslaget kunde komma att väcka. Det är klart, att man insåg, att det kan sägas: är det möjligt för oss att i denna tid genomföra en så stor, för fredsförhållanden lämpad reform, utan att vi ha fått alla erfarenheter av den förstärkta försvarsberedskapen och innan vi veta, hur freden kommer att gestalta sig? Jag skall icke i detta sammanhang närmare ingå på, varför regeringen ändå bestämt sig för att lägga fram förslaget. Jag kommer att beröra den saken senare. Jag vill endast påpeka vår förståelse för att det kan komma fram betänkligheter. Det har därför varit mig en stor glädje att kunna konstatera, att utskottet, som herr Svensson i Grönvik sade, hundraprocentigt funnit, att grunderna för denna reform äro riktiga, hållbara och lämpliga. Det har också glatt mig mycket, att utskottet med sådan styrka framhållit, att utskottet icke har bildat sig sitt omdöme lättvindigt utan att utskottet med tillhjälp av tillkallad expertis försökt att kritiskt granska förslaget och även efter genomförd granskning funnit, att förslaget hållit måttet. Detta visar, att vi här stå inför ett förslag, som är värt att genomföras.

Jag kanske med några ord får beröra det arbete, som ligger bakom förslagets tillkomst. Det har varit möjligt att upprätta denna organisationsplan tack vare livligt intresse på skilda håll. Personer med allmän administrativ förfarenhet ha samverkat med militärer, militära förvaltningsmän och representanter för det civila näringslivet. Det har varit livliga diskussioner och många meningsbrytningar, och ur dessa meningsbrytningar har så småningom framgått detta förslag. Jag vill uttala min tacksamhet till alla de personer, som på olika sätt bidragit till att fullfölja detta verk, men jag vill uttala ett särskilt tack till mina närmaste medhjälpare i departementet, därför att jag tror, att var och en som har trängt in i detta ärendes historia måste finna, att det icke varit ett vanligt propositionsarbete, som utförts i försvarsdepartementet. Man har där under arbetets gång måst söka nya radikala lösningar. Det har måst bedrivas ett särskilt utredningsarbete på många punkter jämsides med propositionsskrivningen. Utan att vilja tillägga mig någon ära av vad som åstadkommits, vill jag säga, att den proposition, som riksdagen här har att fatta beslut om, är en synnerligen väl genomarbetad proposition. Äran därav tillkommer de män, som i försvarsdepartementet lagt sista handen vid verket.

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

När jag nu sålunda har nöjet att konstatera, att propositionen har väl bestått provet i utskottet, så är det ju givet — och det har framgått av den föregående diskussionen — att ingen ansett, att verket därmed skulle vara fullbordat. Förslaget får, om riksdagen bifaller utskottets hemställan, prövas i det praktiska livet, och det är givet, att det där kommer att göras många erfarenheter, som tvinga fram jämkningar. Det är självklart, att det kommer att taga tid, innan vi ha kommit fram till en ny grund, som vi kunna betrakta såsom för en tid framåt färdig och möjlig att bibehålla.

Låt mig nu komma över till frågan, varför denna reform behöver genomföras. Herr Svensson i Grönvik fällde det yttrandet, att reformen i vissa avseenden redan genomförts provisoriskt. Det finns redan en organisation, som fungerar väl. Detta är tyvärr icke riktigt sant. Som alla känna till, har den gamla militära förvaltningsapparaten måst kompletteras med provisoriska skapelser, och en stor del av detta arbete bäres upp av frivilliga krafter från det svenska näringslivet. Det ligger ju i sakens natur, att när världskatastrofen stod framför våra ögon, när det civila näringslivet plötsligt fick mindre att göra än förut, så kunde företagsledare lämna sin borgerliga sysselsättning för att på skilda områden ställa sin erfarenhet till statsverkets förfogande. Men allt efter som tiden har gått, allt efter som det civila näringslivet anpassat sig efter kristillståndet, så ha dessa civila företagsledares möjlighet att ägna sin tid och sina krafter åt statliga uppgifter blivit allt mindre och mindre. och vi kunna icke i dag påräkna samma insats från det privata näringslivets män som vi i början av krisen hade fördelen av. Det har skett en viss, helt naturlig avslappning. Å andra sidan så är det ju också självklart, att duktiga tjänstemän, framförallt sådana med teknisk utbildning, som ha anställts i försvarsförvaltningen, måste fråga sig: ha vi någon framtid här? Kan det erbjudas oss någon varaktig anställning, eller skola vi nu försöka att begagna den relativt goda konjunkturen inom näringslivet för att skaffa oss befattningar? Vi ha haft känning av den tendensen, och risken att förlora de krafter, utan vilka den provisoriska ordningen icke kan fungera väl, föreligger. Det är helt enkelt nödvändigt att vi nu försöka att komma fram till en fastare ordning för att vi skola kunna upprätthålla den standard på förvaltningens område, som vi under krisen skapat.

Nu säger man från reservanternas sida, att det blir mycken oläglighet med denna reform, om det längre fram skulle behövas en justering nedåt av hela försvarsorganisationen. Jag anser det icke vara någon anledning att ta upp till diskussion frågan, huruvida den av vårt folk beslutade försvarsorganisationen skall komma att bestå eller ej. Det är egentligen ganska meningslöst för den fråga det här gäller att fördjupa sig i detta spörsmål, och jag föreställer mig att ingen kan anlägga några synpunkter på den frågan i dag, som väga tyngre än de synpunkter, som lades på samma fråga förra året; ingenting har ju sedan dess hänt, som kan ändra vår inställning till den saken. Jag förbigår således alldeles frågan om hur det skall komma att gå med vårt försvarsväsende efter kriget.

Jag går i stället över till herr Svenssons i Grönvik andra argument, eller där han förmenade, att för det fall att en nedskärning av försvarsorganisationen skulle komma till stånd skulle vi genom detta beslut binda oss så, att det skulle bli svårt att göra en dylik nedskärning. Herr Svensson i Grönvik använde upprepade gånger ett uttryck, däri han förklarade, att, när vi nu gå att anställa personer på ordinarie stat, binda vi oss ifråga om handlingsfriheten; vår erfarenhet från gångna tider visar hur oläglig en sådan åtgärd är, menade han. Herr Svenssons i Grönvik utgångspunkt är oriktig. Här föreslås ju icke några nya anställningar på ordinarie stat utom i vad gäller personer, som skola anställas enligt avlöningsreglementets C-plan. Herr Svensson i

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

Grönvik vet ju lika väl som jag, att därmed har man icke bundit sig för längre tid än högst sex år framåt. Det är den enda punkten på vilken man binder sig för framtiden; man binder sig på ett mycket enstaka antal punkter för högst sex år framåt. I övrigt äro de nya tjänstemännen extra ordinarie tjänstemän, som tillsättas med sex månaders uppsägning. Jag vill därför bestämt understryka, att detta förslag binder icke mer än vad som redan är bundet. Statsmakternas handlingsfrihet begränsas icke på ett sådant sätt, att det finns skäl för de anmärkningar, som herr Svensson i Grönvik här framförde.

Ett annat argument, som man här använder för att avskräcka från bifall till utskottets förslag, är det förhållandet, att, om vi fatta detta beslut, det samma skulle medföra en betänklig svaghet i vår krigsberedskap. Herr Svensson i Grönvik uttryckte saken så, att om vi skulle råka ut för krig under det att denna reform genomföres, skulle ett svaghetstillstånd uppstå. Jag tror emellertid att herr Svensson i Grönvik själv inser, att detta är en överdrift. Saken är ju nämligen den, att de nya organen få uppgifter enligt den organisationsplan som skall följas endast efterhand som de nya organen äro mogna att ta emot dem. De gamla organen finnas ju kvar. De få inga nya uppgifter, de få en lättnad då och då genom överföring av sina uppgifter till andra organ, en lättnad som snarast kommer att göra det lättare för dem att genomföra sina uppgifter i farans stund än vad förhållandet nu är. Jag tror därför att det med en förständig och smidig övergång till den nya ordningen icke kommer att behöva uppstå någon fara i detta hänseende. Det är endast på ett mycket begränsat område man kan säga, att en sådan svårighet kan uppkomma, men detta gäller icke områden, som äro i väsentlig mån vitala. Jag vill fästa uppmärksamheten på att den stora upprustningen ju redan är beslutad; åtgärderna som skola vidtagas äro ju redan igångsatta. Materielleveranserna äro utlagda, fabrikena leverera; allt detta fortskrider jämsides med omorganisationen, utan att det hela därför behöver röna någon större påverkan.

Jag vill alltså för min del här endast understryka, att de betänkligheter, som ha anförts mot ett bifall till utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, icke äro särdeles starka. När reservanterna nu även ha måst erkänna, att förslaget i och för sig är riktigt och väl grundat och att om det skall bli en reform, det just bör bli denna, och när de argument, som anföras emot förslaget, i verkligheten äro så svaga som fallet är, kan det väl icke finnas någon anledning för riksdagen att icke bifalla detta förslag.

Jag vill nu endast göra en liten anmärkning gent emot herr Persson i Falla, när han nu här talar för att man skall höja fabriksstyrelsens chefs lön från C 13 till C 14. När Kungl. Maj:t framställde sitt förslag skedde det efter noggrann avvägning av denna lön i jämförelse med lönen för andra chefer för statens affärsdrivande verk. Det är alldeles meningslöst att hävda den meningen, att en höjning av grundlönen från 22,000 till 24,000 kronor kommer att ha någon betydelse i fråga om kvaliteten hos den befattningshavare, som det här gäller att anställa; i det avseendet måste jag ge herr Fast alldeles rätt.

Jag slutar alltså, herr talman, mitt anförande med att hemställa till kammaren om, att den måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Svensson i Grönvik erhöll på begäran ordet för kort genmäle och ytttrade: Herr talman! Jag vill bara göra några reflexioner med anledning av herr statsrådets anförande.

Herr statsrådet konstaterade ju, att samtliga anmärkningar voro felaktiga, och till att börja med framhöll han, att den nuvarande organisationen icke är i allo bra. Det är ju tråkigt, att jag fått denna felaktiga uppfattning om den

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)
 nuvarande militärorganisationen, en uppfattning, som dock i stort sett grundar sig på de anmärkningar, som den militära organisationen som sådan fått röna. Dessa anmärkningar ha emellertid alltid mycket energiskt tillbakavisats från herr statsrådets sida. Jag har för min del förutsatt, att när herr statsrådet så starkt gått emot de framställda anmärkningarna, så har han också ansett anmärkningarna obefogade och funnit organisationen som sådan vara den bästa tänkbara.

Naturligtvis kan man i fråga om den personal, som skall tillsättas på ordinarie stat, resonera som herr statsrådet, nämligen att det härvidlag i stort sett endast gäller den personal, som förordnas för en tid av sex år framåt. Men, herr statsråd, är det icke så att man, när sådan personal göres till ordinarie, framdeles icke gärna gör ett ombyte eller sänker den lön, som utgick till vederbörande, då han fick sitt förordnande på sex år?

Jag kan sålunda, herr talman, icke riktigt acceptera herr statsrådets ståndpunkt, och jag förmodar, att kammaren fick den uppfattningen, att de skäl, som herr statsrådet anförde, icke voro så starka, som de syntes honom vara.

Vidare anförde:

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag undrar om herr Svensson i Grönvik tänkte sig riktigt för, när han gav sin sista replik. Om man icke skall ha möjlighet att avskeda en person, som varit anställd i sex år, och man sålunda måste ha kvar honom, hur vill då herr Svensson i Grönvik förfara med alla dessa tusentals tjänstemän, som nu finnas anställda i vår krisförvaltning?

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag kan ju gärna ge herr Fast rätt i, att det icke är alldeles säkert, att en lön på låt mig säga 2,000 kronor mer eller mindre under alla omständigheter spelar avgörande roll och att man möjligen kan få en person som man vill ha för den lön, som föreslagits i den kungl. propositionen och i utskottsutlåtandet. Det är emellertid klart, att utsikterna att få den person, som man under givna förhållanden behöver, äro större, om man kan erbjuda honom den högre lönen.

Herr statsrådet sade något tillspetsat, att det är meningslöst att tro, att 2,000 kronor mer eller mindre i lön skulle ha någon betydelse för en befattningshavares kvalifikationer. Ja, naturligtvis blir en befattningshavare varken sämre eller bättre bara därför att lönen skiljer på 2,000 kronor, men naturligtvis har man större utsikter att vid själva valet få den man man vill ha, ju större lön man kan bjuda honom. Överhuvud taget är det ju så, att lönen måste tillmätas en viss betydelse. Det är riktigt, att den sociala ställningen ibland kan av vederbörande tillmätas större betydelse än lönen, men man får icke låta spänningen mellan den lön, som staten ger, och den lön, som vederbörande kan få inom det enskilda näringslivet, bli hur stor som helst. Det är detta, som jag tror är det betydelsefulla i detta sammanhang.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Herr Fast nämnde i sitt anförande att tveksamheten i denna fråga borde ha kommit till uttryck förra året, då den 5-åriga upprustningsplanen behandlades, och det kan jag instämma i. Jag tror att riksdagen hade haft anledning att visa större tveksamhet den gången än som då kom till synes. För min del var jag som bekant tveksam redan förra året. Jag ansåg att det hade varit riktigare att man väntat tills efter kriget, då de ekonomiska, de tekniska och de militärpolitiska — för att inte också tala om de sociala — förutsättningarna för en omorganisation hade

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)
varit lättare att överblicka. Jag hade den ståndpunkten grundad också därpå, att jag inte trodde det skulle bli någon större skillnad i aktuell värnkraft, vare sig man gick på detta 5-årsbeslut eller på ett fortsatt provisorium. Och nu säger ju herr Fast att skillnaden mellan vad vi nu ha och vad vi skulle ha haft med ett fortsatt provisorium i själva verket är mycket liten, d. v. s. att den aktuella värnkraften kan vara ungefär densamma i båda dessa fall.

Härtill kommer emellertid frågan i vad mån vi äro bundna av de fattade besluten på sådant sätt, att det försvårar en framtida anpassning till ett nytt läge. Det talas ifrån olika håll mycket förhoppningsfullt i det avseendet, och man menar att det inte är så svårt för riksdagen att trots dessa beslut genomföra en anpassning till ett nytt läge. Jag tror inte det tjänar mycket till att polemisera på den punkten just nu. Det är väl ingenting annat att göra än att lägga dylika uttalanden till handlingarna, att teckna sig dem till minnes. Vi få ju se, när den frågan blir aktuell, i hur mycket högre grad de svenska statsmakterna äro bundna genom det beslut som fattades i fjol och det som fattas här i dag än de skulle ha varit, om man gått fram på provisorielinjen. Jag tror den saken kommer att bli rätt ordentligt klarlagd under utvecklingen i fortsättningen.

Med hänsyn till den ståndpunkt som jag intog förra året anser jag, herr talman, konsekvensen bjuda att jag yrkar avslag på här föreliggande proposition; i andra hand kommer jag att rösta för den reservation, som avgivits av herr Gränebo m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Sandberg* och *Nilsson* i Norrlångträsk.

Herr Fast: Herr talman! Endast ett ord till den siste ärade talaren. Antingen har jag uttalat mig oklart eller också har jag blivit missförstådd. Då jag talade om att skillnaden mellan provisoriet på hithörande område och det förslag, som vi behandla i dag, inte var så stor, avsåg jag därmed den ekonomiska omslutningen. Jag tillät mig i det sammanhanget säga, att man inte kan improvisera hur länge som helst utan att det går ut över effekten. Jag tillade att skillnaden blir att en väl övertänkt organisation, sådan som det här är fråga om, har möjlighet till rationaliseringar och ekonomisering, vilket med ett fortsatt improviserande är omöjligt.

Jag har velat göra detta förtydligande för att icke bli missförstådd med hänsyn till framtiden.

Herr Törnkvist: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av herr Svenssons i Ljungskile yttrande, att konsekvensen av hans fjolårsståndpunkt till försvarsorganisationen bjuder honom att i år yrka avslag på detta förslag.

Det kan måhända vara konsekvensen av den ståndpunkten från i fjol, därest man söker lösgöra sig från medansvar när det är fråga om att fastställa grunder för en ändamålsenlig förvaltning av de medel, som riksdagen dock faktiskt i fjol ställde till förfogande. Riksdagen beslöt ju i fjol denna 5-årsplan för den militära organisationen. Då bör det vara en angelägen uppgift även för dem som voro motståndare till det beslutet i fjol att medverka till en förvaltning, som skyddar ekonomin så långt möjligt är. I annat fall måste jag säga att ståndpunkten är väl anarkisk.

Det var bara detta, herr talman, som jag ville påpeka. Herr Svenssons i Ljungskile s. k. konsekvens har icke något samband med den verklighet, som vi alla äro pliktiga att iakttaga.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Som svar på mina farhågor beträffande de 6-årsanställda frågade försvarsministern, om jag tänkte att man

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.) skulle ha kvar alla dessa tusentals personer, som nu äro anställda vid kris-kommissionerna. Det var med en viss tvekan jag nyss begärde ordet, ty statsrådet sade i sitt huvudanförande att det behöfves en fastare ordning än den som nu är rådande. Men jämför man den ordning, som här föreslås riksdagen att besluta, med en organisation, som alla veta och önska att den skall upphöra, nämligen krisorganisationen, då är jag mycket tveksam hurvida man kan karakterisera detta såsom en fastare ordning.

Det var dessa reflexioner jag har gjort i anledning av statsrådets replik, som jag inte riktigt förstod, och jag skulle vördsamt vilja ifrågasätta, om repliken verkligen hade så noga genomtänkts ifrån statsrådets sida.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Beträffande herr Törnkvists anmärkning att konsekvensen av mitt ståndpunktstagande i fjol icke behöfve innebära en motsvarande inställning till det här förslaget vill jag säga, att den är väl i varje fall konsekvent såtillvida att hade man den uppfattningen, att stora och vittgående frågor rörande den militära apparatens framtid borde uppskjutas tills man kunde överblicka och analysera krigets erfarenheter, så kan detta givetvis gälla både den militär-tekniska utbyggnaden och frågan om den militära förvaltningen. Även om jag inte förnekar möjligheten att här gå på olika linjer och ändå vara konsekvent, tror jag inte herr Törnkvist har någon möjlighet att påstå, att den ståndpunkt jag i detta fall intagit inte mycket väl låter sig förena med ett konsekvent uppträdande.

Herr talman! Jag ber att få komplettera mitt förra yrkande med följande formella utformande, enligt vilket utskottets principuttalande i föreliggande del bör lyda: Utskottet anser att frågan om den militära förvaltningens avgörande bör uppskjutas till efter kriget och att på den grund Kungl. Maj:ts proposition bör avslås.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav i fråga om utskottets yttrande i nu förevarande del propositioner på 1:o) godkännande av utskottets yttrande; 2:o) godkännande av det yttrande, som föreslagits i den av herr Gränebo m. fl. avgivna, med 1:o) betecknade reservationen; samt 3:o) godkännande av det yttrande, som under överläggningen föreslagits av herr Svensson i Ljungskile; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner första särskilda utskottets yttrande under Avd. I. Inledning i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt det yttrande, som i samma del föreslagits i den av herr Gränebo m. fl. avgivna, med 1:o) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets yttrande i förevarande del.

Utskottets yttrande under Avd. II och Avd. III, underavdelning I.

Godkändes.

Organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning. (Forts.)

Härefter föredrogs utskottets yttrande under *Avd. III, underavdelning II. Försvarets fabriksstyrelse*; och anförde därvid:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Med hänvisning till mitt anförande i principdebatten ber jag få yrka bifall till den av herr Andrén m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets yttrande i förevarande del dels ock på godkännande av det yttrande, som föreslagits i den av herr Andrén m. fl. avgivna, med 2:o) betecknade reservationen; och godkände kammaren utskottets yttrande i denna del.

Utskottets yttrande under Avd. III, underavdelningarna III—VIII.

Godkändes.

Härpå föredrogs utskottets yttrande under *Avd. III, underavdelning IX. Organisationens genomförande*. Därvid anförde:

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Med den motivering jag tidigare anfört ber jag få yrka, att beslutet om omorganisationens genomförande uppskjutes till nästkommande riksdag. Jag yrkar alltså bifall till reservationen nr 4:o) av herr Gränebo m. fl.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets yttrande i förevarande del dels ock på godkännande av det yttrande, som föreslagits i den av herr Gränebo m. fl. avgivna, med 4:o) betecknade reservationen; och blev utskottets yttrande i denna del av kammaren godkänt.

Utskottets yttrande under Avd. III, underavdelningarna X och XI.

Godkändes.

Avd. IV. Utskottets hemställan.

Bifölls, i den mån den icke blivit besvarad genom kammarens redan fattade beslut.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 7.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs, punktvis, första särskilda utskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1943/44 jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 2:o).

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

*Förslag till
lag om all-
männa vägar
m. m.*

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vägar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I en den 30 april 1943 dagtecknad proposition, nr 223, vilken hänvisats till andra särskilda utskottet, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagt utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om allmänna vägar;
- 2) lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142);
- 3) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom;
- 4) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation;

5) lag om vad iakttagas skall i anledning av kronans övertagande av den allmänna väghållningen på landet; samt

6) lag om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd;

dels föreslagit riksdagen att godkänna vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om statsbidrag till väg- och gatuhållningen i städer och stadsliknande samhällen, som äro väghållare; samt

- 2) förordning om statsbidrag till städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, för tillhandahållande av mark för allmän väg m. m.; dels ock anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till stadga angående behandlingen av vissa vägfrågor (vägstadga).

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft åtskilliga i anledning av propositionen väckta motioner, som jämväl hänvisats till utskottet.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen — måtte för sin del antaga följande förslag till

- 1) lag om allmänna vägar;
- 2) lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142);
- 3) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom;
- 4) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation;

5) lag om vad iakttagas skall i anledning av kronans övertagande av den allmänna väghållningen på landet; samt

6) lag om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd;

B) att riksdagen, med förklarande, att riksdagen funnit vissa jämkningar böra vidtagas i det vid propositionen fogade förslaget till stadga angående behandlingen av vissa vägfrågor (vägstadga), måtte uttala, att stadgan bor-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

de givas en lydelse i överensstämmelse med ett av utskottet framlagt förslag till stadga angående behandlingen av vissa vägfrågor (vägstadga);

C) att riksdagen, med förklarande, att riksdagen icke funnit sig kunna i oförändrat skick godkänna övriga vid propositionen fogade författningsförslag, måtte för sin del godkänna av utskottet framlagda förslag till

1) förordning om statsbidrag till väg- och gatuhållningen i städer och stadsliknande samhällen, som äro väghållare; samt

2) förordning om statsbidrag till städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, för tillhandahållande av mark för allmän väg m. m.;

D) att motionerna I: 262, 266, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 284, 288, 293, 299 och 300 samt II: 377, 378, 382, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 405, 406, 415, 416, 417, 425, 426 och 427, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), B) och C) härovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

2 § lagen om allmänna vägar skulle hava följande lydelse:

(Enligt Kungl. Maj:ts förslag.)

(Enligt utskottets förslag.)

2 §.

Till väg höra vägbana och de områden därinvid, som stadigvarande tarvas för vägbanans bestånd och underhåll, såsom slänt, bankett, dike och uppslagsplats, ävensom trumma, skyddsvärn, vägmärke och annan för vägens bestånd eller brukande utförd anordning.

Såsom väg anses bro och färja med *Lika med väg anses till väg anslufärjläge ävensom för den allmänna ten brygga, bro eller färja med färjsamfärdseln allenast vintertiden av-läge, så ock för den allmänna samfärdseln allenast vintertiden avsedd körled (särskild vinterväg).*

körled (särskild vinterväg).

För 1, 25 och 26 §§ lagen om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd hade Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit följande lydelse:

1 §.

I varje län skola finnas vägnämnder och en länsvägnämnd för att i vägfrågor företräda de lokala vägingresserna på landet och i de städer, där kronan är väghållare.

För hela riket skall därjämte finnas en riksvägnämnd såsom rådgivande centralt organ i frågor av särskild betydelse för vägväsendet.

Om riksvägnämnden.

25 §.

Riksvägnämnden har till uppgift att till Konungen eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avgiva infordrade yttranden ävensom att själv framställa förslag i viktigare ekonomiska och organisatoriska frågor rörande vägväsendet och vägtrafiken, såsom grunderna för den allmänna vägpolitiken ur ekonomisk, trafikteknisk och väggeografisk synpunkt eller med hänsyn till riksförsvarets behov, ävensom i lagstiftningsfrågor beträffande vägväsendet, vägtrafiken och trafiksäkerheten.

26 §.

Närmare bestämmelser rörande riksvägnämndens sammansättning och verksamhet meddelas av Konungen.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

A) Beträffande förslaget till lag om allmänna vägar:

Vid 2 §

1) av herrar *Elon Andersson, Carl Edmund Eriksson, Karl August Johansson, Severin* och *Lindahl*, som ansett, att utskottets yttrande beträffande denna paragraf bort hava i reservationen angiven lydelse, samt i anslutning därtill hemställt, att 2 § i förslag till lag om allmänna vägar måtte erhålla den ordalydelse, som innefattades i Kungl. Maj:ts förslag;

2) av herr *Lindahl*, utan angivet yrkande;

B) Beträffande förslaget till lag om ändring i vissa delar av stadsplane-lagen den 29 maj 1931 (nr 142).

Vid 45 §

av herr *Herman Ericsson*, utan angivet yrkande;

C) Beträffande förslaget till lag om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd:

av herrar *Heidöng, Forslund, Johan Bernhard Johansson, Eklund, Carl Edmund Eriksson, Karl August Johanson, Velander, Herman Ericsson, Staxäng* och *Andersson* i Falkenberg, vilka för sin del hemställt, att 1 § andra stycket samt 25 och 26 §§ i förslaget till lag om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd måtte utgå, ävensom att till följd därav den föreslagna lagen måtte erhålla följande rubrik: »Lag om vägnämnder och länsvägnämnder.»

Dessutom hade särskilt yttrande avgivits av herrar *Johan Bernhard Johanson, Björkman, friherre De Geer, Staxäng* och *von Seth*.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Severin* i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå följande ordning i avseende å föredragningen av andra särskilda utskottets utlåtande nr 2, nämligen

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten A) på det sätt, att de däri tillstyrkta lagförslagen föredragas vart för sig, de med 1) och 6) betecknade, i den mån så erfordras, paragrafvis med ingresser och rubriker sist, varefter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan i punkten A) föredrages,

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet,

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kamrars ledamot begäres,

att, därest kamrarna fatta från utskottets förslag avvikande beslut, utskottet må äga att för riksdagen föreslå härav påkallade jämkningar,

att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer utskottet må äga vidtaga de ändringar, som kunna påkallas av kamrarnas beslut, samt

att, för den händelse utskottets förslag kommer att i någon del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Denna hemställan bifölles.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Punkten A).

Det av utskottet framlagda förslaget till lag om allmänna vägar.

1 §.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr von Seth: Herr talman! Vid sidan om försörjningsfrågorna och de övriga frågor, som föranletts av kriget, torde man säkerligen utan överdrift kunna påstå, att den fråga, som här föreligger, nämligen förstatligandet av vägväsendet, är en av de större frågor, som 1942 och 1943 års riksdagar haft att avgöra.

Vid förra årets riksdag träffades principbeslutet, att staten skulle övertaga vägväsendet. De nu föreliggande båda kungliga propositionerna innehålla bestämmelser och författningar, hur vägväsendet nu skall organiseras. I egenskap av ledamot av förra årets särskilda utskott hade jag tillsammans med herr Johan Bernhard Johansson i första kammaren jämte en del andra utskottsledamöter en reservation, där vi av olika orsaker motsatte oss ett förstatligande av vägväsendet. Frågan debatterades då mycket ingående och noggrant här i kammaren. Jag har därför en känsla av att ledamöterna i denna kammare inte vilja, att de argument, som då framdrogos för eller mot ett förstatligande, ånyo skola åberopas, allra helst som principbeslutet redan är klart.

Vad som emellertid nu kan debatteras är de bestämmelser, som Kungl. Maj:t har föreslagit för vägväsendets förstatligande, vilka utskottet i stort sett godtagit. För min egen del vill jag säga, att den organisation, varom vi i dag skola besluta, icke fått den omfattning, som man från början kanske hade väntat sig. Detta beror på de högst naturliga skälen, att den minskade trafiken samt bristande tillgång på arbetskraft m. m. gjort, att man inte kan driva detta förstatligande med så att säga full maskin, antingen det gäller byggandet av vägar, underhållet av dem eller överhuvud taget de arbeten, som utföras på vägväsendets område. På grund härav har inte staten i särskilda utskottets utlåtande nummer 3 blivit så stor, som vi från början befarade. När nu en gång principbeslutet är fattat, torde det vara mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att i fortsättningen vägra att biträda förslag om utvidgning eller ytterligare utformning av hela vägorganisationen samt de ytterligare kostnader, som denna kommer att medföra.

Till detta utskottsutlåtande har fogats ett särskilt yttrande av herrar Johan Bernhard Johansson m. fl., i vilket även jag instämt. Utöver vad vi principiellt anført om att man inte bör förstatliga vägväsendet, framhålla vi att i nu rådande läge, då man måste iaktta sparsamhet på alla områden, hade det steg, som riksdagen nu är beredd att taga, hellre bort uppskjutas. I stället tages nu detta steg vid en tidpunkt, då man faktiskt inte kan överblicka konsekvenserna, utan man måste anses stiga ut i det ovissa. Därtill kommer att en så långt gående centralisering, som ett förstatligande av vägväsendet innebär, måste medföra en byråkratisering på så sätt, att den blivande vägförvaltningen säkerligen kommer att starkt kontrastera mot det nu rådande systemet med de lokala vägstyrelserna och med den kommunala självstyrelsen. Nu är det visserligen ingenting att göra åt detta efter förra årets principbeslut, men vi reserverar, som undertecknat denna principreservation, äro övertygade om att denna centralisering kommer att försvåra byggandet av vägar, inte minst på landsbygden. Den kommer vidare att försvåra byggandet av nya vägar, och den kommer slutligen också säkerligen att arbeta på ett mindre smidigt sätt än vad den hittillsvarande organisationen kunnat göra.

Jag skall villigt erkänna, att Kungl. Maj:t i propositionen givit vägnäm-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

derna och länsvägnämnderna kanske något större uppgifter än man från början vägat hoppas på. Utskottet har vidare gått ännu längre beträffande vägnämndernas uppgifter. Utskottet har nämligen tilldelat dem befogenhet att framföra klagomål över det sätt, varpå den blivande vägförvaltningen kommer att ombesörja underhållet av vägar. Man får hoppas, att samarbetet mellan vägnämnderna och vägdirektörerna, samarbetet mellan länsvägnämnderna och vederbörande länsstyrelser samt icke minst samarbetet mellan den blivande riksvägnämnden — om nu riksdagen fattar beslut i den riktningen — och kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen blir sådant, att man icke blott koncentrerar sig på de stora huvudvägarna, utan att även landsbygden och särskilt bebyggelsen i periferien, d. v. s. de glesbebyggda områden, där våra s. k. ödebyggsvägar finnas, bli tillgodosedda. Kommunikationslederna i vårt stora avlånga land äro förvisso av stor och avgörande betydelse på många områden. Icke minst ha de betydelse för det kulturella uppbyggnadsarbetet. När nu flykten från landsbygden så livligt debatteras och strömmen in till städerna och de större samhällena för varje år ökar, får man hoppas, att denna nya organisation av vägväsendet inte kommer att bli sådan, att den ytterligare isolerar avlägsna bygder och landsdelar.

Herr talman! Jag har intet yrkande, utan jag har med dessa ord endast velat framföra de farhågor, som vi reserverar hysa. Jag hoppas innerligt att dessa farhågor ingalunda skola infrias utan att den nya vägförvaltningen inom länen och riket i dess helhet skall kunna bli en värdig efterträdare till det gamla system, som i dag kommer att sättas på avskrivning.

Herr Severin i Stockholm: Herr talman! Jag skall till en början säga några ord i anledning av de reflexioner, som herr von Seth rent allmänt gjorde i den föreliggande frågan.

Som herr von Seth redan anfört fattades principbeslutet i denna fråga i fjol, och det kan knappast tänkas, att innevarande års riksdag i frågan om vägväsendets förstatligande skulle kunna fatta ett annat beslut. De beslut, som i denna fråga skola fattas, kunna endast röra de närmare förhållanden, under vilka vägväsendet skall förstatligas, och de närmare bestämmelser, som i anledning härav måste utfärdas. Gentemot vad herr von Seth anförde, skall jag emellertid göra bl. a. den invändningen, att det — såvitt jag kan se — inte finns något, som talar för att det förstatligade vägväsendet skall bli dyrare än den organisation, som vägväsendet hittills haft och alltjämt har. Såvitt man kunnat räkna ut, måste i stället en besparing uppstå. Man har i varje fall kommit till det resultatet, att den nya organisationen åtminstone till en början blir omkring 1 milj. kronor billigare per år än den nu gällande organisationen. Givetvis lida dylika beräkningar, liksom beräkningar överhuvud taget rörande framtida förhållanden, av en viss svaghet. Man kan emellertid under alla förhållanden peka på att även det nuvarande vägväsendet till sin organisation under den tid det existerat blivit dyrare och dyrare. Om således den statliga vägorganisationen skulle bli dyrare än beräknat, föreligger i detta hänseende ingen tendensskillnad gentemot det nuvarande systemet. Emellertid talar allt för att den nya organisationen skall bli billigare än den nu gällande.

Ingenting talar heller för att den nya organisationen skall bli sämre än den gamla och sämre tillgodose vägintrössena eller sämre samarbeta med de lokala intrössena. Såsom jag redan vid fjolårets diskussion i denna fråga påpekade, sker i verkligheten ingen förändring beträffande de olika organens kompetens i fråga om beslut om vägars byggande. Jag minns att jag under fjolårets debatt framhöll, att det var oriktigt att påstå, att vägstyrelsen berövades något inflytande i fråga om vägars byggande genom den förstatligande organisa-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

tionen, eftersom vägstyrelsen även med den nuvarande organisationen i själva verket inte har något annat inflytande än rätten att framlägga förslag och rätten att yttra sig över framlagda förslag. Besluten fattas nu av länsstyrelse eller en den överordnad myndighet. Även enligt den nya ordningen får var och en rätt att framlägga förslag till vägs byggande. De lokala intressena kunna bevakas genom de särskilt organiserade vägnämnderna, och även den riksvägnämnd, som Kungl. Maj:t föreslagit, är — ehuru den måhända inte kan kallas ett lokalt organ — avsedd att giva möjlighet för en samlad landsbygds opinion att uttrycka sin mening beträffande vägnarnas byggande.

I propositionen har mycket starkt betonats, att de s. k. bygdevägsintressena och enskilda vägintrössena inte skola bli lidande på förstatligandet av vägväsendet. Den förstatligade vägorganisationens intresse skall således inte i huvudsak få koncentrera sig på huvudvägarna och bortse från nödvändigheten av mera lokala kommunikationsleder, som måste finnas för att tillgodose landsbygdens befolkning. Denna sak är enligt min mening egentligen så självklar, att den knappast behöver närmare kommenteras. Huvudvägarna kunna göra tjänst egentligen endast under förutsättning att till dem från alla sidor löpa olika bygdevägar. Utan anslutande bygdevägar skulle säkerligen huvudvägen mellan Malmö och Stockholm inte trafikeras särdeles mycket, eftersom den genomgående landsvägstrafiken inte är så stor. Det är lätt att konstatera, att exempelvis de bilar, som utgå från Stockholm på huvudvägen till Malmö, ganska snart vika av till olika ställen på landsbygden. Det är ytterst få av de bilar, som köra ut vid Hornstull, som inte stanna förrän de kommit till Malmö. Om vägväsendet således skall kunna fylla sin uppgift, måste dessa bygdevägar finnas, vilka skola stråla ut från de stora riksvägarna. Detta har betonats såväl av utskottet i fjol som av Kungl. Maj:t och de sakkunniga. Det finns under sådana förhållanden inte minsta skäl att hysa några farhågor i den vägen.

Det i grund och botten kanske mest avgörande skälet vid framläggandet av förslaget om förstatligande av vägväsendet var den utjämning av vägskattebördan, som därigenom skulle ske. Denna börda tynger landsbygdens befolkning i alldeles särskilt hög grad. Det har inte kunnat visas något annat rimligt och praktiskt sätt, på vilket man skulle kunna nå en fullständig utjämning av denna skattebörda, än att helt och hållet avlyfta den från landsbygdens befolkning och låta staten övertaga vägväsendet. Detta är den stora och bestående vinst, som uppkommer genom förstatligandet, och det var också det huvudsakligaste skälet till förslaget framläggande.

Herr talman! Medan jag nu har ordet, skall jag omedelbart ingå också på en sakbehandling av 2 § i lagen om allmänna vägar, beträffande vilken paragraf jag tillsammans med några andra har avgivit en reservation. Rörande denna paragraf har utskottet föreslagit en ändring av Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet föreslår sålunda, att lika med väg skall anses till väg ansluten brygga. I Kungl. Maj:ts förslag hade brygga icke medtagits utan där sades bara, att likställda med väg voro »bro och färja med färjläge ävensom för den allmänna samfärdseln allenast vintertiden avsedd körled (särskild vinterväg)».

Jag skall gärna medgiva, att de intressen äro i och för sig behjärtansvärda, som utskottet vill tillgodose med tillägget, att såsom väg skall anses även till väg ansluten brygga. I själva verket rådde heller någon oenighet i utskottet om det berättigade i dessa intressen. Vad som föranledde meningsskiljaktighet i utskottet och gav anledning till den nyssnämnda reservationen var frågan om hur intressena i fråga skulle tillgodoses. Reservanterna ansågo sålunda icke lämpligt att tillgodose dessa intressen genom det av utskottet föreslagna tillägget till 2 § i lagen om allmänna vägar.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t något år före kri-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)
gets utbrott tillsatte en kommitté för utredning av skärgårdarnas kommunikationsförhållanden. Denna kommitté framlade på sin tid ett mycket digert betänkande, i vilket framställdes vissa praktiska, bestämda förslag. Betänkandet har sedermera icke föranlett någonting. Det gick den vanliga remissvägen och är — för att använda den vanliga frasen — sedan några år tillbaka alltså föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Att betänkandet icke föranlett något förslag till riksdagen är beroende på att de i betänkandet förordade åtgärderna kosta så mycket pengar, att man icke anser det rimligt att för närvarande ikläda staten dessa utgifter. Enligt de sakkunnigas förslag skulle kostnaderna bli 7.5 miljoner kronor. Dessa beräkningar grundade sig emellertid på förhållandena före kriget. Det är sannolikt, att kostnaderna för erhållande av samma nyttigheter som de i betänkandet avsedda för närvarande icke stanna vid 7.5 miljoner utan gå upp till åtskilligt därutöver. Det är sålunda bristen på medel, som föranlett, att betänkandet i fråga icke resulterat i något förslag.

Nu vill utskottet gå detta betänkande och det förslag, som i anledning därav är att vänta, i förväg genom att till 2 § foga en bestämmelse, att såsom väg anses också till allmän väg ansluten brygga. Det är faktiskt icke så alldeles fritt från konsekvenser att införa en sådan bestämmelse, och det är mycket svårt att säga, vad som egentligen kan bli resultatet av detta tillägg.

En båt, som anlöper en brygga på landsbygden, anlöper i regel också en hamn i någon stad. Hamnarna i städerna äro av mycket olika slag, och i vissa fall kan det ifrågasättas om det är skäl att kalla dem för något annat än brygga, även om det icke är fråga om bryggor av det enkla slag, som ofta förekomma i skärgården och på landsbygden.

På Visingsö finns en båtbrygga för trafiken mellan Gränna och ön. I Gränna finns också en brygga, som man kallar för hamn. Om bryggan på Visingsö är av sådan vikt för den allmänna samfärdseln, att den till äventyrs bör intagas till allmänt underhåll, gäller då icke detsamma beträffande hamnen i Gränna? Är icke den lika viktig för den allmänna samfärdseln? Skall icke också staden skäligen ha 95 procents bidrag till underhåll av sin hamn? Denna utgöres icke av en enkel träbrygga utan är, såvitt jag kommer ihåg, byggd av sten på samma sätt som kajer i allmänhet. Det kan därför bli en ganska dyr historia för staten att övertaga underhållet av hamnen i Gränna.

Förhållandena äro likartade på andra ställen, där trafiken är ännu starkare. Om det t. ex. på Munsö härute i Mälaren finnes en brygga, som är av sådan betydelse för den allmänna samfärdseln, att den enligt utskottets förslag bör intagas till allmänt underhåll — den ligger med andra ord i anslutning till allmän väg — och om denna brygga anlöpes av en båt, som trafikerar även Enköping, Västerås eller Stockholm, då kan fråga vara, om icke bryggor också på de sistnämnda orterna måste anses vara av samma betydelse för den allmänna samfärdseln som bryggan på Munsö och därför böra intagas till allmänt underhåll. Jag för mitt vidkommande vägar icke säga, vad slutet skall bli på detta.

Nu invänder man kanske, att sådana utvidgningar av statens underhållsskyldighet i fråga om bryggor icke förutsatts vid utarbetande av utskottets förslag och icke heller behöva följa av förslaget genomförande. Ja, det blir naturligtvis fråga om hur utskottsförslaget skall tolkas. Man kan emellertid icke skäligen tolka utskottets förslag på annat sätt än att bryggor i större utsträckning än för närvarande skola intagas till allmänt underhåll. Redan nu kunna nämligen bryggor intagas till allmänt underhåll. Det är sålunda här icke fråga om en nyhet. I en del fall, då bryggor ansetts vara av sådan betydelse för en bygds befolkning, att det befunnits skäligt att intaga dem till

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

allmänt underhåll, har så skett. Detta kan således ske redan nu. Man vill nu genomföra en utvidgning av statens underhållsskyldighet i fråga om bryggor utan att uppställa några bestämda gränser, och den avgörande frågan blir då, hur utskottsförslaget skall tolkas.

Jag anser, att när man från Kungl. Maj:t har att vänta ett förslag, avsett att tillgodose skärgårdarnas kommunikationsbehov, ett förslag, där bestämda gränser uppställas, där det angives, att de och de vägarna skola anläggas, att de och de bryggorna skola byggas eller intagas till allmänt underhåll, att färjor eller passbåtar skola gå mellan de och de platserna, vilket allt skall ske på bekostnad av staten och vissa andra intresserade, när man har att vänta ett sådant bestämt förslag, där man kan överskåda kostnaderna, då kan man icke skäligen giva sig in på ett sådant äventyr, som här är fråga om, och utan vidare i 2 § klämma in en bestämmelse om att bryggor skola anses lika med väg. Man saknar ju nämligen varje föreställning om vad en sådan bestämmelse skulle medföra för konsekvenser. Ingen av de ledamöter i utskottet, som satt dit detta tillägg till Kungl. Maj:ts proposition, har den blekaste aning om hur många miljoner ett sådant tillägg kan komma att kosta staten. Man kan överhuvud icke göra sig en föreställning därom. När man emellertid har att vänta ett förslag, som i detta hänseende giver en faktisk bild av läget, nog borde man då kunna giva sig till tåls med bryggorna, eftersom det i alla fall redan nu är möjligt att intaga bryggor till allmänt underhåll. Så har skett tidigare, och det kan också ske i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Elon Andersson m. fl. till utlåtagandet fogade reservationen.

Herr Lindahl: Till 2 § i föreliggande lagförslag har undertecknad fogat en s. k. blank reservation. Jag är nämligen icke på det klara med om denna paragraf omfattar alla de delar av de allmänna vägarna, som tidigare ingått i vägväsendet. Av olika skäl har det icke heller lyckats för mig att inom utskottet få någon klarhet på denna punkt, och jag hyser nu den förhoppningen, att departementschefen om möjligt måtte reda ut begreppen i denna något dunkla men nog så viktiga fråga.

Som bekant har det hittills varit på det sättet, att starkt trafikerade vägar, som gå genom tätbebyggda samhällen eller utanför sådana samhällen eller emellan tvenne näraliggande dylika samhällen, i regel försetts med gångbanor. Ofta ha väl dessa gångbanor tillkommit i samband med vägbreddningar, som vägdistriktet utfört eller i vart fall i deras helhet bekostat. I samband därmed ha vägdistriktet bekostat även gångbanorna. Jag förmodar, att vägbyggandet i fortsättningen kommer att gå efter ungefär samma linje. Om det krävs, att en väg på grund av stark trafik förses med gångbanor, komma väl också sådana att byggas av väghållaren, staten.

Det har i vårt län aldrig gjorts gällande annat än att vägdistriktet varit skyldiga att underhålla dessa gångbanor, antingen de legat inom stationssamhällen, municipalsamhällen eller köpingar. I den mån exempelvis ett vägdistrikt icke haft tillfälle att självt köra bort snön från gångbanorna, ha de olika samhällsbildningarna inom distriktet erhållit anslag från distriktet för renhållning vintertid. Så är förhållandet i det vägdistrikt, som jag tillhör. De anslagna beloppen ha rört sig om mellan 2,000 och 3,000 kronor per år för vart och ett av samhällena. Denna anslagsverksamhet har icke varit av illegal beskaffenhet, utan den har skett efter godkännande av länsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Jag vet nu icke, hur det förhåller sig i andra län. Jag vet emellertid, att ett i detta stycke prejudicerande utslag för några år sedan avkunnades angående

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Smedjebacken. Utslaget gick ut på att vägdistriktet var underhållsskyldigt beträffande gångbanorna efter de allmänna vägarna inom detta samhälle. Skulle det nu vara så, att denna skyldighet upphör efter förstatligandet, komma faktiskt vissa bördor att vrakas från det allmänna över på de kommunala enheterna eller på enskilda fastighetsägare. Om så skulle bli förhållandet, får jag redan nu uttala starka betänkligheter häremot. Det betyder ju, att en av de viktigare förutsättningarna för förstatligandet, nämligen att staten skall övertaga alla vägdistriktens skyldigheter, åsidosättes av staten själv. Jag har en föraning om att i dylikt fall kommer det att uppstå åtskilligt med trassel och ett mycket stort missnöje, åtminstone i vissa delar av landet. Ett förstatligande på denna punkt så snart som möjligt vore således, anser jag, synnerligen önskvärt.

Denna min uppfattning, att staten bör åtaga sig de förutvarande vägdistriktens förpliktelser, men icke heller mer, har fört mig till skaran av de reservanter, som förorda, att 2 § skall få den lydelse, som Kungl. Maj:t föreslår. Jag missunnar för min del icke skärgårdsbefolkningen de statliga bryggorna. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke utskottets formulering på ifrågavarande punkt verkar en smula lättsinnig och kan föranleda, att även bryggor, som rätteligen borde underhållas av trafikföretag eller industrier, komma under allmänt underhåll. Även om en allmän väg går förbi eller till en brygga, är det därför icke alldeles säkert, att bryggan är nödvändig för allmän samfärdsel. Det kan ju vara en industri, som nästan uteslutande har nytta av bryggan, under det att persontrafiken där är av relativt liten omfattning.

Utskottet har vid sin granskning av propositionen bemödat sig om att icke belasta den statliga vägorganisationen med andra uppgifter än sådana, som ålegat vägdistrikten. Jag tror också, att denna synpunkt är viktig och måste beaktas, om man icke vill, att statens utgifter för vägväsendet inom en nära framtid skola växa till väldiga belopp. Det är också, såvitt jag kan erinra mig, endast på denna punkt, som utskottet visat en generositet, som kanske kan få ytterst betänkliga konsekvenser. Det är förmodligen klokast att här avvakta och låta vederbörande taga ställning från fall till fall utan att några generella direktiv lämnas.

Jag ber sålunda, herr talman, att i detta sammanhang få yrka bifall till den av herr Elon Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Det var med en viss förvåning, som jag konstaterade, att en så stor del av utskottets ledamöter reserverat sig för avslag i fråga om inrättandet av institutionen riksvägnämnd. Självfallet är det så, att de, som överhuvud anse att hela denna nämndorganisation nedifrån och upp är en onödig belastning på ett statligt verk, ha ställt sig bland reservanterna. Med hänsyn till sina utgångspunkter ha de gjort detta med all rätt. Det underliga är emellertid, att man bland reservanterna återfinner också ledamöter, som i fjol voro och även i år enligt en särskild deklARATION, som finns fogad vid utskottsutlåtandet, allt fortfarande äro motståndare till förstatligandet av vägarna. Att deras inställelse bland reservanterna förefaller en smula underlig med hänsyn till det föregående, vederbörande haft, det kan jag nu icke komma ifrån. Ett av de förnämsta argumenten mot förstatligandet var ju nämligen det minskade inflytande från trafikanternas och de lokala intressenas sida, som man med all rätt befarade skola bli en följd av förstatligandet. När man emellertid såsom ersättning för det minskade lokala inflytandet erhåller, bland annat, riksvägnämnden, vill man icke taga emot gåvan utan säger ett bleklagt nej.

Jag vill också i detta sammanhang erinra om att en av förutsättningarna för fjolårets riksdagsbeslut angående förstatligandet var just, att de nuvarande vägstyrelserna, som representera människorna ute i bygderna, skulle ersättas

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

av detta system av nämnder. Jag tror därför, att ganska många ledamöter av denna kammare, då fjolårets beslut fattades, byggde sitt ställningstagande just på den förutsättningen, att här komme att finnas detta system av nämnder med uppgift att i framtiden bevaka trafiken och de lokala intressena. Jag vill med detta ha sagt, att jag anser att riksdagens principiella beslut rörande riksvägnämnden är bindande och bör stå fast även i år. Såvitt jag vet har ingenting anförts som bevisar, att riksdagens under fjolåret fattade beslut på denna punkt var felaktigt.

För min personliga del har jag kommit till den uppfattningen, att nämndinstitutionen efter vissa ändringar, som nu föreslagits, kommer att få en ganska betydelsefull uppgift inom den statliga vägorganisationen. Jag anser också, att detta system bör genomföras nedifrån och ända upp. Man erhåller på så sätt faktiskt vissa motsvarigheter till såväl vägstyrelserna som länens vägstyrelseföreningar och vägstyrelsernas förbund.

På det håll, där man redan nu är på det klara med att byråkratien kommer att göra sig bred inom den statliga vägorganisationen, borde det, tycker jag, vara synnerligen angeläget att söka skapa en motvikt till denna byråkrati. Borde då icke riksvägnämnden ha utsikter att kunna bli en sådan motvikt, sammansatt som den ju är av representanter från landets alla vägdistrikt? Det är folk således, som har möjlighet att bedöma, hur staten sköter sig som väghållare, och som enligt vad jag tror också äro beredda att, om så påfordras, ta en dust med S:t Byråkratius.

Jag ber sålunda, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Då under fjolårets riksdag förslag var före om förstatligande av vägväsendet i riket, tillät jag mig jämte några andra att i det utskott, som förberedande behandlade ärendet, avgiva en reservation, där vi förklarade oss anse, att innan frågan utretts på ett förutsättningslöst sätt, borde man icke gå in för ett förstatligande. När riksdagen likväl gick in för att fatta beslut, så har man ju intet annat att göra än att fullfölja det beslutet och att gå in för den organisation, som måste bli en följd av fjolårets riksdagsbeslut.

När man går att granska den föreliggande propositionen och utskottets utlåtande, skall man finna, att man försökt att i görligaste mån utforma bestämmelserna i lagtexten på sådant sätt att de i den praktiska tillämpningen komma att motsvara vad man tänkt sig, då man gått in för ett förstatliga vägväsendet. Det finns givetvis dock vissa punkter i propositionen och även i utskottets förslag, där det kan råda delade meningar. Jag vill för egen del säga, att även om jag tillhör utskottsmajoriteten, så hyser jag betänkligheter på vissa punkter även mot utskottets förslag. Denna min betänksamhet har dock icke varit så stor, att jag ansett mig böra avgiva en särskild reservation. Jag skulle tro att propositionen med de ändringar som utskottet här har företagit motsvarar i det stora hela vad man väntat sig av den organisation, som under fjolårets riksdag förebådades.

Som kammarens ledamöter finna, är det icke på några väsentliga punkter, som utskottet har frångått propositionen. Det är ju icke så få paragrafer, där man ansett mindre ändringar böra vidtagas, men det gäller i allmänhet icke några väsentliga saker. Det är också endast på några få punkter som reservationer anförts. De väsentligaste punkterna, om vilka man har delade meningar, äro om bryggas intagning till allmänt underhåll som väg och angående riksvägnämnden. Det är på dessa punkter som meningsmotsättningarna brutit sig hårdast inom utskottet, och jag förmodar, att det också i denna kammare liksom

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

i första kammaren kommer att visa sig, att meningarna just på dessa punkter kanske äro som mest delade.

När man ser på Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag i fråga om 2 § angående bryggas intagande till allmänt underhåll, finner man att det egentligen icke skiljer sig så mycket, som man kanske velat göra gällande här. Kungl. Maj:t har sagt: »Såsom väg anses bro och färja med färjläge även som för den allmänna samfärdseln allenast vintertiden avsedd körled», medan utskottet sagt: »Lika med väg anses till väg ansluten brygga, bro eller färja med färjläge, så ock för den allmänna samfärdseln allenast vintertiden avsedd körled.» Utskottet har således egentligen endast tillagt orden »lika med väg anses till väg ansluten brygga». Anledningen till att utskottet gått in för detta tillägg är, att man ansett, att i trakter framför allt i skärgården men även i övrigt, där det finns en befolkning som bor så att man måste färdas sjöledes för att komma till fastlandet eller i förbindelse med allmän väg, är det rimligt, att icke bara färjläge utan även brygga som är ansluten till allmän väg får intagas till allmänt underhåll och betraktas såsom allmän väg. Utskottsmajoriteten har därför icke funnit det vara annat än en rimlig och billig begäran, att detta skrives ut i lagen. Vi ha ansett det så mycket mer motiverat som vägväsendets förstatligande kommer att medföra, att det kommunala inflytandet blir betydligt mindre än förhållandet tidigare varit i de kommunalt styrda vägdistrikten. I annat fall skulle ju denna befolkning helt enkelt lämnas åt sitt öde utan att efter förstatligandet ha samma förutsättningar att få sina intressen tillgodosedda som i de gamla vägdistrikten. Det har varit bestämmande för mig. Såsom fastlandsbo har jag icke såsom skärgårdsborna något speciellt intresse av att bryggor intagas till allmänt underhåll, men jag inser, att detta måste ha stor betydelse för en hel del av de län som gränsa ut mot havet och även för de län där det finns större sjöar. Jag har därför ansett det rätt och billigt, att även vi inne i landet, som icke ha dessa för skärgårdsbefolkningen synnerligen svåra kommunikationsförhållanden, gå in för den linjen att mera påtagligt påvisa, att till allmän väg ansluten brygga även bör kunna intagas till allmänt underhåll.

En föregående talare sade, att därest riksdagen går in för det beslut, som utskottet förordat, vet man egentligen icke vilket beslut man fattat, ty detta beslut är så dunkelt att det blir mycket svårt att säga nej till bryggor, som egentligen icke böra intagas till allmänt underhåll. Med anledning därav vill jag framhålla, att utskottet på sidan 9 i utlåtandet exemplifierat vad som avses och skrivit motiveringen på sådant sätt att det knappast kan råda tveksamhet om det. Man har bland annat sagt, att förutsättningen för att brygga intas till allmänt underhåll bör vara, att »bryggan är belägen i anslutning till allmän väg» och »att till allmänt underhåll övertaga även andra bryggor synes med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna icke tillrådligt», och man fortsätter »därav skulle då utan vidare följa att brygga, som är nödig för den allmänna samfärdseln eller som eljest finnes vara till synnerligt gagn för det allmänna, kan byggas såsom allmän väg respektive intagas till allmänt underhåll». Jag har mycket svårt att fatta att icke statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet kan gå med på en sådan formulering eller ett sådant förtydligande av denna paragraf, som utskottet här har föreslagit. Utskottet tillägger dessutom, att »vid bedömandet av fråga huruvida viss brygga kan anses nödig för den allmänna samfärdseln får självfallet kravet på bryggans behövlighet för en allmänhet icke eftergivnas». Jag anser, att det behöver sägas ifrån, när riksdagen nu behandlar detta, att en brygga, som är behövlig för den allmänna samfärdseln och en större allmänhet, givetvis bör intagas till allmänt underhåll.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

En punkt, om vilken rätt stor diskussion förekommit i utskottet och som har varit föremål för ingående överläggningar i medkammaren, som redan behandlat ärendet i dag, och som säkerligen kommer att tillvinna sig rätt stort intresse i denna kammare, är, huruvida man skall ha nämndssystemet ordnat på det sättet, att man även skall ha en riksvägnämnd. Jag har, när jag läst igenom propositionen och satt mig in i hur statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet och den som närmast har skrivit ut lagtexten tänkt sig saken, funnit att det gått som en röd tråd igenom det hela, att man försökt ifrån distriktsvägnämnderna via länsvägnämnderna upp till riksvägnämnden få ett inflytande ifrån orterna ute i landet och de olika länen på vägväsendet i sin helhet. Genom den föreslagna organisationen med riksvägnämnden har man velat bättre taga till vara den sakliga erfarenhet, som finns att hämta ute i landet, så att vid bedömandet av frågorna på högsta ort i Stockholm — hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ävensom hos Kungl. Maj:t — röster få göra sig hörda från praktiska människor, från den allmänhet, som trafikerar vägarna, och ifrån de kommunala intressen, som för övrigt äro knutna till vägarna, så att man vid dessa överläggningar skall få fram bästa möjliga resultat. Riksvägnämnden skall ju vara sammansatt av ledamöter, som dels äro förordnade av Kungl. Maj:t, dels representera respektive län. De sistnämnda få givetvis vid överläggningarna företråda länets intressen. Jag är övertygad om att vägfrågorna bli mera allsidigt och sakligt behandlade, om en sådan riksvägnämnd inrättas än om så ej sker. Jag skulle därför, herr talman, tro, att på denna punkt bör nog kammaren följa utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, som i själva verket i fråga om organisationen är en helhet, som enligt min mening icke bör sönderbrytas.

Jag skall, herr talman, med vad jag här sagt be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Då jag tillhör utskottets majoritet har jag begärt ordet med anledning av vad som anförts av vissa reservervanter. Jag har särskilt beträffande 2 § velat motivera mitt ställningstagande till den fråga det här gäller.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 2 § innehålla den bestämmelsen, att »såsom väg anses bro och färja med färjläge». Detta torde innebära, att inga andra bryggor skola underhållas av det allmänna än de som äro direkt anslutna till färjläge eller till sådan regelbunden trafik som utföres med passbåt. För skärgårdsområdena, icke minst Östersjökustens skärgårdsområden, kommer en sådan bestämmelse otvivelaktigt att medföra mycket stora svårigheter. Den skärgårdstrafik, som är särskilt ansluten till de allmänna vägarna, är ju beroende av att bryggorna kunna underhållas på ett tillfredsställande sätt. Det är då synnerligen viktigt, att en brygga, som utgör ändpunkten av en allmän väg och därigenom har stor betydelse för skärgårdsbefolkningens möjlighet till kommunikation med fastlandet, kan underhållas av det allmänna, ty annars blir det kanske svårt att finna någon, som vill underhålla bryggan. Det kan väl ur alla synpunkter icke anses annat än rättvist, att då en väg, som är för den allmänna samfärdseln nyttig och nödvändig, går ned till en brygga och slutar där, även bryggan måste anses vara för den allmänna samfärdseln nyttig och nödvändig och tillhöra vägen.

Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt är mera restriktivt än vad man på sakkunnighåll tidigare ansett sig böra vara. Jag erinrar om att 1929 års vägsakkunniga anförde, att brygga, som utgjorde ändpunkt till allmän väg, självfallet borde tillhöra vägen och underhållas av det allmänna. Även 1935 års vägsakkunniga och 1938 års skärgårdsutredning intogo samma ståndpunkt.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Skärgårdsbefolkningens kommunikationsproblem är ju en mycket svår fråga. Den är betydelsefull ur såväl skärgårdsbefolkningens som hela landets synpunkt. Enligt min mening har frågan om skärgårdens kommunikationer hittills ägnats alltför liten uppmärksamhet från statsmakternas sida. I egenkap av skattebetalare har ju skärgårdsbefolkningen fått och kommer att i sin mån i likhet med andra medborgare få bidra till kostnaderna för vägväsendet. Det kan sålunda även ur rättvisesynpunkt anses rimligt, att denna befolknings kommunikationsbehov blir skäligen tillgodosett, detta så mycket mer som den visserligen på sitt sätt får bidra till vägväsendet men många gånger icke har någon som helst nytta av de allmänna vägarna annat än vid besök på fastlandet. Utskottsmajoritetens ståndpunkt är sålunda även motiverad ur rättvisesynpunkt. Det kan väl icke gärna vara rimligt, att man, om man nu går in för att förståtliga de allmänna vägarna, skulle skapa sämre förhållanden för denna stora befolkning, som enligt min mening redan tidigare varit missgynnad.

Nu anse reservanterna — det var särskilt herr Severin i Stockholm, som framhöll detta — att denna fråga bör lösas i samband med den stora frågan om skärgårdens kommunikationsproblem i dess helhet. Ett föregripande av denna utredning och de förslag, som kunna hänga samman därmed, kan väl detta icke gärna utgöra. Det kan väl icke gärna vara rimligt att jämställa de bryggor, som det här skulle bli fråga om, med t. ex. hamnar i städer och större samhällen. Jag tror, att man på denna punkt mycket väl kan följa utskottets majoritet. Den formulering, som 2 § har fått enligt utskottets förslag, torde skapa större rättvisa framför allt åt den stora befolkningsgrupp, som utgöres av skärgårdsbefolkningen och kustbefolkningen överhuvud taget, än vad tidigare varit fallet och även än vad som skulle uppnås genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Jag vill först uttala min tillfredsställelse över resultatet av utskottsbehandlingen av de föreliggande propositionerna. De smärre jämkningar som utskottet har föreslagit finner jag mig kunna i de flesta fall utan vidare acceptera.

Beträffande den punkt som den siste talaren yttrade sig om måste jag dock hävda, att kammaren gör klokast i att följa propositionen. Den ändring i lagtexten som utskottet där har föreslagit innefattar en betydlig utvidgning av begreppet väg. Enligt nu gällande väglag kan endast sådan brygga, som tillhör ett färjläge, intagas till allmänt underhåll. Att även andra bryggor ha intagits till allmänt underhåll utan något stöd i lagen beror på att vederbörande vägmyndigheter ha kunnat vinnas för saken och att länsstyrelserna dömt i enlighet därmed samt att inga besvär anförts, varför frågan om, huruvida brygga kunde inrymmas i vägbegreppet eller ej, icke riktigt ställts på sin spets. Under senaste tiden ha emellertid några fall kommit under Kungl. Maj:ts prövning, och i dessa fall har jag funnit mig böra göra ändring i länsstyrelsernas beslut.

Jag vill icke säga, att det ej kan vara skäl att något utvidga begreppet väg i avseende å bryggorna, men jag har svårt att förstå lämpligheten av att det sker i detta sammanhang utan någon föregående utredning. Man kan omöjligt överblicka vilka konsekvenser som ett bifall till utskottsmajoritetens förslag kan medföra. Det finns i utskottsförslaget ingen klar definition på begreppet brygga, och icke heller har man gjort något försök till gränsdragning åt någotdera hållet, utan man har stannat vid ett allmänt uttalande,

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

att bryggan skall vara för den allmänna samfärdseln betydelsefull. Hur kommer det att ställa sig exempelvis beträffande gränsdragningen mot begreppet hamn? Hur skall det avgöras, om ett ställe, där en väg slutar och en båt lägger till, är brygga eller en hamn? Staten äger fiskehamnar och lämnar bidrag till hamnbyggnader efter betydligt mer restriktiva grunder än som komma att gälla beträffande bidrag till vägväsendet. Beträffande de allmänna vägarna skall staten hundraprocentigt åtaga sig ansvaret för deras byggande och underhåll. Därför måste det bli ett stort intresse att under vägbegreppet i så stor utsträckning som möjligt pressa in tillägsplatser för fartyg, även om det är fråga om en mindre hamn. Det är ett steg ut i det ovissa som utskottet här erbjuder riksdagen att taga. Jag skulle hellre sett, att motionärernas hemställan tillgodosetts av utskottet på det sättet, att riksdagen begärt utredning om möjligheten att utvidga vägbegreppet till att omfatta jämväl bryggor. Då hade man kunnat få till stånd en undersökning såväl av de ekonomiska konsekvenserna som också hur man på lämpligaste sätt bör draga gränsen åt olika sidor. Jag måste därför avråda riksdagen från att nu gå på ett bifall till utskottets förslag och i stället tillråda kammaren att gå den försiktigare linjen, nämligen på Kungl. Maj:ts proposition.

En annan fråga, som också varit föremål för diskussion såväl i medkammaren som här, är frågan om lämpligheten av att inrätta en riksvägnämnd. Enligt förslaget har man tänkt sig en menighetsrepresentation så att säga i tre våningar, den lokala vägnämnden, som skall omfatta områden som svara mot de nuvarande vägdistrikten, länsvägnämnden, som blir ett organ för länet vid sidan av distriktsförvaltningen, och slutligen ett riksorgan, kallat riksvägnämnden. Inom utskottet har en grupp reservanter ansett, att det skulle räcka med de två första leden. Första kammaren har anslutit sig till reservationen och slopat riksvägnämnden. Jag måste dock som en föregående talare säga, att man därigenom bryter systemet och rycker bort ett led, som man icke utan vidare kan betrakta som onödigt. I reservationen anvisas något slags surrogat, som består i att Kungl. Maj:t eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle kalla in representanter för länsvägnämnderna till överläggning i vissa frågor. Därmed har man i alla fall erkänt behovet och nyttan av sådana överläggningar, men har å andra sidan berövat anordningen den möjlighet till initiativ och effekt, som riksvägnämnden måste anses besitta. Skall anordningen få någon som helst styrka och utgöra någon motvikt till de tendenser till ingenjörsvälde och byråkratisering, som motståndarna till reformen vilja spåra i det hela, då skall riksvägnämnden ges en fast organisation och utrustas med befogenheter. Sker ej detta är hela tanken förfelad. Jag vill alltså på den punkten rekommendera riksdagen att bifalla propositionen, vilket är detsamma som bifall till utskottets förslag.

De farhågor, som uttalats om att riksvägnämnden skulle tynga arbetet och bli en ny remissinstans så att ärendena skulle fördröjas, måste vara helt obefogade. Det är ej meningen att sådana detaljfrågor som anslagsärenden eller frågor om den eller den vägen skall byggas eller ej, skola dragas under riksvägnämndens prövning, utan meningen är att den skall överlägga om de stora principerna för vägväsendets utveckling, om sådana saker som t. ex. den lämpligaste fördelningen av tillgängliga anslagsmedel på de huvudgrupper av vägar, riksvägar och bygdvägar, som komma att finnas.

Under diskussionen om vägväsendets förstatligande ha från landsbygdshåll uttalats farhågor för att riksvägarna skulle tillgodoses på bekostnad av de mindre vägarna. Enligt min mening är riksvägnämnden en mycket lämplig instans, där landsbygdshintressena kunna komma till sin rätt.

De invändningar som gjorts mot riksvägnämndens tillsättande kunna allt-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

så ej anses befogade. De kostnader, som anordningen kan kräva, äro i jämförelse med de stora belopp, som hela organisationen kostar, och de belopp, som årligen offras på vägväsendet, synnerligen bagatellartade. Motsvarigheter till anordningen finnas och ha funnits. Man kan säga att de sammankomster, som årligen hållas med hushållningssällskapen, äro direkta motsvarigheter liksom, före skogsstyrelsens tillkomst, representanternas för skogsvårdsstyrelserna årliga sammanträde till överläggningar.

Man har också invänt att detta icke är en sak, som ovillkorligen behöver göras i samband med förstatligandet utan att den kan diskuteras och behandlas separat. Ja, naturligtvis kan så ske, men jag vågar hysa den uppfattningen, att om förslaget nu avvisas och riksvägnämnden icke beslutas, finns det små utsikter att få den införd i en framtid. Så vitt jag vet är det ej heller så, att man behöver avvakta och se vilka erfarenheter man får om hur den nya organisationen i övrigt verkar. Har man klart för sig lekmanaintressets betydelse vid utgestaltningen av det hela, så skall man ta förslaget om riksvägnämnden nu och inkassera de fördelar, som äro förbundna med denna nämnds tillkomst.

Herr **Pettersson** i Hällbacken erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr statsrådet framhöll, att det skulle vara mycket betänkligt att som utskottet föreslår i § 2 vidga begreppet väg, så att det skulle bli möjligt intaga brygga till allmänt underhåll, och ansåg, att en sådan ändring borde föregås av en utredning. Nu ha redan 1929 års vägsakkunniga sagt, att »brygga, som utgjorde slutpunkt för allmän väg, givetvis borde räknas som allmän väg». 1935 års vägsakkunniga ansågo »att om väg till båtbygga förändrades till allmän, hinder icke borde möta att intaga även själva bryggan». 1938 års skärgårdsutredning förklarade, att de vid avgivande av sina förslag till kommunikationsförbättringar av olika slag förutskickade att båtbygga, som bildade slutpunkt för allmän väg, skulle betraktas som en integrerande del av vägen, i följd varav underhållet skulle tillhöra den allmänna väghållningen. Utskottet har alltså med hänsyn till uttalanden av tidigare utredningar ansett, att man bort kunna skriva paragrafen så, som den här har blivit skriven.

Vidare anförde:

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! När nu riksdagen är så gott som färdig med att fatta beslut i denna fråga, beträffande vilken förra årets riksdag fattade principbeslut, känner jag mig särskilt manad att till herr statsrådet framställa en vädjan, att de nya män, som skola leda vägarbetet i landet, bliva särskilt dugligt folk. Vi skola göra klart för oss att denna omorganisation sker så gott som emot alla landets vägstyrelser. Det finnes en opposition mot detta även från visst annat håll i landet. Blir det nu så, att de, som skola handha detta arbete — jag tänker framför allt på de ledande personerna, såsom vägingenjörerna inom länen — icke äro fullt dugliga och icke förstå att hålla tillräcklig kontakt med länens befolkning, blir det mycket svårt att sätta denna organisation i verkställighet, så att den inte gnisslar. Det gäller att undanröja sådant. Till huvudsaklig del vilar detta ansvar på de män, som få detta ansvarsfulla uppdrag. Som min personliga uppfattning vill jag framhålla, att det inte bör tagas någon särskild hänsyn till annat än duglighet. Det är mycket bättre att staten förtidspensionerar några anställda, om man finner att de inte äro de för det fortsatta arbetet bästa personer, som man kan få. Om sådana åtgärder vidtagas, skall man undgå mycket obehag och gnissel. Övergången från enskilt till statligt vägväsende kan då ske på helt annat sätt än eljest skulle bli förhållandet.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Härutöver vill jag säga några ord i anledning av den reservation om riksväg-nämnden, som jag anslutit mig till. Jag har för min del ej kunnat bilda mig någon säker uppfattning om huruvida denna institution får någon verklig upp-gift att fylla. Om denna nämnd skall kallas samman någon gång på året och dess arbete däremellan utföras av ett särskilt mindre utskott eller avdelning mellan sammanträdena, så tror jag ej att nämnden blir till något verkligt gagn för vägarbetet. Jag tror ej heller, att man genom riksväg-nämnden får någon särskild kontakt mellan bygdernas representanter och de myndigheter, som skola sammankalla dem. Jag har den bestämda uppfattningen att den kontak-ten kan etableras bättre, om vederbörande organisation, nämligen väg- och vat-tenbyggnadsstyrelsen, skapar närmare kontakt med de lokala länsnämnderna. Jag har vidare den tron att en sådan organisation som riksväg-nämnden kommer att bli en byråkratisk organisation i stället för som herr Lindahl sade en repre-sentation, som skulle vara en motvikt till byråkratien. Jag har mycket svårt att föreställa mig att en sådan nämnd får någon beslutanderätt och har även svårt att tänka mig, att den kan bli till något särskilt gagn. Dessutom, om erfaren-heterna skulle visa att den är av behovet påkallad, kan den ju tillsättas senare.

Så som jag ser problemet tror jag alldeles säkert, att det skulle vara minst lika fördelaktigt att låta frågan om tillsättandet av riksväg-nämnd anstå och låta erfarenheterna här tala sitt tydliga språk.

Vad sedan gäller frågan om bryggor, så har jag vid valet mellan propositionens förslag i den punkten och utskottets förslag anslutit mig till utskottsma-joritetens inställning. Icke därför att jag har några speciella erfarenheter — jag representerar icke en trakt, som har särskilt behov av detta tillägg till pa-ragrafen — men jag har en känsla av att om förslaget tages, så som det före-ligger i propositionen, blir det på det här området icke någon förbättring på de orter, där bryggor finnas, snarare motsatsen. Då staten går in för att övertaga vägväsendet får man, som jag ser det, icke på något sätt medverka till att de, som skola komma in under detta, känna med sig att de få det svårare och sämre än förut.

Sedan framhöll herr statsrådet, att det är svårt att avgöra, när man har att göra med en brygga, som skall komma med i det allmänna underhållet eller icke. Det må vara riktigt, men jag skulle vilja framställa den frågan: Blir det svår-are att avgöra den saken än att avgöra om en enskild väg skall vara föremål för allmänt underhåll eller icke? Jag tycker, att det skulle ställa sig lika svårt eller lika lätt ifråga om båda dessa saker. När det gäller att tillgodose den be-folkning, som bor i skärgården och på områden, där bryggor äro en nödvän-dig tillgång för befolkningen, synes det mig, när staten skall övertaga vägun-derhållet, riktigare och bättre, att man här går in för något, som kan leda till fördel för befolkningen även på detta område.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter ber jag att få hemställa om bifall till den reservation i vad den berör riksväg-nämnden, som återfinnes på sid. 82 i utskottets utlåtande och som avgivits av herr Heiding m. fl.

Herr **Staxäng**: Herr talman! Från flera talares sida och även från departe-mentschefens sida har uttalats den meningen, att utskottets förslag beträffande intagning till allmänt underhåll av brygga icke borde bifallas utan att Kungl. Maj:ts förslag på den punkten borde vinna bifall. Med anledning härav ber jag att först få yttra några ord beträffande den punkten.

Jag vill understryka vad den föregående talaren anförde, att om kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag, innebär det faktiskt en mera restriktiv tolkning av den paragraf, som gäller bryggors intagande till allmänt underhåll, än som tidigare faktiskt förekommit. Går man tillbaka till vägsakkunnigas utlå-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

tande från 1929 återfinnes visserligen där samma formulering av själva paragrafen, som statsrådet föreslagit, men när det gäller motiveringen på denna punkt är de sakkunnigas motivering betydligt vidare än statsrådets motivering. Vad angår brygga, som utgör slutpunkt för allmän väg, hava de sakkunniga sålunda icke ansett sig kunna föreslå en generell bestämmelse, utan ha ansett att det får bli en bedömning beträffande vilka bryggor, som skola tagas in. Men de sakkunniga säga, att därest brygga, varom nu är fråga, provas nyttig för allmän samfärdsel bör den däremot givetvis räknas som allmän väg.

Detta är faktiskt också utskottets förslag, och skillnaden är bara den att 1929 års vägsakkunniga avstått från att i själva paragrafen taga in ordet »brygga». De ha i stället givit en mera vidgad motivering till paragrafen. Då kanske man kan säga, att man skulle kunna göra så även nu. Men det är vissa synpunkter som gör, att jag tror, att det är nödvändigt att taga in detta ord »brygga» i själva lagparagrafen. Orsaken härtill är just handläggningen av denna fråga under årens lopp. Efter 1929 års vägsakkunnigas förslag togs en hel rad bryggor in under allmänt underhåll. Jag skulle kunna räkna upp en hel del fall från Västkusten. Även i Stockholms skärgård tog man in en hel del bryggor, som icke kunde hänföras till färja eller färjläge. Men det visade sig under årens lopp — särskilt efter 1939, då länsstyrelserna voro skyldiga lämna meddelande om sina beslut i dessa frågor till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i ett flertal fall överklagade länsstyrelsernas beslut. Kungl. Maj:t upphävde också en del av de beslut, som länsstyrelserna fattat. På grund härav anser jag det nödvändigt, att man får större klarhet i denna fråga än man hittills har haft.

Det uttalades i denna fråga i första kammaren, att den utvidgning, som utskottet här gör, är en mycket betänklig sak, därför att den innebär en mycket viktig princip, som skulle kunna draga med sig konsekvenser, som icke kunna överblickas. Beträffande den första anmärkningen så vill jag framhålla, att det här icke är fråga om någon ny princip utan endast att man liksom för in i lagparagrafen en praxis som, tråkigt nog, blivit bruten under senare tid. I motiveringen till denna lagparagraf säger departementschefen: »Vidare torde en brygga, som är utgångspunkt för båttrafik av samma karaktär som färjtrafik, kunna betraktas såsom färjläge och följaktligen hänföras till väg.» Vad innebär nu detta? Vad är det för båttrafik, som kan givas samma karakteristik som färjtrafik? Jo, endast en båttrafik, som sker mellan tvenne bestämda punkter, icke en båttrafik, som går t. ex. längs kusten, där båtarna lägga till vid en rad bryggor. Den kan ej karakteriseras som en färjtrafik.

Jag vill nämna också en annan sak. Mer och mer trafikeras våra bryggor längs kusterna av s. k. motorseglare, som i mycket hög grad stå bygderna tillhanda som kommunikationsmedel, icke minst när det gäller kustområdets produkter. Det är därför nödvändigt, att man ger kustbefolkningen detta handtag. Jag får verkligen uttala min förvåning över att det skall behöva bli en så lång debatt om denna fråga, då man måste tycka, att denna befolkning, såväl skärgårdsbefolkningen som folket i dessa kustområden, borde kunna få det handtag, som härvidlag är mycket berättigat.

Nu säger man visserligen, att det kan medföra sådana konsekvenser, som man ej kan överblicka. Ja, vad innebär utskottets förslag? Jo, som jag nyss nämnde, att man skriver in i denna paragraf just ordet »brygga». Men vad säger man i motiveringen? Jo, man ger en rätt bestämd begränsning, när det gäller tolkningen av lagparagrafen. Man säger t. ex. klart ifrån, att brygga bör icke byggas eller underhållas efter högre standard än som betingas av den

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

allmänna samfärdsels behov. Bryggan skall vara betingad av den allmänna samfärdsels behov. Man säger vidare, att kravet på bryggans behövlighet för en allmänhet icke får eftergivnas. Man kan här alltså icke få in under allmänt underhåll en brygga, som endast skulle tjäna en viss industris behov, utan det skall vara en brygga för allmänhetens och för den allmänna samfärdsels behov.

Vidare är det en annan sak, som jag hörde under debatten i första kammaren. Man säger, att det kan bli stora kostnader för ombyggnad av dessa bryggor etc. Men utskottet anför i motiveringen, att dessa bryggor skola vara i ordning och sättas i stånd innan de intagas till allmänt underhåll. Utskottet har alltså i sin motivering mycket tydligt, så långt det är möjligt, givit en bestämd begränsning av denna frågas innebörd. Den bör därför icke kunna få de stora ekonomiska konsekvenser, som man här talat om.

Man har vidare anfört, att det behövs en utredning innan man kan vidtaga en sådan utvidgning. Jag medger, att det kan finnas ett visst berättigande i ett sådant argument. Men det är att märka, att här föreligger dock en utredning. Den så kallade skärgårdsutredningen tog ju upp detta spörsmål. Den gick för resten mycket längre, när det gällde bryggors intagande under allmänt underhåll. Och efter vad jag kunnat finna, när jag studerat akterna i departementet, alltså yttrandena över skärgårdsutredningens förslag, har med undantag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ingen gjort någon erinran mot skärgårdsutredningens förslag på denna punkt.

Jag skulle vilja vädja till kammaren att, när nu första kammaren med överväldigande majoritet — jag kan icke säga siffrorna — godtog utskottets förslag på denna punkt, andra kammaren också måtte göra detta. Jag tror, att de som beröras av denna sak äro förtjänta av bifall på denna punkt, alltså till utskottets förslag.

Sedan vill jag, herr talman, säga några ord om en annan punkt, som berördes av den föregående talaren, nämligen frågan om inrättande av riksvägnämnd. Jag medger, att det ligger något bestickande i den argumentering som man här fört, då man framhållit, att här inför man vägnämnder: lokala vägnämnder och länsvägnämnder, men sedan stoppar man från reservanternas sida. Det riktades en fråga till departementschefen i första kammaren om vilken uppgift det så kallade järnvägsrådet har fyllt. Jag tror, att man vågar göra samma påstående som den ärade talaren där gjort, att det nog är ett ganska minimalt resultat, när det gäller att tillvarataga de lokala intressena, som detta så kallade järnvägsråd åstadkommit. Jag är rädd för att det blir ungefär samma resultat, när det gäller riksvägnämnden. Den kommer ju endast att sammanträda en gång om året. För att undvika de olägenheter, som så få sammanträden måste föra med sig, skall man inom riksvägnämnden utse ett arbetsutskott. Det är ju alldeles tydligt, att det blir mycket svårt att kunna få fram en allsidig sammansättning på detta arbetsutskott. Man tror, att man på detta sätt skall tillvarataga de lokala intressena. Jag kan icke fria mig från den synpunkten, att de institutioner, som komma att bli utslagsgivande och komma att få det största inflytandet i denna riksvägnämnd, bli väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och försvarsstaben. Jag är också rädd för att man kommer att använda denna riksvägnämnd liksom till camouflage för att i den få liksom ett skydd gentemot vissa berättigade intressen, som måste komma fram i riksdagen. Eller med andra ord, herr talman, jag tror, att det är så pass mycket kunnigt vägfolk i riksdagen, att de kunna mycket väl där framföra synpunkter, som man här tänker sig skola komma fram i den så kallade riksvägnämnden.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den reservation i fråga om riksvägnämnden, som avlämnats till detta utlåtande. I övrigt vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Thorell*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Då här av flera talare återopats skärgårdsutredningens förslag, vilket skulle innebära ett allmänt intagande till underhåll av åtskilliga trafikleder i skärgården och jämväl bryggor, vill jag erinra om, att skärgårdsutredningens uppdrag huvudsakligen avsåg de lämpligaste möjligheterna för öarna att få förbindelse med fastlandet. Men det förslag, som utskottet nu vill inbjuda riksdagen att taga, handlar icke bara om den saken. Det gäller icke bara bryggor och sjöförbindelser mellan öarna och fastlandet utan bryggor överhuvud taget. Herr Staxängs anförande är ett bevis för hur lösliga vägar man är ute på. Han säger, att en ångbåtsled, som går längs hela kusten, är av betydelse för den allmänna samfärdseln. Följaktligen skulle bryggor, där dessa kustbåtar lägga till, enligt herr Staxängs mening kunna intagas till allmänt underhåll. Där se vi hur vanskligt det är att ge sig in på denna sak utan föregående uppklarande av begreppen. Såvitt jag förstår äro de bryggor som herr Staxäng åsyftar av rent kommersiell natur. Många äro ägda och underhållna av ångbåtsbolagen. I kommunikationshänseende måste dessa bryggor jämföras med järnvägsstationer. Järnvägsstationerna har dock ingen föreslagit att taga in till allmänt underhåll.

Gällde problemet bara bryggor och sjöförbindelser för skärgårdsbefolkningen vore problemet icke så vittutseende som det är. Men som saken ligger till gäller det bryggor över huvud, således även sådana, som äro landningsplatser för turbåtar och lastfartyg, som drivas i rent affärssyfte.

Herr Staxäng var också inne på frågan om riksvägnämnden och erinrade om ett spörsmål, som ställdes i första kammaren och som jag icke svarade på, nämligen huruvida jag ansåg, att järnvägsrådet fyllt någon uppgift. Han ansåg — och det gjorde även den talare som frågade i första kammaren — att man kunde draga en parallell mellan järnvägsrådet och den föreslagna riksvägnämnden. Jag ansåg icke nödigt att besvara frågan i första kammaren, eftersom den var så malplacerad. Men eftersom den kommer igen här, ber jag få meddela, att det finnes inga jämförelsegrunder, enär järnvägsrådet har till uteslutande uppgift att granska statens järnvägars taxesättning. Järnvägsrådet består av representanter för trafikanterna, industrien, handeln och jordbruket, och någon som helst uppgift att granska järnvägsväsendets allmänna utveckling och taga initiativ i sådana frågor ankommer icke på järnvägsrådet. Där emot finnas vid järnvägsstyrelsens sida järnvägsfullmäktige, ett par personer, som ha en ställning, som närmare kan jämföras med riksvägnämndens, i det att dessa fullmäktige ha möjlighet att yttra sig rörande statens järnvägars allmänna utveckling, exempelvis förståtligande av enskilda järnvägar, elektrifiering och dylikt. Men järnvägsrådet kan ej jämföras med riksvägnämnden, alldenstund detta råds uppgift uteslutande är att granska taxesättningen inom järnvägsväsendet. Inom vägväsendet, herr Staxäng, finnes ingen taxesättning. Där åker man fritt på vägarna.

Herr **Staxäng** erhöll på begäran ordet för kort gemäle och yttrade: Herr talman! Herr statsrådet nämnde något om, att skärgårdsutredningen hade andra uppgifter till utredning än just detta avsnitt, som jag nu berört. Det är alldeles riktigt. Men skärgårdsutredningen tog upp även detta avsnitt till utred-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

ning och har förebringat ett ganska fullständigt material på denna punkt. Den har också föreslagit, att brygga, som är ansluten till allmän väg, borde intagas till allmänt underhåll.

Jag kan för övrigt tillägga, att skärgårdsutredningen gick längre på denna punkt, därför att den även föreslog, att brygga, som ej stod i förbindelse med allmän väg, skulle intagas till allmänt underhåll. Men det är en sak, som är omöjlig att taga upp i detta, utan får tagas upp i annat sammanhang.

Vidare erinrade statsrådet om konsekvenserna, om man skulle taga med i räkningen ångbåtstrafiken längs kusten. Vi som bo längs kusten anse det som en fullt naturlig sak. Ty hur har utvecklingen gått? Jo, ångbåtsbolagen, som förut underhöllo vissa bryggor längs kusten, slutade att underhålla dem. Det innebar, att denna trafik upphörde, och det innebar tillika, att en annan båttrafik, som är nödvändig för dessa kustbor, nämligen de så kallade motorseg-larna, också slutade, därför att det icke finnes någon brygga, som underhålles på de gamla platserna.

Härefter anförde:

Herr **Lindmark**: Herr talman! Av statsrådets senaste yttrande fingo vi nog den uppfattningen, att här skulle avses alla befintliga bryggor vid den långa kust, som vi ha i vårt land. Formuleringen i 2 §, som nu föreligger till behandling, ger dock bevis för att här givetvis avses endast sådana bryggor, som äro direkt anslutna till allmän väg. Det heter visserligen: »Lika med väg anses till väg ansluten brygga — — —» etc., men ordet »väg» i detta sammanhang måste betyda allmän väg, då man tänker på fortsättningen: »— — — så ock för den allmänna samfärdseln allenast vintertiden avsedd körled». Det där uttrycket i senare delen av andra stycket, »— — — så ock för den allmänna samfärdseln — — —» etc., ger vid handen, att här avses endast bryggor i direkt anslutning till allmän väg.

Med denna begränsning tror jag knappast, att det kan vara någon större risk att gå in för vad utskottet föreslagit. Det råkar vara på det sättet, att icke bara i Bohuslän och vid västkusten med dess många inskränningar av vatten behov av att få dessa bryggor allmänna föreligger, utan detta behov förefinnes praktiskt taget runt hela vårt land, där icke gränsen utgör landgräns mot Norge eller Finland.

Nu skulle eventuellt någon kunna säga, att av vad jag här sagt framgår det ju, att det är ett stort antal bryggor det här gäller, och man har ej klart för sig de ekonomiska konsekvenserna av det hela. Men jag upprepar såsom svar härpå på nytt, att det gäller dock endast bryggor i direkt anslutning till allmän väg. Det finnes andra bryggor, där enskild väg ansluter, och dessa bryggor avses ej.

Jag för min del vill såhunda på denna punkt tillstyrka utskottets förslag.

I fjol var jag med om att avstyrka förstatligandet av vägväsendet. Jag var med på en motion, vari framfördes en hel del synpunkter, som stödde denna uppfattning. Även om många förbättringar blivit vidtagna i den kungl. propositionen så tvekar jag icke att hysa samma uppfattning om själva förstatligandet. Men det kan givetvis icke nu komma i fråga att framställa något yrkande om avslag. Nu gäller det att försöka göra det bästa möjliga av förstatligandet.

Jag tycker för min del, att statsrådet lyckats bra på denna punkt. Det är en hel del praktiska synpunkter, som fått komma fram i det förslag, som föreligger. Det är klart, att det är en praktisk och erfaren man, som utfärdat direktiven för förslagen. Detta råkar också vara bevisat av den omständigheten,

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

att vi nu egentligen diskutera blott två saker: dessa bryggor, som det talas om i 2 §, och frågan huruvida riksvägnämnden skall finnas eller icke.

Jag har jämte ett antal kammarledamöter burit fram en motion, vari det yrkas, att riksvägnämnden skall slopas. Statsrådet åberopar såsom skäl för dess bibehållande, att invändningarna mot ett förstatligande av vägväsendet ju voro starkast framförda genom påståendet, att de lokala intressena, ortsintressena, icke skulle komma till sin rätt. Det var så. Men dessa intressen kan man ju säga bli förhållandevis väl tillgodosedda genom tillkomsten av vägnämnderna och länsvägnämnderna. Samma sak kan man givetvis ej säga om riksvägnämnden. Den har ju helt andra saker att syssla med. Jag tvekar ej att fortfarande ha den uppfattningen, att vid ett förstatligande av vägväsendet är det ingalunda nödvändigt att nu med ens gå in för riksvägnämnden. Den blir ganska kostsam. Men det är ej detta skäl som är det viktigaste, utan fastmera den omständigheten, att till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande står en hel del teknisk expertis, som åtminstone tills vidare och intill dess man får se ett verkligt behov av riksvägnämnden borde kunna fylla vad riksvägnämnden annars skulle ha till uppgift att utföra.

Om vi läsa de paragrafer i lagen om olika slags vägnämnder, som gälla riksvägnämnden, 25 och 26 §§, vilka det är fråga om att utesluta, finna vi, att det ingalunda är de lokalt betonade intressena, som det här gäller att bevaka. Det är framför allt grunderna för den allmänna vägpolitiken ur ekonomisk, trafikteknisk och väggeografisk synpunkt eller med hänsyn till riksförsvarets behov, ävensom lagstiftningsfrågor beträffande vägväsendet, vägtrafiken och trafiksäkerheten, som det här är fråga om. I och för sig är detta givetvis viktiga ting, men man behöver ej därför ha denna stora institution på 30—40 ledamöter. Skulle det framdeles likväl visa sig önskvärt att komma till tals på sätt som i propositionen föreslås, så är det givetvis ingenting som hindrar, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får i uppdrag att sammankalla till en konferens för rådslag i hithörande och andra spörsmål som äro av betydelse för vägväsendets utveckling. Då behöver det icke vara en årligen återkommande konferens utan endast en sammankomst för diskussion av sådana ämnen, som anses behöva diskuteras.

På grundval av dessa synpunkter ber jag att får yrka bifall till mitt yrkande på ifrågavarande punkt i motionen nr 378. Det är detsamma som bifall till den av herr Heiding m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Sandberg: Herr talman! Jag vill understryka utskottets uttalande, att det föreliggande förslaget till lag om allmänna vägar m. m. är väl avvägt och ägnat att läggas till grund för en ny lagstiftning beträffande vägväsendet. Jag tycker, att man gärna kan giva detta erkännande — och det har också gjorts från andra talare — åt den praktiska kloket, som i stort sett utmärker de olika förslagen.

Då riksdagen i fjol förelades ett förslag till vägväsendets förstatligande i syfte att riksdagen i princip skulle taga ställning till denna fråga, så utmärktes ju det förslag, som vi då hade att debattera, bland annat av en bestämd strävan att låta de lokala intressena i så hög grad som det var möjligt komma till sin rätt. Därmed bemöttes den mycket berättigade invändning, som man från många håll gjorde, nämligen att man fruktade, att de lokala intressena skulle komma att eftersättas, om staten skulle taga hand om det hela och ett stort centralt ämbetsverk bli ledande och dominerande. Denna lofvärda strävan att låta de lokala intressena få sitt berättigade inflytande på vägfrågorna har också fullföljts genom de nu föreliggande författningsförslagen. De organ, som i första hand skola representera dessa lokala intressen, äro ju vägnämnderna.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Jag noterar med tillfredsställelse, att även herr Lindmark gav ett visst erkännande åt denna anordning med vägnämnder och förmenade, att de kunde ha sitt stora värde, då det gällde vägväsendet ute i bygderna. Utan att överdriva dessa nämnders betydelse tror jag man kan våga hoppas, att de skola komma att göra en betydande nytta. De ha en viktig rådgivande uppgift, och de ha möjlighet att i alla avseenden hålla ett vakande öga på vägväsendet i orten och opponera för de önskemål, som därvidlag framkomma. Detsamma kan ju också i betydande utsträckning sägas om det nästa ledet i den lokala organisationen, nämligen länsvägnämnderna. Dessa skola ju företräda hela länets samlade vägingtresse vid planläggning av vägbyggnadsverksamheten, och även denna anordning torde få anses bli till icke ringa gagn.

Men så kommer man till det tredje ledet i organisationen, nämligen riksvägnämnden. Man har inte haft några delade meningar om de båda första delarna, men om denna sistnämnda del råder som bekant betydligt olika uppfattningar. Man har invänt, att riksvägnämnden skulle bli en anordning ägnad att byråkratisera och försena vägärendenas behandling. Jag har för min del mycket svårt att förstå, hur detta skall kunna bli fallet. Det bör ju i stället bli tvärtom, i det att lekmannasynpunkterna här få göra sig gällande och den praktiska erfarenheten ute i landet komma till tals med den centrala myndigheten. Jag ber också att få erinra om vad utskottet säger beträffande riksvägnämndens betydelse för de lokala intressena. Utskottet yttrar: »Riksvägnämnden skulle nämligen bli ett mycket auktoritativt språkrör för de lokala vägingtressena och bereda målsmännen för dessa tillfälle att medverka vid planläggningen i stort av vägbyggnadsverksamheten och handläggningen av övriga för vägväsendet i dess helhet betydelsefulla frågor.» Denna riksvägnämnd skall givetvis inte syssla med detaljer eller yttra sig i de löpande ärendena. Jag anser dock, att dess verksamhet kan komma att bli av stor betydelse för en god utveckling av vägväsendet. Jag har t. ex. för min del i det tidigare skedet i frågan om vägväsendets förstatligande känt en fruktan för att riksvägingtressena, särskilt sådana de göra sig gällande beträffande vägarna intill och mellan de stora städerna, då det kan bli fråga om att bygga autostrador och andra mycket kostsamma anordningar, och bakom vilka intressen man kan räkna med att starka krafter stå, skulle komma att göra sig breda i en statlig vägorganisation till förfång för småvägarna och vägingtressena ute i periferien, ute i bygderna. Dessa farhågor kvarstå nog alltfört i viss grad. Jag förmenar emellertid, att just i en sådan fråga som denna, då det gäller att väga de olika intressena mot varandra, kan riksvägnämnden utöva ett inflytande som blir till nytta för landsbygden och småvägarna. Jag vill i detta avseende understrika vad statsrådet på denna punkt yttrade.

Jag ber sålunda, herr talman, att få tillstyrka utskottets förslag i fråga om tillskapande av denna riksvägnämnd, vilken jag tycker är en mycket lämplig överbyggnad på denna på bred bas grundade organisation för det lokala inflytandets del.

Sedan bara ett par ord om en annan sak. Det gäller frågan om bryggors intagande till allmänt underhåll. Den har ju diskuterats av flera föregående talare, och jag kan i huvudsak instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag. Jag har nämligen för min del ansett det rimligt, att skärgårds- och kustområdenas trafikintressen tryggas bättre än vad nu sker. Det är ju uppenbart — det framgick ju också av statsrådets anförande — att enligt de nuvarande bestämmelserna, som väl också skola i stort sett gälla enligt det nu föreliggande lagförslaget, så är det ändå en ganska restriktiv politik, som man följer i avseende å intagande av brygga till allmänt underhåll. Detta sker ju endast beträffande sådana, som ha samband med färja eller färj-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

läge. Emellertid är det så, att denna fråga om bryggorna berör trakter, som i allmänhet ha det besvärligt i fråga om trafikförhållandena. Jag måste bekänna, att mitt goda hjärta har delvis lett mig till ett ståndpunktstagande till förmån för dem det här gäller, ty jag har för min del erfarenhet av hur det är i trakter, där vägnätet är dåligt utbyggt och där trafikförhållandena äro svåra och besvärliga. Därför tycker jag, att vi skola hjälpas åt samt och synnerligen att få det så bra som möjligt på alla håll och kanter. Utskottet har för övrigt också skrivit ganska restriktivt beträffande denna sak. Jag vill i det avseendet instämma i vad som sagts förut, och jag tycker inte att den av utskottet föreslagna utvidgningen av vägbegreppet kan vara så farlig.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om en detaljfråga i det förslag, som här föreligger. Det gäller de städer, som själva skola bli väghållare, och endast en fråga därvidlag, nämligen om den skyldighet som nu finns för fastighetsägare att ersätta gatumark vid byggandet av väg eller gata.

Under fjolåret beslöt riksdagen i princip, att vägväsendet i vårt land skulle förstatligas, och vad vi i år skulle göra — jag har uppfattat det så — skulle väl närmast vara att ge en praktisk utformning åt detta beslut. Jag kan inte tänka mig, att man från förslagsställarnas sida skulle hysa den meningen, att relationen mellan rättigheter och skyldigheter för städernas fastighetsägare gentemot städerna skulle på något sätt komma att förändras. Så har, såvitt jag kan se, dock blivit fallet. Några motionärer i båda kamrarna ha i de likalydande motionerna nr 300 i första kammaren och nr 416 i andra kammaren påpekat detta. Det gäller här det förslag som föreligger till förändring av § 45 i stadsplanelagen. Jag skall med några ord här beröra vad frågan egentligen gäller.

Vid de trafikleder, som enligt stadsplanelagen äro förklarade för allmänna vägar, äro fastighetsägarna fria från varje utgift såväl i vad det gäller markersättning som byggandet och anläggandet av gata eller väg. Dessa allmänna vägar enligt stadsplanelagens begrepp utgöra ett fåtal här i landet och ha således hittills inte spelat någon större roll. Enligt det förslag, som nu föreligger, skall statsbidrag till byggande av vägar endast utgå i den mån de äro förklarade för allmänna. Meningen synes även vara, att de vägar, som äro viktiga för automobiltrafiken, skulle förklaras vara allmänna. Utvecklingen torde därför bli den, att många trafikleder komma att förklaras för allmänna vägar. Därigenom bli fastighetsägarna fria från såväl markersättning som byggnadsskyldighet, vilken skyldighet de nu ha. I fråga om byggnadsskyldigheten är den ju inte genomgående i alla städer, utan det är endast ett visst antal städer — jag kan inte säga, hur många det är — där denna skyldighet finns sedan gammalt, men så vitt jag kan se måste konsekvensen av vad som här beslutas bli, att städerna i sina stadgar och regler härvidlag intaga gatukostnadsbestämmelser för fastighetsägarna. Då nu fastighetsägarna på det sätt, som jag nu relaterat, bli fria från ersättning, återstår frågan vem som egentligen skall betala detta i stället. Det är klart att det blir i så fall det allmänna, d. v. s. kommunerna, särskilt då i fråga om markersättning, ty markersättning bekostas ju inte av staten. Men det kan beträffande de städer, där fastighetsägarna äro skyldiga att bekosta byggandet av gator, även komma i fråga, att staten där kommer att påtaga sig utgifter, som den inte skulle haft, i händelse fastighetsägarna hade skyldighet att bekosta dem. Denna fråga har troligen sin allra största betydelse för områden, som nu ligga utom stadsplan men som sedermera komma att intagas i stadsplan. De fastighetsägare bli fria,

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

vilkas fastigheter ligga vid trafikleder, som förklarats såsom allmänna vägar. Detta förhållande kommer också att skapa en viss orättvisa fastighetsägarna emellan, då, som jag nämnde, de fastigheter som ligga utmed allmänna vägar bli fria, under det att de som ligga vid andra vägar eller gator inom stadsplanlagt område bli skyldiga att bekosta såväl markersättning som, i det fall att bestämmelse därom finns, byggandet av vägar och gator.

I de motioner, som jag nyss nämnde, ha vi föreslagit viss ändring av § 45 stadsplanlagen. Denna paragraf handlar om fastighetsägares skyldighet att bekosta gatumark, och vi ha där föreslagit en passus, som i det fallet har stor betydelse. Det heter: »Ingår i gata allmän väg, som tillfallit staden utan ersättning, eller ock vägmark, som staden jämlikt § 23 nyttjar, skall vid ersättningskyldighetens bestämmande vägen ej inräknas i gatubredd.» Detta förslag är närmast uppgjort av kommunaltekniska föreningen, och jag skall gärna medge, att förslaget i och för sig går något längre än bibehållandet av de nuvarande bestämmelserna, men det innebär å andra sidan också redigare och klarare linjer än de bestämmelser, som nu finnas på området i fråga. Utskottet har för sin del ställt sig välvilligt till förslaget. Det har ansett, att en ändring bör ske, men det anser också, att denna ändring icke kan genomföras utan en föregående utredning, och förutsätter att frågan beaktas av stadsplaneutredningen. Jag kan för min del mycket väl förstå, att utskottet har varit tveksamt beträffande ett klart positivt ställningstagande till en förändring nu i lagtexten, ty denna fråga är sannerligen inte enkel utan tvärtom. Men jag vill framhålla ytterligare, att denna förändring i lagen, som även utskottet syftar till, bör ske innan lagen har trätt i kraft, och den skall ju träda i kraft den 1 januari 1944. När lagen trätt i kraft blir det säkerligen mycket svårt att göra de ändringar, som vi här åsyfta. Alla de fastighetsägare, som bo utmed de trafikleder, som förklarats för allmänna vägar, bli fria från ersättningskyldighet även i fortsättningen. Därför borde denna fråga ordnas före årets slut, och då det nu har signalerats, att vi få en höstriktsdag i år, så skulle jag för min del gärna vilja göra en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att söka i görligaste mån påskynda ärendet och gärna på området företaga en specialutredning, så att detta ärende kan komma upp på den höstriktsdag, varom förut har talats.

Detta var några synpunkter på denna för alla städer, skulle jag vilja säga, mycket viktiga fråga, en fråga, där de ha intresse, särskilt i vad gäller markersättning. Jag tycker därför, att en viss hänsyn borde tagas till vad som från deras håll har sagts. Jag har emellertid, såsom frågan nu ligger till, ingen möjlighet att ställa något yrkande. Jag har, som sagt, endast velat omnämna hur förhållandet är och med några ord motivera vårt förslag; och jag slutar med denna hemställan till vederbörande statsråd.

Häruti instämde herr *Kilbom*, fru *Gustafson* och herr *Måler*.

Herr **Mattsson**: Herr talman! Att detta är en mycket stor och viktig fråga äro vi väl alla på det klara med. Då man vet, att städerna redan nu ha över 50 % av sina gator såsom allmänna eller ha statsbidrag för underhåll av dessa, så är det ju förklarligt, om vi ute på landsbygden ha varit litet betänksamma och äro tacksamma för de säkerhetsåtgärder, som vi tro oss här vid lösandet av denna fråga ha fått. Riksdagen godkände i fjol vid behandlingen av principfrågan andra särskilda utskottets utlåtande och sade: »I likhet med departementschefen anser utskottet lämpligast, att statens ökade utgifter för vägväsendet under normala tider i första hand finansieras genom bensin- och fordonsskatt, och att därutöver eventuellt erforderliga behov bekostas genom

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

skattemedel i vanlig ordning.» Detta är å ena sidan enligt mitt förmenande en säkerhetsåtgärd som riksdagen beslutat. Å andra sidan ha vi i fjolårets proposition från departementet fått förslag om att det skall inrättas vägnämnder, länsvägnämnder och en riksvägnämnd. Detta blev enhälligt godkänt av båda kamrarna i fjol. Med viss förvåning, herr talman, har jag på denna sista punkt, där det gäller riksvägnämnden, tagit del av de motioner som kommit fram. Propositionens och utskottets förslag sammanfalla i allt väsentligt med 1942 års sakkunnigförslag, och jag har därför icke på mer än en punkt, nämligen om riksvägnämnden, något att erinra.

Herr Andersson i Falkenberg säger, att han icke kunnat bli övertygad om att riksvägnämnden har någon särskilt betydelsefull uppgift. Jag har haft tillfälle förklara, att vi i utskottet icke lyckats övertyga herr Andersson i Falkenberg om att denna riksvägnämnd har en mycket betydelsefull uppgift. Men om herr Andersson i Falkenberg åhört herr kommunikationsministern, när denne tydligt utvecklade detta, kunde han verkligen ha blivit övertygad om att denna riksvägnämnd kan få den uppgift att fylla som vi avsett från landsbygdens håll. Därför förvånar det mig, när herr Ewald Lindmark m. fl. i sin motion nr 378 tagit så fel från första början, när det utsäges i motionen: »Genom att tillsätta en riksvägnämnd skulle man inskjuta ett led i instansordningen, vilket säkerligen skulle avsevärt fördröja handläggningen av förekommande ärenden och giva vägförvaltningen en ännu starkare byråkratisk prägel än den erhållit enligt förslaget i övrigt.» Det är en alldeles felaktig syn på hela frågan.

När reservanterna på denna punkt, herr Heidning m. fl., i sin reservation skriva: »Till grund för flera av de av utskottet framlagda och av oss biträdda förslagen om vissa ändringar i utkastet till lag om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd har legat en önskan att ge mera stadga och styrka åt de organ, vilka inom den blivande organisationen skola företråda de lokala intressena och vägtrafikanterna», får man den uppfattningen, att utskottet uppfunnit något som skall ersätta riksvägnämnden. Jag ber därför, herr talman, att få peka på de ändringar, som utskottet i denna del gjort. Först och främst har det framkommit en viss tveksamhet om vad som vore vägnämndens rättighet, nämligen om vägnämnden hade rätt att skriva till länsstyrelsen eller andra vederbörande myndigheter i olika ärenden. För min del har jag den uppfattningen, att vägnämnden givetvis har rätt därtill, och den rätten har ju varje svensk medborgare, men detta har förtydligats, när det gäller t. ex. att kunna påvisa försummelser vid vägunderhållet och även åtgärder beträffande skyddsvärn o. dyl. Vidare anser man, att dessa vägnämnder skola få rätt att själva utse sin ordförande, och att denne ordförande skall leda förhandlingarna, även om landshövdingen är närvarande. Slutligen har i 19 § i lagen om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd rörande gottgörelse av statsmedel till ledamöterna i vägnämnder den ändring beslutats, att denna gottgörelse skall höjas från 12 kronor till 18 kronor såsom det föreslagits för länsvägnämndens ledamöter. På Gotland skall man utse två ledamöter i varje vägnämnd, och länsvägnämnden skall få utse sin egen ordförande. Det är dessa ändringar som utskottet gjort. Jag kan icke finna, att dessa innebära någon ersättning för riksvägnämnden.

När herr Staxäng motiverar sin uppfattning att riksvägnämnden icke behövs med att säga, att han hoppas, att i riksdagen i fortsättningen skall finnas mycket kunnigt och duktigt folk som kan påtala, om vederbörande i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller andra icke fullgöra sina uppdrag så som det kunde finnas skäligt, skulle jag vilja fråga herr Staxäng: om herr Staxäng och jag komma in i riksvägnämnden, skulle vi icke då få större möjlighet att följa

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

frågorna här uppe i stort, sedan de gått igenom vägnämnden och länsvägnämnden, samt få bättre inblick och möjlighet att påtala vissa frågor som kunna komma att avgöras?

Jag har med detta inlägg velat uttala, att jag icke kan förstå de representanter från landsbygden, som vilja medverka till att taga bort riksvägnämnden, som riksdagen i fjol enhälligt gått in för.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Pettersson* i Rosta instämde häruti.

Herr *Hansson* i Skediga: Herr talman! Det förslag om statens övertagande av vägunderhållet, som här föreligger till riksdagens avgörande, omarbetat till en del i utskottet, måste man beteckna såsom ett försök att binda ihop den gamla vägorganisationen med den nya så långt som det är möjligt. Här har man den lokala vägnämnden, sedan länsvägnämnden och slutligen den så omtvistade riksvägnämnden. För min egen del skulle jag vilja säga, att när man kopplar bort riksvägnämnden gör man en lucka i förslaget, ty huru det än är med de lokala vägnämndernas och länsvägnämndernas ledamöter ha de dock en viss erfarenhet i vägskötsel o. dyl. Sedan kan man tänka sig, att just de som bli insatta i riksvägnämnden få tillfälle att diskutera dessa frågor i stort. Jag förvånar mig över att man velat avkoppla den sista delen av denna sammanbindning av landsbygdsintressen med de industriintressen som bli representerade i riksvägnämnden. För egen del vill jag hoppas, att andra kammaren biträder utskottets förslag beträffande inrättande av en riksvägnämnd.

Jag har icke begärt ordet enbart för att säga detta utan därför att det här även är fråga om en s. k. tvångsorganisation rörande vintervägunderhållet. Jag har i den av mig väckta motionen hemställt, att utskottet skulle helt avskrika denna organisation. Jag anser nämligen, att när staten övertagit vägunderhållet på landet borde det också vara möjligt för staten att bemästra de frågor som röra vintervägunderhållet. Vi ha icke tidigare haft en tvångsorganisation, utan det har varit frivilliga överenskommelser. I lagen om vintervägunderhållet har utskottet försökt att mildra dessa bestämmelser något genom att säga: »Med de maskinella hjälpmedel, som numera finnas, kan vinterväghållningen enligt utskottets åsikt otvivelaktigt under normala förhållanden ombesörjas av den statliga vägorganisationen utan anlitanande av tjänstepliktsförfarandet.» Det borde man kunna säga under alla förhållanden, ty man får räkna med att det finns möjlighet för vägmästarna att träffa avtal i varje särskilt fall, utan att det behöver vara inskrivet i lagen. Denna lag är skriven under en kristid, och man har åberopat kristidsförhållandena, men när det blir slut på denna kristid står lagen kvar, ty jag tror icke, att man här i riksdagen vill taga bort den. Om det nu skulle bli en tvist mellan den statliga vägorganisationen och arbetarna — en lönetvist som gäller ersättning för utfört arbete — kan jag icke tro, att riksdagen avser, att representanter från landsbygden skola gå ut och bli strejkbrytare. Såsom organiserad i vår fackförening får jag säga, att jag icke skulle vilja vara med om att skicka ut folk eller själv gå i arbete under sådana förhållanden. Konsekvensen blir emellertid denna. Det är icke sagt, att det blir någon tvist. Under de sista åren har man kunnat bemästra uppkomna meningsskiljaktigheter i lönefrågor, så att det icke uppstått någon tvist.

Jag anser för min del, att ur denna lag skulle uteslutas 41—46 §§ om arbetslag för vinterväghållning på landet, men att begära, att riksdagen skulle gå med på något sådant är naturligtvis otänkbart, så att man får väl nöja sig

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

med vad utskottet i sitt utlåtande i denna del uttalar: »Utskottet förutsätter emellertid, att länsstyrelse icke förordnar om upprättande av arbetslag å andra platser än där erfarenheten visat, att vinterväghållningen vid svåra väderleksförhållanden icke kan ombesörjas utan medverkan av sådana särskilda arbetslag varom här är fråga.»

I förslaget om ersättning för utfört arbete står det, att ersättning skall utgå i mån av utfört arbete och skall bestämmas av länsstyrelsen. På den punkten har också utskottet mjukat upp bestämmelsen, då utskottet i sitt utlåtande säger: »Ersättning till arbetslag, som anlåtats för snöskottning och dylikt, får självfallet icke bestämmas till lägre belopp än det som skulle hava utgått enligt gällande kollektivavtal.» Utskottet har här till stor del tillmötesgått min motion, men det väsentliga förslaget i min motion är, att hela denna lagtext skall uteslutas. Det är naturligtvis otänkbart att ställa ett yrkande på denna punkt, men jag har velat säga detta för att få det antecknat till protokollet. Man får hoppas, att om tvist vid något tillfälle skulle uppstå vägorganisationen icke skickar ut arbetslag till arbete.

Så skulle jag vilja tillägga, att vi på landsbygden ha enskilda vägar. Jag har en väg som är en kilometer lång till den allmänna vägen. Jag har rätt mycket arbete med att vid svårt väder hålla vägen någorlunda farbar. Skola jag och mitt folk gå ut i arbete för att hålla allmänna vägen klar är detta orättvist. Jag anser, att har staten övertagit vägunderhållet får den också skaffa arbetskraft och träffa överenskommelse med olika grupper, så att man icke behöver ha en lag, som är såsom en tvångslag gent emot landsbygden. Om man skulle tänka sig, att det i en stad som Stockholm blir mycket svårt att hålla gatorna rena och i ordning och det blir en sådan lag, måste alla som äro bosatta i staden gå ut och skotta snö och draga de höghjuliga kärror som finnas här i Stockholm. Jag tror icke, att de skulle åtaga sig det, utan man räknar nog med att inte behöva göra det, men på landsbygden tyckes man icke komma ifrån en sådan lag. Jag har alltid varit motståndare mot allt vad tvångslagstiftning heter.

Jag skall icke ställa något yrkande, då det är hopplöst mot ett enigt utskott, men jag har i alla fall velat säga detta för att få det till kammarens protokoll.

Herr **Severin** i Stockholm: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet i anledning av herr Anderssons i Malmö yttrande, men innan jag går in därpå skall jag be att få säga — det är kanske överflödigt, därför att herr Hansson i Skediga icke gjorde något yrkande — att denna s. k. tvångsorganisation, som naturligtvis är en tvångsorganisation — det kan inte bestridas — är avsedd uteslutande såsom en beredskapsorganisation av ungefär samma karaktär som den organisation man ansett nödvändigt upprätta för bekämpande av skogsbränder, där utan vidare varje medborgare har skyldighet att medverka. Man har tänkt sig sådana fall, då arbetskraft för plogning eller snöröjning på allmän väg icke frivilligt kan uppbringas inom sådan tid, att vägarna kunna göras farbara, så att ortens befolkning skall kunna komma fram. I det fallet anser jag det nödvändigt att ha den möjligheten öppen att taga den allmänna tjänsteplikten i anspråk. Därför säger icke heller lagen, att ett dylikt arbetslag ovillkorligen skall upprättas, utan att det skall upprättas endast när länsstyrelsen anser det nödvändigt. Åtskilliga av länsstyrelserna ha sagt, att i deras län är det icke nödvändigt med sådana, och där underlåter länsstyrelsen att upprätta arbetslag, men på de ställen där länsstyrelsen finner det nödigt skola arbetslag upprättas. Det framgår emellertid av utskottsutlåtandet, att i den mån möjlighet föreligger att på frivillig väg få arbetskraft för snöröjningen skall denna

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

tjänsteplikt icke tagas i anspråk. Om den tages i anspråk, är det likaledes ut-sagt, att betalningen icke skall bli mindre än vad som i kollektivavtal för lik-nande arbete är stipulerat. Högre ersättning har vederbörande rätt att betala. Jag skulle liksom herr Hansson i Skediga helst sett, att en dylik organisation icke behövt inrättas, men jag är icke säker på att det icke är nödvändigt. Där-för nöjer jag mig med att ställa mig på den ståndpunkten, att när länsstyrel-sen finner det nödvändigt skola dylika arbetslag upprättas.

Det spörsmål som herr Nilsson i Malmö berörde är en rätt komplicerad fråga. Själva tvisteämnet är, att enligt stadsplanelagen äger staden att av fastighets-ägare utkräva gatumarkersättning med uteslutande av den mark som utgör all-män väg. Om alltså i gata ingår allmän väg, får staden kräva fastig-hetsägarna på gatumarkersättning för den mark, som eventuellt erfordras för breddning av gatan utöver vägens bredd, men icke för den mark som är all-män väg. Utskottet avser härmed icke att pålägga städerna några ytterligare bördor och har icke heller på något sätt tänkt sig att göra det billigare för fast-ighetsägare vid en gata än vad tidigare lagstiftning avsett. Men det kan heller icke vara meningen att göra det sämre för fastighetsägarna och bättre för stä-derna. När fastighetsägare ansetts skyldig utge gatumarkersättning, har det varit två skäl som varit avgörande. Dels har det varit förlängning av en gam-mal förpliktelse, att envar fastighetsägare är skyldig att själv skapa utfart från sin tomt, dels ock att en fastighetsägare haft synnerlig nytta av att om-rådet blivit stadsplanlagt och gata blivit utlagd där hans tomt ligger. Denna tomt har alltså stigit i värde så mycket, att han mycket väl kan betala gatu-markersättning. Detta kan emellertid icke sägas vara fallet, om tomten eller huset redan ligger vid allmän väg. Då har han redan en utfartsväg, och då kan det icke utan vidare anses rimligt, att han skall åläggas betala för en förmån som han redan har. Man kan heller icke säga, att han erhållit någon särskild fördel av att vägen plötsligt ändrats till gata, ty den har icke därmed i övrigt ändrat karaktär. Den förblir likadan. Det finns vägar utanför Stockholm som äro 20 meter breda, cementbelagda samt försedda med gångbanor och cykelba-nor. Vid en sådan allmän väg ligger en fastighet. Så stadsplanelägges området och den allmänna vägen blir en gata, och på grund härav skulle fastighetsäga-ren vara skyldig att utge gatumarkersättning, d. v. s. betala för den mark som vägen ligger på. Att man plötsligen kallar vägen för gata kan vara fastig-hetsägaren likgiltigt. Det är en kommunikationsled som är komplett oförändrad, och han har ingenting vunnit med detta. Är det då något skäl, att han skall betala? Stadsplanelagens bestämmelse om att fastighetsägare skall utge gatu-markersättning är motiverad huvudsakligen av den nytta fastighetsägaren vinner med gatans upplåtande. Men vinner han icke någon fördel, kan man icke rimligen förutsätta någon betalningsskyldighet.

Jag har velat säga detta såsom en förklaring till min egen ståndpunkt. Jag anser visserligen, att fastighetsägare skall betala för den värdestegring som hans tomt undergår, när man lägger gata, men där ingen sådan stegring före-kommer bör heller icke någon betalningsskyldighet komma i fråga.

Medan jag har ordet skall jag passa på att säga ett par ord till herr Staxäng. Det var faktiskt den underligaste motivering jag i mitt liv har hört, när han argumenterade för sina bryggor. Herr Staxäng säger, att Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av 2 § i lag om allmänna vägar utgör en restriktion i fråga om bryg-gornas behandling. Utskottets förslag har däremot en lydelse, som innebär att förhållandena bli desamma som nu. Fallet är, att Kungl. Maj:ts förslag till lag har samma innehåll som nu gällande lag. Det är en skärpning, säger herr Stax-äng. Utskottets förslag innehåller ett tillägg till nu gällande lag om bryggor,

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

och detta tillägg innebär, att lagens innehåll blir oförändrat. Kan någon fatta en så egendomlig bevisföring? Det är klart, att herr Staxäng icke har några verkliga skäl att anföra för sin ståndpunkt. I annat fall hade han icke behövt komma med dylika konststycken.

Rätt betecknande är det för övrigt för vart det kan leda, om Kungl. Maj:ts förslag härvidlag frångås, att herr Staxäng säger, att det finns båtar, som gå längs kusten och angöra bryggor, som äro nödvändiga för den allmänna samfärdseln. Ja, det finns båtar, som gå från Luleå till Strömstad och anlöpa massor av bryggor och hamnar längs Sveriges hela långa kust. Finns det något skäl att diskriminera dessa bryggor, som båtarna anlöpa? Vilka bryggor skola anses vara allmän väg och vilka skola icke anses vara allmän väg? Om båtarna gå längs kusten och anlöpa hundra bryggor, vem åtager sig att säga, att den eller den bryggan är allmän väg, men att den eller den bryggan är det icke? Vad skall vara avgörande i det fallet? Om det är trafiken, är det givet, att samtliga städers hamnar måste bli allmän väg och underhållas av staten, ty där är trafiken större. Jag vet icke, vart man vill komma. Vore man riktigt liberal, skulle det helt enkelt komma på statens lott att underhålla samtliga handelshamnar i landet, om man ginge ifrån Kungl. Maj:ts förslag. Det finns alla möjligheter i den vägen, och utskottet har icke gjort det minsta försök att bilda sig någon föreställning om de kostnader, som kunna uppstå i det fallet. Men just därför föreligger det icke något skäl att ändra på Kungl. Maj:ts förslag. Man borde, innan man gör en dylik ändring, skaffa sig en uppfattning om vad saken i själva verket kan kosta. Med hänsyn härtill ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag till § 2.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag skall yttra mig om en enda detalj, nämligen frågan om bryggorna, som herr Severin sist berörde, och anknäta direkt till vad han slutade med. Jag kan icke se den fara han uppmålade om utskottets förslag bifalles. Det kommer alltid att ligga i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skön att bestämma, huruvida en enskild brygga skall intagas till allmänt underhåll eller icke. Därvidlag skall givetvis saken bedömas precis efter samma grunder som när det gäller intagande av enskild väg till allmänt underhåll, d. v. s. beroende på om bryggan är för den allmänna samfärdseln nödig och nyttig.

Jag begärde ordet närmast därför att det i debatten från flera håll påpekats, att skärgårdsutredningen upptagit denna fråga till behandling. Då jag tillhörde skärgårdsutredningen ber jag att få vitsorda detta. Men det var ingen nyhet för skärgårdsutredningen, utan den anknöt endast till vad 1935 års vägsakkunniga hade yttrat i sitt betänkande angående grunderna för intagning av enskild väg till allmänt underhåll. I sitt förslag till anvisningar rörande grunderna för intagning av enskild väg till allmänt underhåll yttrade 1935 års vägsakkunniga följande: »Huruvida underhåll av en båttillläggsplats skall påvila det allmänna eller ej måste bedömas efter arten av det behov, som föranleder trafiken över densamma. Då båtbrygga fyller en funktion av ungefär enahanda slag som bro eller färja, bör bryggan kunna anses såsom väg». I anslutning till detta måste jag säga, att utskottets förslag kanske icke innebär någon saklig ändring men ett förtydligande av vad som nu gäller, så att någon tveksamhet härvidlag icke behöver vara rådande. Hitills har inom länsstyrelserna, som haft att avgöra dessa frågor, rätt ganska stor tvekan, huruvida en brygga, som ostridigt varit behöflig för den allmänna trafiken, ändå kunde intagas till allmänt underhåll. Det är ytterligare en sak som gör att jag anser det önskvärt, att utskottets förslag bifalles. För närvarande pågår arbete för framställning av en färjtyp, som skulle kunna lägga

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

till vid vilken brygga som helst och därifrån intaga bilar. Vi veta, att det för närvarande är nödvändigt, för att en färja skall fungera och taga bilar ombord, att det bygges färjlägen. Dessa färjlägen ställa sig dyrbara och kunna icke användas för annat ändamål än för färjorna. Kan nu denna fråga lösas på ett lämpligt och betryggande sätt, så att en färja kan lägga till vid en vanlig brygga, skulle betydliga besparingar kunna vinnas genom att man sluppe bygga färjlägen. Färjorna kunde lägga till vid de bryggor, som finnas eller komma att anläggas för färjornas behov, och dessa bryggor kunde då samtidigt användas även för annan trafik.

Till sist vill jag säga, att vore det bara så som herr Severin talade om, att det går en båt utefter kusten och lägger till vid ett antal bryggor, vore saken enkel. Men det är icke en enda båt som går utan ett flertal, och de lägga till vid samma bryggor. Man kommer då snart nog till den situation, som uppstått litet varstans i Stockholms skärgård t. ex., att ingen anser sig förpliktad att underhålla de bryggor, som båtarna använda, då flera båtföretag begagna sig av bryggorna, eller också söker ett båtföretag, som bidrager till bryggans underhåll, få monopol på att ensamt med sina båtar få angöra bryggan.

Vad det härvidlag kan vara fråga om är emellertid enligt min mening endast de fall, där en brygga utgör en avslutning på en allmän väg och där trafiken från denna allmänna väg, såsom ofta är fallet, fortsätter till en allmän väg på en ö eller ett fastland. Sådana bryggor och färjlägen böra efter prövning från fall till fall kunna intagas till allmänt underhåll. Något annat är det knappast man avser med det förtydligande, som gjorts i utskottets förslag.

Jag ber sålunda att på denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Severin** i Stockholm erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att enligt 7 § skall enskild väg, som provas nödig för den allmänna samfärdseln eller eljest finnes vara till synnerligt gagn för den allmänna, förändras till allmän. Då man skall bedöma en vägs nödighet för den allmänna samfärdseln måste man givetvis utgå ifrån trafiken å densamma. Ju större trafiken är på en väg, desto nödigare måste vägen anses vara för den allmänna samfärdseln, d. v. s. den allmänna trafiken — jag bortser från sådana speciella fall som att vägen t. ex. är en tillfartsväg till en fabrik och sålunda i och för sig har mycket stor men däremot ej allmän trafik. Om brygga anses som väg, får man väl också anse, att ju större den allmänna trafiken är vid en brygga, desto nödigare är denna för den allmänna samfärdseln. Jag tycker, att man icke kan komma ifrån detta, om man skall behandla frågan efter någon logik. Då frågar jag: är icke trafiken t. ex. här nere vid Tegelbacken, där målarbåtarna lägga till, större än vid någon av målaröarna? Jag vågar hålla 100 mot 1 att den är större. Följaktligen är denna kaj nödigare för den allmänna samfärdseln än en brygga vid en målarö.

Härpå anförde:

Herr **Thorell**: Herr talman! Efter herr Anderssons i Igelboda anförande, i vilket jag till alla delar kan instämma, skall jag fatta mig mycket kort. Jag hade annars tänkt gå litet mera in på frågan om bryggorna, vilken här debatterats så mycket.

Som styrelseledamot i ett vägdistrikt i Stockholms län, som har en mycket stor del av landskapets kust på sin lott, har jag varit med om att behandla framställningar, att brygga, där allmän väg slutar, skall intagas till allmänt underhåll. Vi ha tillstyrkt en del av dessa, och de flesta sådana bryggor ha

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)
också av vederbörande myndigheter förklarats skola intagas till allmänt underhåll. Men vi ha måst, särskilt av ekonomiska skäl, avstyrka många. När vi studerat de handlingar, som kommit in, och tagit reda på vilka som haft underhållet om hand och hurudan ekonomisk ställning de haft, ha vi i de flesta fall ansett, att det varit berättigat att staten tager hand om underhållet även av dessa bryggor, särskilt som det i stor utsträckning är så, att det utanför ligger öar, vars befolkning har sina transporter till och från fastlandet just över ifrågasvarande bryggor men ändå icke betalar något som helst till deras underhåll. Nu har man också under kriget haft en synnerligen stark belastning på dessa bryggor. Militär, som är förlagd i vår skärgård, har haft en stor nytta av dem, och de ha slitits så mycket, att de som närmast haft ansvaret för underhållet icke kunnat sköta detta under nuvarande förhållanden. Jag får därför på grund av den erfarenhet jag haft på det varmaste tillstyrka, att riksdagens andra kammare, liksom första kammaren gjort, antager utskottets förslag i denna punkt.

En sak som jag dock är tveksam om är utskottets förslag att bryggorna skola iståndsättas, innan de intagas till allmänt underhåll. Jag tror, att det i många fall blir mycket svårt för dem som ha bryggornas underhåll sig ålagt att kunna iståndsätta desamma, och det hela kommer nog att försvåras därigenom i högsta grad. Jag kan icke hjälpa, att jag å dessa kustbors vägnar måste göra en jämförelse med den generösa behandling städerna med deras större ekonomiska möjligheter få. Här har utskottet t. o. m. varit så liberalt, att det föreslår ett från 60 till 80 % ökat anslag, ifall städerna behöva köpa in vägmark, och ett statsbidrag av 95 %, ifall de skola bygga nya vägar. Man tycker, att det är underligt med en så liberal behandling på det hållet, när kustborna måste vara med om att betala för att iståndsätta sina bryggor, då dessa skola intagas till allmänt underhåll.

Till slut några ord om riksvägnämnden och vägnämnderna överhuvud taget. Jag får säga, att jag ställer mig skeptisk gentemot alla dessa nämnder, de må kallas det ena eller det andra. Jag har erfarenhet av att det arbete, som vägnämnderna utfört i distrikten, varit av noll och intet värde under det system, som nu snart är till ända. Den vägnämnd, som utsetts inom det vägdistrikt jag tillhör, har mig veterligen icke haft ett enda sammanträde, åtminstone icke ett sådant där man stått i kontakt med vägstyrelsen. Jag har frågat ledamöter i andra vägstyrelser, och de ha förklarat, att det har varit på samma sätt inom deras distrikt. Jag tror, att efter den byråkrativering, som nu går över vårt vägväsende, komma vederbörande bestämmande myndigheter att taga ytterst liten hänsyn till de personer inom dessa nämnder, som komma att framställa förslag i det ena eller andra avseendet. Dessa förslag komma nog att läggas i papperskorgen, och effekten blir liten eller ingen. — På denna grund skulle jag helst velat yrka avslag på förslaget om vägnämnder i sin helhet, men då det icke föreligger något annat yrkande än att riksvägnämnden skall slopas, ber jag att få instämma i detta yrkande.

Herr Staxäng: Herr talman! Jag skall söka fatta mig mycket kort, då jag förstår, att herr talmannen önskar, att förhandlingarna i detta ärende skola avslutas före middagsrasten.

Jag vill först begagna tillfället att besvara en fråga till mig från herr Mattsson. Han frågade, om jag icke trodde, att om jag sattes in i den s. k. riksvägnämnden jag skulle ha större utsikter att kunna föra fram mina synpunkter här än om jag gjorde detta endast som ledamot av riksdagen. Det var ungefär så han formulerade sin fråga. Jag vill svara i viss mån med en upp-
re-
p-
ning av vad jag förut sade. Jag tror, att beträffande dem som komma att

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

sättas in i riksvägnämnden, det är fara värt att de komma att tjänstgöra som ett slags gisslan. Trots att det finns en viss reservationsrätt i riksvägnämnden är jag övertygad om att jag icke endast vill bedöma dessa frågor *bara* tillsammans med representanterna i riksvägnämnden, utan jag gör detta hellre i riksdagen. Jag gör hellre det än jag sitter i riksvägnämnden, där man kanske kittas fast vid beslut, vid vars tillkomst andra institutioner haft det största inflytandet.

Sedan vill jag svara herr Severin, att han gjorde sig skyldig till den mest massiva förvrängning av ett yttrande, som man någonsin har hört. Det är möjligt, att jag icke yttrade mig tillräckligt klart i den historik jag gav över 1929 års vägsakkunnigas uttalande beträffande bryggorna och när jag återgav departementschefens uttalande i propositionen. Men jag skulle i alla fall ha trott, att en f. d. statssekreterare i kommunikationsdepartementet kände till väglagarna och de uttalanden, som ligga bakom dessa. Jag vill bara för kammarens ledamöter citera en kort sats ur 1929 års vägsakkunnigas betänkande. Det heter: »Därest brygga, varom nu är fråga, prövas nödig för den allmänna samfärdseln, bör den däremot givetvis räknas som allmän väg.» Och departementschefen säger nu: »Vidare torde en brygga, som är utgångspunkt för båttrafik av samma karaktär som färjtrafik, kunna betraktas såsom färjläge och följaktligen hänföras till väg.» Det lagförslag, som följde efter 1929 års vägsakkunnigas uttalande, och det förslag departementschefen i år framlägger äro lika i avseende å dessa paragrafers formulering, men de ha ju som jag nu framhållit olika motivering. Och jag frågar verkligen kammarens ledamöter: är icke 1929 års vägsakkunnigas uttalande betydligt vidare än departementschefens i år? Det är faktiskt så, att om departementschefens förslag med den motivering det har vinner riksdagens bifall, blir det en restriktivare tillämpning än den som förut skett under en följd av år. Den saken är mycket enkel och klar. Jag drog vidare fram det exemplet, att enligt departementschefens uttalande kan man icke få en brygga intagen under allmänt underhåll, om den anlöpes av t. ex. en ångbåt, som går i trafik längs kusten. Då säger herr Severin, att går en båt från Luleå till Strömstad, kan man nästan taga med varje brygga, som den anlöper. Och han frågar: vem skall då avgöra de olika bryggornas nödvändighet för den allmänna samfärdseln? Därpå vill jag svara, att ett sådant exempel är fullkomligt konstruerat, men jag tror, att särskiljandet av dessa bryggor skall ske efter de lokala myndigheternas begäran. Dessa få då styrka, huruvida en brygga är berättigad ur samfärdselns synpunkt eller inte.

Herr Severin nämnde, att man med det beslut som nu kommer att fattas kanske rent av kan få fram, att t. ex. lastkajen vid Tegelbacken är berättigad att liksom brygga intagas under allmänt underhåll. Även det påståendet är i hög grad konstruerat, men det går mycket i linje med herr Severins uppfattning i dessa frågor. Det skulle icke alls förvåna mig, om han själv också skulle komma att medverka till att denna kaj skulle komma in under statligt underhåll, när det är ett faktum, att vad vi i dag komma att besluta kan medföra, att i vissa fall 87 procent av kostnaderna för vissa städers gatuväsende kan komma att bekostas av staten.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Paragrafen godkändes.

2 § föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Lindahl**: Herr talman! Jag ber att få yrka, att denna paragraf måtte erhålla den lydelse, som Kungl. Maj:t föreslagit i sin proposition.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Herr Staxäng: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag beträffande 2 §.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av 2 § i utskottets förevarande lagförslag, dels ock på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av paragrafen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i andra särskilda utskottets förevarande förslag till lag om allmänna vägar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av paragrafen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså godkänt 2 § i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende ävensom av övriga ärenden å föredragningslistan till kl. 7.30 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.07 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Torsdagen den 17 juni.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen påbörjade sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Herr andre vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning andra särskilda utskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vägar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m.
(Forts.)

Punkten A).

Det av utskottet framlagda förslaget till lag om allmänna vägar.

3—18 §§.

Godkändes.

Efter föredragning av 19 § anförde:

Herr **Hällgren**: Herr talman! I det föreliggande förslaget till lag om allmänna vägar äro under rubriken »Om vägrätt» intagna vissa paragrafer, som avse att ersätta nu gällande lag om vägrätt. I § 19, som berör den ersättning, till vilken en fastighetsägare är berättigad i samband med vägs byggande, förekommer i första stycket en sats som lyder: »Å ersättningen skall utgå sex procent årlig ränta från den dag, då marken togs i anspråk.» Då mark tages i anspråk för byggande av en väg, skall ersättning för marken lämnas till fastighetsägaren, men därutöver skall denne erhålla ersättning för intrång, som orsakas av vägens byggande. Sådant intrång kan avse växande gröda, träd och buskar eller försvårad brukning av fastigheten efter vägens byggande. På det ersättningsbelopp, som skall utbetalas såväl för marken som för eventuellt intrång, skall ränta utgå från den tid, då marken togs i anspråk till dess full betalning sker. Till följd av att ersättningsbeloppet i regel icke blir bestämt, förrän vägen blivit färdigbyggd, ha ibland flera år kunnat förflyta mellan det datum, då marken togs i anspråk, och det datum då ersättningsbeloppet slutligen fastställdes. Räntorna ha ju i vissa fall reglerats genom s. k. vägrättskontrakt. Går det till expropriation, föreskriver expropriationslagen en årlig ränta på sex procent. Men den lag om vägrätt som nu gäller innehåller inga bestämmelser om någon bestämd räntesats. Följaktligen ha vägrättskontrakt kunnat skrivas, i vilka räntan har bestämts till 4—5 procent. Med det ränteläge vi haft under de senare åren har en sådan räntesats varit mer än tillräcklig.

Jag skall med ett litet exempel visa till vilka belopp en ränta i sådana fall kan uppgå. Det gällde ett vägföretag, som skulle byggas genom arbetslöshetskommissionens försorg. Genom att arbetslösheten hävdades, nedlades byggnadsarbetet. Marken hade tagits i anspråk sedan åtskilliga år tillbaka. Till slut gjordes en del av vägen färdig. Den nämnd, som uppskattade ersättningen för

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

marken kom till ett belopp av 12,811 kronor i marklösen och ett belopp av 7,995 kronor för intrång. När likvidering skulle ske, visade det sig, att räntan på dessa ersättningsbelopp uppgick till inte mindre än 6,239 kronor. Det förvånar mig därför att utskottet och de sakkunniga föreslå att låsa fast en så hög räntesats som sex procent, då det gäller vägrätt. Jag vet vägföretag som påbörjats av statens arbetslöshetskommission för nio år sedan. När dessa vägar bli färdigbyggda, kommer staten att på den utgående ersättningen få betala ränta under nio år efter en räntesats av antagligen sex procent.

Mot vad jag här anförde kommer givetvis den invändningen att riktas, att det hädanefter inte kommer att dröja så länge innan markersättning utbetalas, utan att en skälig uppskattning kommer att ske i förväg och att staten kommer att likvidera marken innan vägen blir färdigbyggd. Ja, vi ha ännu inte sett detta tillämpat i praktiken. Givetvis kan en del av beloppet betalas ut i förskott, men det är svårare att fastställa slutlikviden, innan vägen är färdigbyggd. Ty förskjutningar på ett och annat håll kunna givetvis komma att ske, och till följd därav kan slutreglering icke äga rum förrän vägen blivit färdigställd. Det kommer givetvis i fortsättningen att bli som hittills, att vägbyggnadsföretag komma att sättas i gång vid stor arbetslöshet för att inställas exempelvis då sådana tider komma, att arbetslösheten avvecklas och dessa företag icke längre behöva vara i gång för arbetslöshetens avhjälpande. Av den kungl. propositionen framgår att under år 1937 för marklösen och intrång utbetalades 3.8 miljoner kronor och under år 1938 5.1 miljoner. Det är alltså inte så små belopp det i detta avseende kommer att röra sig om. En procent högre ränta än nödvändigt kan för statsverket betyda åtskilliga tiotusental kronor.

Det kan måhända förefalla egendomligt, att jag hävdar denna uppfattning, eftersom jag röstade mot statens övertagande av vägunderhållet under föregående riksdag, men det innebär ju en ren besparingsåtgärd från statens sida att inte fastlåsa en så hög räntesats genom bestämmelserna i § 19. Dessa komma givetvis att tolkas dithän, att sex procent ränta under alla förhållanden skall utgå till markägaren i fråga om ersättning för upplåtande av mark och för intrång. Det talas ju även i propositionen och i utskottsutlåtandet om att man skall försöka att träffa överenskommelser på frivillighetens väg, och därmed avses väl även att dessa överenskommelser skola även gälla den räntesats som skall utgå. Mer än sex procent kan det i varje fall inte bli tal om, ty den räntesatsen är bestämd, därest man skulle tillgripa expropriation.

Herr talman! I anledning av vad jag anförde skall jag be att få föreslå, att andra meningen i § 19, alltså orden: »Å ersättningen skall utgå sex procent årlig ränta från den dag, då marken togs i anspråk» i enlighet med yrkandet i min motion II: 427 skall utgå ur lagtexten.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! Den föreslagna räntesatsen är den räntesats som gäller i expropriationslagen. Den finnes förresten även i åtskilliga andra lagar, där stadgande om räntesats är införd. Det är icke ändamålsenligt att röra sig med olika procentsatser i olika lagar. Skall en ändring ske, bör den ske över hela linjen på en gång. Att i denna lag införa en annan räntesats än som förekommer i expropriationslagen kan heller inte vara lämpligt ur den synpunkten, att markägarna då genom att låta saken gå till expropriation kunna tilltvinga sig en högre ränta än eljest skulle utgå.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av 19 § i den av utskottet föreslagna lydelsen, dels ock på godkännande av den lydelse av paragrafen, varom yrkan-

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

de under överläggningen framstälts av herr Hällgren; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hällgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 19 § i andra särskilda utskottets förevarande förslag till lag om allmänna vägar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den lydelse av paragrafen, varom yrkande under överläggningen framstälts av herr Hällgren.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Övriga delar av utskottets förslag till lag om allmänna vägar.

Godkändes.

Utskottets förslag till

lag om ändring i vissa delar av stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142); lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom; och lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Godkändes.

Utskottets förslag till lag om vad iakttagas skall i anledning av kronans övertagande av den allmänna väghållningen på landet.

Sedan lagförslaget föredragits, anförde

Herr **Hällgren**: Jag skall inte hålla något längre anförande. Jag vill endast säga att jag hyser vissa betänkligheter gentemot den lagstiftning som här föreslås. Det stadgas ju i denna paragraf att därest ett vägdistrikt skulle vara illojalt eller ha uttaxerat för litet vägskatt, så att staten på det sättet skulle bli lidande, en extra skatt skall uttagas. Men denna extra skatt skall inte uttagas enbart av dem, som nu äro skyldiga att betala vägskatt, utan den skall också uttagas av sådana, som aldrig ha varit skyldiga att betala dylik skatt. Det föreslås nämligen i § 8, att sådan skatt skall utgå enligt bestämmelserna i kommunalskattelagen. Det finns ju åtskilliga personer, som äro skyldiga att betala kommunalskatt men icke äro skyldiga att betala vägskatt. De kunna därför inte vara skyldiga att betala den straffskatt, som skulle vara en följd av att de betalt för liten vägskatt under år 1942.

Jag har motionerat om ändring härutinnan och yrkat, att den extra vägskatt, som eventuellt skall utgå, skall uttagas på grundval av vägskattekronor och vägskatteören och påföras sådana skattskyldiga, som varit i det predikamentet, att de betalt för litet vägskatt på grund av att vägdistriktet uttaxerat för liten sådan skatt. Utskottet har inte alls velat reflektera på att rätta till dessa ting i lagförslaget, och jag förstår därför att det är lönlöst att ställa något yrkande. Jag vill åtminstone deklarerera min uppfattning, att jag inte

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)
finner det vara rimligt och rättvist att uttaga en extra vägs katt i enlighet med de bestämmelser, som föreslås i § 8 i det föreliggande lagförslaget.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Lagförslaget godkändes.

Utskottets förslag till lag om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd.

1 § föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Med hänvisning till den reservation, som avgivits av herr Heiding med flera, hemställer jag, att 1 § andra stycket måtte utgå. Jag kan meddela, att första kammaren med överväldigande majoritet har fattat beslut i enlighet härmed.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag anhåller, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av 1 § dels ock på godkännande av den lydelse av paragrafen, som föreslagits i den av herr Heiding m. fl. avgivna, vid utlåandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner den lydelse av 1 § i andra särskilda utskottets förevarande förslag till lag om vägnämnder, länsvägnämnder och riksvägnämnd, som föreslagits i den av herr Heiding m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande nr 2 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Hällbacken begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 78 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt förevarande paragraf i den lydelse, som föreslagits i den av herr Heiding m. fl. avgivna, vid utlåandet fogade reservationen.

2—24 §§.

Godkändes.

Efter föredragning av 25 § yttrade

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Med hänvisning till det beslut som nyss fattats, hemställer jag, att 25 § måtte utgå.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

Förslag till lag om allmänna vägar m. m. (Forts.)

Kammaren biföll det av herr Andersson i Falkenberg framställda yrkandet.

26 § föredrogs. Därvid anförde

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag hemställer, att 26 § måtte utgå.

Efter härmed slutad överläggning fattade kammaren beslut i enlighet med det av herr Andersson i Falkenberg framställda yrkandet.

27—33 §§ och ingressen.

Godkändes.

Sedan *lagförslagets rubrik* föredragits, yttrade

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att rubriken till lagen får följande lydelse: Lag om vägnämnder och länsvägnämnder.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Kammaren biföll det av herr Andersson i Falkenberg framställda yrkandet.

Utskottets hemställan under punkten A).

Förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om lagförslagen fattade beslut.

Punkterna B)—D).

Vad utskottet hemställts bifölls.

§ 2.

Föredrogs punktvis, andra särskilda utskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statliga vägorganisationen samt vissa vägväsendet berörande anslagsfrågor jämte i ämnet väckta motioner.

Den statliga vägorganisationen samt vissa vägväsendet berörande anslagsfrågor.

Punkten 1, angående Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar.

I propositionen nr 224 (punkten 1) hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 30 april 1943 framlagt vissa förslag beträffande anslaget till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar. Bland annat hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att i den omfattning, som i samband med vägväsendets förstatligande prövades erforderlig, till övergångsstat överföra ordinarie tjänstemän vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag, måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att för tiden den 1 juli—31 december 1943 fastställa den ändring i personalförteckningen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som betingades av det i utskottets motivering tillstyrkta förslaget om inrättande från och med den 1 juli 1943 av en befattning såsom biträdande luftfartsinspektör i lönegraden Eo 24;

b) godkänna av utskottet framlagd personalförteckning för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1944;

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar. (Forts.)

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i utskottets motivering förordats meddela beslut om tillsättande av vissa i nämnda personalförteckning upptagna befattningar redan före utgången av år 1943;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den omfattning, som i samband med vägväsendets förstatligande prövades erforderlig, till övergångsstat överföra ordinarie tjänstemän vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen;

e) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1943/44;

f) å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 1,003,000 kronor, därav 501,500 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen I:301 måtte anses besvarad med vad utskottet i motiveringen anförde.

I sin motivering hade utskottet, bland annat, gjort följande uttalande:

»Med hänsyn till att de arbetsuppgifter, som efter omorganisationen komma att åligga nuvarande förste revisorn, kamreraren och sekreteraren, icke torde bli av artskild natur i förhållande till tidigare åligganden, förordar emellertid utskottet, i anslutning till vad riksräkenskapsverket uttalat i ämnet, att dessa befattningshavare icke komma att överföras å övergångsstat.»

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

a) av herr *Elon Andersson*;

b) av herrar *Severin*, *Åkerström* och *Malmberg*, vilka ansett, att utskottets ovan återgivna uttalande bort utgå samt att i anslutning därtill viss omformulering av utskottets därpå följande uttalande bort vidtagas.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! I den nu föreliggande punkten har utskottet gjort en ändring i avseende på lönesättningen för en förste revisorstjänst i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Enligt propositionen var denna tjänst placerad i 26 lönegraden. Utskottets förslag innebär en sänkning till 24 lönegraden. Ändringen kan ju synas i och för sig ringa, men jag vågar uttala farhågor för att, om riksdagen nu bifaller utskottetsförslaget, detta kan föra med sig ganska betänkliga konsekvenser. Utskottet tyckes gå ut ifrån, att denne befattningshavare i fortsättningen skulle få ungefär samma arbetsuppgifter som hittills, och utskottet stöder sig i det hänseendet på ett uttalande av riksräkenskapsverket. Min uppfattning är emellertid, att tjänsten kommer att bli till sin karaktär helt och hållet förvandlad. Den revision, som nu förrättas i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, ospänner ingalunda det område, som hädanefter skall dragas in under den centrala granskningen. För närvarande revideras vägstyrelsernas räkenskaper lokalt, och ansvarsfrihet beviljas vid vägstämmor. Räkenskaperna granskas sedermera av vägingenjörerna, och vid revisionen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen företagas allenast stickprov. Efter genomförandet av vägreformen komma alla räkenskaper att revideras centralt i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med undantag av styrelsens egen förvaltning, som revideras direkt av riksräkenskapsverket. Revisionen kommer alltså att omspänna ett oerhört mycket större område efter än före vägreformens genomförande. Sannolikt kommer revisionen att omfatta ett anslagsbelopp

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar. (Forts.)

av omkring 150 miljoner kronor. Icke i något annat verk, där revision av denna omfattning förekommer, har man som chef för revisionen anställt en lägre placerad tjänsteman än en tjänsteman i 26 lönegraden. Genom att sätta ned ifrågavarande tjänst i 24 lönegraden, fränsäger man sig möjlighet att till befattningen förvärva en fullt kvalificerad kraft. Det är ju ganska förvånande, att riksdagen företager en lönesänkning just på denna punkt. Det skulle icke förvånat mig, om utskottet hade föreslagit lönesänkning på någon annan punkt, där det stått någonting att vinna i besparingshänseende. Här gäller det ju bara en enda tjänst, och utgiftsskillnaden för det allmänna kommer att bli ringa. Däremot riskerar man ofantligt mycket, därest revisionen icke kan göras så effektiv som önskvärt vore. Det borde ju eljest ligga i riksdagens intresse att framför allt se till, att revisionen blir så effektiv som den överhuvud taget kan göras. All sparsamhet i fråga om lönesättning är nödvändig, men jag vågar påstå, att den sparsamhet, som kommit till uttryck på denna punkt, är i hög grad missriktad. Det finns ju icke någon som helst möjlighet att påverka riksdagens beslut, som jag förmodar kommer att gå ut på bifall till utskottets förslag — första kammaren har redan bifallit detta förslag — men jag har velat förklara, att ansvaret för vad som kan komma att inträffa i fortsättningen, ifall riksdagen bifaller utskottets förslag, kommer att åvila riksdagen. Skulle det visa sig, att revisionen inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke blir så effektiv som den borde vara, därför att man icke till chef för revisionsavdelningen har kunnat förvärva en fullt kvalificerad person, så vill jag avsäga mig allt ansvar för den kommande utvecklingen.

Förutom att utskottet föreslagit en ändring beträffande lönesättningen för ifrågavarande revisorstjänst, har utskottet gjort ett uttalande som innebär, att utskottet inbjuder riksdagen att binda Kungl. Maj:ts handlingsfrihet, när det gäller placering av tjänstemän på olika poster. Såvitt jag kan förstå är detta en ganska säregen åtgärd. Den innebär, jag vågar säga det, ett visst intrång i Kungl. Maj:ts prerogativ att utnämna tjänstemän, och det skulle vara särskilt tacknämligt, om någon ifrån utskottsmajoritetens sida ville tala om för mig, vad orsaken är till att man just på denna punkt gjort ett så bestämt uttalande. Jag har under debatten i första kammaren icke lyckats få något besked, utan utskottets talesmän ha rört sig med allmänna fraser om önskvärdheten av att icke ha för många tjänstemän på övergångsstat. Såvitt jag förstår, måste det dock ha legat andra motiv bakom. För mitt handlande i fortsättningen skulle det vara synnerligen värdefullt, om utskottsmajoriteten ville träda fram och tala om, vad det är som föranlett utskottet att föreslå riksdagen att binda Kungl. Maj:ts handlingsfrihet i avseende på tillsättandet av tjänster.

Herr Severin i Stockholm: Herr talman! Jag har tillsammans med två utskottskamrater avgivit en reservation på denna punkt. Reservationen gäller näst sista stycket i utskottets motivering på sid. 20. Där heter det, att då det för närvarande icke kan angivas i vilken omfattning ordinarie tjänstemän behöva överföras på övergångsstat, bör i enlighet med vad i propositionen föreslagits åt Kungl. Maj:t överlämnas att besluta härutinnan, och sedan kommer den mening, som jag och två andra reservanter föreslå skall utgå ur utskottets motivering. Den lyder: »Med hänsyn till att de arbetsuppgifter, som efter omorganisationen komma att åligga nuvarande förste revisorn, kamreraren och sekreteraren, icke torde bliva av artskild natur i förhållande till tidigare åligganden, förordar emellertid utskottet, i anslutning till vad

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar. (Forts.)
riksräkenskapsverket uttalat i ämnet, att dessa befattningshavare icke komma att överföras å övergångsstat.» Resten av stycket utgöres av en mening, som lyder: »För nästa års riksdag bör framläggas slutgiltig personalförteckning beträffande övergångsstaten.» Mot den meningen ha vi ingen invändning att göra.

Såsom redan statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i sitt anförande nyss påpekat är detta ganska egendomligt yttrat av utskottet. Det medgives, att det är svårt att ange i vilken omfattning ordinarie tjänstemän behöva överföras till övergångsstat, varför utskottet finner lämpligast att åt Kungl. Maj:t överlämna att besluta härutinnan, med skyldighet för Kungl. Maj:t att till nästa års riksdag framlägga en slutgiltig personalförteckning beträffande övergångsstaten. Men i fråga om vissa befattningar, i fråga om förste revisorn, kamreraren och sekreteraren har utskottet en bestämd mening, nämligen att de icke få sättas på övergångsstat. Det kanske icke kan ifrågasättas om riksdagen har formell rätt att fatta ett sådant beslut, ehuru jag skulle våga det påståendet att i realiteten är det att tränga in på ett område, som grundlagsenligt är förbehållet Kungl. Maj:t. Det är nämligen här fråga om ett tillsättande av befattningar. På grund av den form förslaget har fått, då det gäller att besluta om befattningars överflyttande på övergångsstat, kan naturligtvis riksdagen fatta beslut, men här gäller det faktiskt: vilken person skall sitta på vilken post? Det är det riksdagen med detta beslutar om.

Statsrådet undrade vad anledningen egentligen kunde vara till att utskottet framlade ett sådant förslag och efterlyste skälen härtill från utskottsmajoritetens sida. Jag vet naturligtvis inte med bestämdhet majoritetens skäl — det är ju inte någon givet att rannsaka hjärtan och njurar, inte ens hos sina utskottskamrater — men jag skall emellertid försöka bidra till belysning av detta spörsmål med en teori rörande anledningen till att utskottet har framställt förslaget.

Till vissa av utskottets ledamöter — jag vet inte till hur många — är sänd en skrivelse, som lyder: »Till herr riksdagsmannen» så och så. »I avslutning till vårt samtal för några dagar sedan angående viss organisationsfråga inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tar jag mig härmed friheten översända en promemoria med några synpunkter i saken.» I denna P. M. heter det sedan: »Under rubriken 'Om överförandet av personal till övergångsstat' hava 1942 års vägsakkunniga å sidan 281 i sitt betänkande anført, bland annat, följande: I samband med omorganisationen uppkommer fråga huru skall förfaras beträffande de ordinarie tjänstemän vid den nuvarande vägorganisationen, vilka befattningar sakna direkt motsvarighet i den nya organisationen. . . Vidare komma de å de föreslagna kansli- och kameralbyråernas stater upptagna tre tjänsterna såsom förste revisor, kamrerare och sekreterare, alla i lönegrad A 24, att få annan karaktär än motsvarande tjänster vid den nuvarande kameralbyrån.»

Promemorian fortsätter: »Det är känt, att nuvarande kamreraren är designerad till chef för den nya kameralbyrån. Det är vidare att märka, att ej mindre än tre nya sekreteraretjänster föreslagits skola inrättas i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Den nuvarande sekreteraren tillsattes så sent som i höstas. Under sådana förhållanden skulle en överföring till övergångsstat i realiteten endast komma att avse den nuvarande förste revisorn.» Efter ytterligare utveckling av resonemanget slutar promemorian så här: »Med den utformning, som förslaget nu erhållit, synes den nuvarande förste revisorn skjutas åt sidan. Som saken ligger till, torde det nämligen vara utsiktslöst för denne att efter ansökningsförfarande erhålla den föreslagna revisionskom-

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar. (Forts.)

missarietjänsten. Med anledning härav vill det synas som om utskottet för sin del, efter att hava tagit del av de närmare omständigheterna, skulle kunna förorda en lösning, som i sak innebär, att nuvarande förste revisorn skall förestå revisionskontoret antingen i denna egenskap (24 lönegraden) eller efter tjänstens uppflyttande till 26 lönegraden. I sådant fall skulle med hänsyn jämväl till vad här förut anförts någon övergångsstat överhuvud taget icke erfordras.»

Brevet som är sänt till utskottets ledamöter, eller i varje fall vissa av utskottets ledamöter, är undertecknat »V. Arvidsson, byråchef».

Jag vet inte vilket inflytande detta brev haft på utskottets beslut. Där emot vet jag ju från utskottets förhandlingar, att dessa personfrågor ha nämnts i debatten och att förste revisorns bibehållande i den befattning han nu innehar av utskottets ledamöter har angivits som skäl för den ståndpunkt de intagit. Nå, det må naturligtvis vara utskottsledamöterna obetaget att ta hänsyn till personfrågor, även om det icke är riksdagens sak att besluta om vilka tjänstemän som skola sitta i den eller den befattningen. Att emellertid utskottets beslut skall influeras av skrivelser ifrån i saken intresserade statstjänstemän måste jag under alla förhållanden anse oriktigt. Jag har emellertid utan egentlig förhoppning att hänsyn skall tagas till detta velat rädda till andra kammarens protokoll denna sällsynta arbetsmetod för riksdagen. Jag tycker faktiskt att den är värd att gå till eftervärlden, så att de som i framtiden studera motiven till riksdagens beslut i ena eller andra hänseendet också kunna få dem så fullständigt som möjligt angivna i protokollet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid den föredragna punkten fogade reservationen b), av mig själv samt herrar Åkerström och Malmborg.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Eskilstuna och *Åkerström*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Jag konstaterar att vi genom herr Severins anförande ha fått ett belysande av vad som föregått detta märkliga beslut. Men jag måste säga att det varit mera hedersamt för utskottet, om dessa upplysningar hade lämnats från någon av dem som tillhöra majoriteten.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Det är egentligen inte alls fråga om något så märkligt beslut, som här göres gällande. Tydligt vill man överraska riksdagen med att säga att denna fråga är av den art, att riksdagen utan vidare bör gå på Kungl. Maj:ts förslag. Jag anser mig inte nu böra gå in på saken utöver vad utskotts majoriteten efter mycket noggrant övervägande och ingående debatt har kommit till.

Med undantag av tre reservanter har utskottet ansett att denna fråga icke bör läggas upp så som skett i den kungl. propositionen. Riksräkenskapsverket, som säkerligen är det ämbetsverk som sitter inne med de största förutsättningarna att kunna bedöma denna fråga, har gått på en linje, som utskottet funnit bärig och vartill utskottet givit sin anslutning. Kritiken utgår tydligt ifrån att förste revisorn, som man talat om förut, skulle ha hand om granskningen av räkenskaper och dylikt i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, men så är visst inte förhållandet, utan hans uppgift har varit att granska vägdistrikten och följa med där. Utskottet har ansett att man inte på förhand beträffande en organisation, som alltjämt är under vardande, skall skriva på det sättet som den kungl. propositionen förutsätter, utan har hållit före att man bör komma med förslag sedan organisationen har utformats. Då får man se hur det ligger till, och då får man tillfälle att ta ställning till alla hithörande förhållanden.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar. (Forts.)

För ögonblicket, herr talman, nöjer jag mig med vad jag här sagt, rörande det resultat, som utskottet kommit till i denna del och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Severin i Stockholm: Jag skulle ytterligare vilja fästa kammarens uppmärksamhet på att frågan — då ju utskottet refererar till riksräkenskapsverket — om vem som skall placeras i den ena befattningen eller i den andra inte är någon fråga som angår riksräkenskapsverket utan utslutande Kungl. Maj:t. Skulle någon orättvisa begås mot någon tjänsteman, och tjänstemannen vill reagera häremot är det i svensk lagstiftning angivet hur han härvid skall förfara. Ett riksdagens särskilda utskott, riksdagen alltså, är icke någon besvärinstans!

Herr Jonsson i Eskilstuna: När jag instämt med herr Severin har det berott därpå att jag rent spontant reagerade emot det sätt, på vilket utskottet förfarit i det här fallet, då man liksom på en bakväg försökt skjuta Kungl. Maj:ts rätt åt sidan, Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta de tjänstemän som Kungl. Maj:t anser sig vara bäst betjänt av.

Herr Pettersson i Hällbacken: Det senaste yttrandet måste bero på en missuppfattning, ty utskottet har inte undanskjutit Kungl. Maj:ts rätt att tillsätta tjänstemän. Vad utskottet, med den erfarenhet som dess ledamöter äga, har ansett vara det centrala är att man inte gått till grunden med vad riksräkenskapsverket anfört, och därför har utskottet, hur än dessa frågor handläggas, skrivit sin motivering som det gjort. Jag vill säga herrarna och damerna, att när utskottet har gått till behandling av denna fråga har man inte på något sätt velat komma Kungl. Maj:ts rätt för nära, utan man har helt enkelt velat sätta kyrkan mitt i byn. Man har samtidigt försökt framhålla, att vad som säges inte på något sätt skulle ifrån utskottets sida få uppfattas som en pekpinne eller som om man skulle vilja rikta sig mot någon viss person. Det tror jag inte heller att Kungl. Maj:t har avsett, men i själva verket kan nog propositionen läsas på det sättet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i denna punkt gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som föreslagits i den av herr Severin m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och fann herr andre vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Hällbacken begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 3 med den ändring i avseende å motiveringen, som föreslagits i den av herr Severin m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp-

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar. (Forts.)

resning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt med den ändring i avseende å motiveringen, som föreslagits i den av herr Severin m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3, angående vägförvaltningarna: Avlöningar.

I propositionen nr 224 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för vägförvaltningarna, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1944, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats meddela beslut om tillsättande av vissa i personalförteckningen upptagna befattningar redan före utgången av år 1943, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i den omfattning, som i samband med vägväsendets förstatligande prövades erforderlig, till övergångsstat överföra befattningshavare vid vägorganisationen i länen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande löneklassplacering av befattningshavare, som överginge från anställning hos vägdistrikt till statsanställning, ävensom i övrigt meddela de särskilda övergångsbestämmelser, som kunde finnas erforderliga i anledning av den nya statliga vägorganisationens införande, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för vägförvaltningarna, att tillämpas under budgetåret 1943/44, dels ock till Vägförvaltningarna: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 2,472,000 kronor, att avräknas mot automobilskatte-medlen.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 3 vägdirektörer placeras i lönegraden C 7, 19 i lönegraden C 6 och 2 eller vägdirektörerna i Gotlands och Blekinge län i lönegraden C 5.

I de två likalydande motionerna I: 261 av herr *Andersson, Gunnar*, och II: 375 av herr *Janson* i Frändesta hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 måtte för sin del besluta, att samtliga vägdirektörer placerades i lönegraden C 6.

I de två likalydande motionerna I: 266 av herr *Bodin m. fl.* och II: 400 av herr *Gardell m. fl.* hade, bland annat, hemställts, att sex vägmästar-distrikt måtte inrättas på Gotland och att vägdirektören i Gotlands län placerades i lönegrad C 6 samt i konsekvens därmed samtliga övriga vägväsendets tjänstemän på Gotland bereddessa samma löneplacering, som i regel tillkomme motsvarande befattningshavare på fastlandet.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 261 och II: 375, måtte

a) godkänna i utskottets hemställan intagen personalförteckning för vägförvaltningarna, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1944;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i utskottets motivering förordats meddela beslut om tillsättande av vissa i nämnda personalförteckning upptagna befattningar redan före utgången av år 1943;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i den omfattning, som i samband med vägväsendets förstatligande prövades erforderlig, till övergångsstat överföra befattningshavare vid vägorganisationen i länen;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande löneklassplacering av befatt-

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 24.

*Anslag till
Vägförvalt-
ningarna:
Avlöningar.*

Anslag till Vägförvaltningarna: Avlöningar. (Forts.)

ningshavare, som överginge från anställning hos vägdistrikt till statsanställning, ävensom i övrigt meddela de särskilda övergångsbestämmelser, som kunde befinnas erforderliga i anledning av den nya statliga vägorganisationens införande;

e) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för vägförvaltningarna, att tillämpas under budgetåret 1943/44;

f) å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln till Vägförvaltningarna: Avlöningar för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 2,469,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 267, 281, 295 och 302 samt II: 395, 418 och 428 ävensom motionerna I: 266 och II: 400, såvitt avsåge propositionen nr 224, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 294 och II: 407, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och föreslagit, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt utskottets förslag skulle 22 vägdirektörer placeras i lönegraden C 6 och 2, eller vägdirektörerna i Gotlands och Blekinge län, i lönegraden C 5.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr Åkerström, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i vad avsåge lönegradsplaceringen av vägdirektörstjänsterna.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Åkerström: Vid denna punkt har jag fogat en reservation, som går ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag enligt denna proposition.

Alla som läsa igenom detta förslag veta, hurusom man beträffande vägdirektörerna föreslagit, att två av dessa skulle placeras i lönegrad C 5, medan 19 stycken skulle placeras i C 6 och 3 stycken i C 7, dessa tre i de nordligaste länen, nämligen Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län. De sakkunniga hade förordat denna differentiering. Statsrådet har gjort detsamma. Jag handlar kanske därför icke riktigt juste, när jag säger, att andra särskilda utskottet också gjorde detsamma i första omgången. Det var i början en kraftig majoritet därför. Men när vi skulle skrida till justering, då hade man kommit på andra tankar, och då blev resultatet omvänt. Jag var sålunda icke ensam om min uppfattning. Ej heller var så förhållandet vid justeringen. Jag hade även där några med mig, bl. a. dem i utskottet, som tidigare varit ledamöter av sakkunnigkommittén, herr Severin m. fl.

Anledningen till att man gjorde denna, lät mig säga, kovändning, var, tror jag, att man börjat resonera om att ifrågavarande tjänstemän ju i alla fall skulle få så pass goda löner, att det icke vore skäl att lyfta upp dem till lönegrad C 7. Om man nu är med om, vilket jag också är, att man måhända varit en smula rundhänt med lönerna, när det gäller dessa vägdirektörer, så är ju det en sak. Differentieringen å andra sidan motiveras av helt andra skäl. Om man nu vore konsekvent på det hållet, där man menar, att man varit litet rundhänt, borde man, som t. ex. länsstyrelsen i Västerbottens län på sin tid gjorde, förorda, att samtliga dessa vägdirektörer skulle få lön enligt lönegrad C 5. Resultatet av detta resonemang om att lönerna vore väl rundligt tilltagna för samtliga ledde till en justering nedåt av de föreslagna lönerna för vägdirektörerna i de tre nordligaste länen.

När vi, som representatör dessa län, togo del av Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, betraktade vi det såsom ett handtag åt oss. Det omvittnades i utskottet, hurusom tyvärr allt fortfarande en hel del högre statstjänstemän betraktade en kommendering eller förflyttning till övre Norrland som en depor-

Anslag till Vägförvaltningarna: Avlöningar. (Forts.)

tation. Men vad som anföres i sakkunnigutredningen i kungl. propositionen och som var på väg att också tagas med i motiveringen till detta utskottsutlåtande, nämligen att »för en olika löneställning talar», som utskottet säger, »å andra sidan särskilt den ökade ansvarsbörda, som åvilar vägdirektören i ett större län, ävensom vikten av att till de mera svårskötta länen kunna om möjligt knyta de mest kvalificerade arbetskrafterna», det hålla vi, som äro från dessa län, mycket styvt på. Vi riskera, om det blir som utskottet föreslagit för dessa tre största nordligaste länen, Norrbottens, Västerbottens och Väster-norrlands län, att en duktig karl på någon av dessa vägdirektörsposter icke kommer att stanna kvar så länge, eftersom han kan få möjlighet att flytta till annat distrikt med precis samma lön praktiskt taget, som han har haft i det betydligt mera svårskötta länet. Detta är det andra skälet till att vi anse att Kungl. Maj:ts förslag här bör tagas.

Man har sagt till mig — jag har hört under hand, att det ligger så till — att det finnes verkligen riksdagsmän, som ha den uppfattningen att för C-löneplanen också gäller dyrortstillägg. Detta är en missuppfattning. Vederbörande får precis samma grundlön, vare sig vederbörande placeras i Skåne, i ett mellansvenskt distrikt eller i Norrbotten, närmare bestämt i Luleå. Enligt utskottet får han en grundlön på 14,000 kronor. Men nu har man kommit underfund med, att det finnes något som kallas kallortstillägg, och det ha vederbörande i de tre nordligaste länen utsikt att få. Det tillägget blir icke så mycket för dem, som placeras i Härnösand och Umeå. Det blir endast omkring 150 kronor. För den som placeras i Luleå blir tillägget i bästa fall 240 kronor extra. Det är naturligtvis alldeles för litet för att kunna särskilt stimulera.

Sålunda vill jag, herr talman, sluta med att återupprepa, att jag yrkar bifall till reservationen, som är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Lindmark, Sandberg, Nilsson* i Norrlångträsk, *Mäler, Gavelin, Grym, Blombäck, Hansson* i Vännäsby och *Severin* i Stockholm.

Herr **Gardell**: Herr talman! Den organisation som nu föreslagits är redan genomförd på Gotland, då båda vägstyrelserna sedan flera år tillbaka ha gemensamt vägkontor och gemensam personal. På grund av sitt avskilda läge och svårigheten att få entreprenörer för större arbeten vid väg- och brobyggen ha vägstyrelserna gemensamt inköpt maskiner av olika slag för att i egen regi utföra alla de arbeten, som förekomma vid de av vägstyrelserna igångsatta arbetena.

För att kunna utföra sådana arbeten kräves både teoretiskt och praktiskt utbildad personal. Jag vill erinra om att utom vanliga väganläggningar ha även byggts viadukter över järnvägar och bryggor vid färjestationer. År 1935 blev vägstyrelsen ålagd att med asfalt permanentbelägga vägen genom Klintehamns samhälle. Tjänstemännen föreslogo att man skulle belägga vägen med det nya vägmaterialet vibrobetong, vilket skulle bli lika billigt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ställde sig tveksam till förslaget men beviljade dock den för övrigt blygsamma summan av 100.000 kronor till arbetets utförande. Vägstyrelsen beslöt att anlägga vägen med vibrobetong, och det märkliga blev att hela vägsträckan blev färdigbyggd för den jämförelsevis ringa summa som anslagits. Vägen står ännu i samma skick som då den var nyanlagd, trots de stora påfrestningar den är utsatt för såväl av militär som enskild trafik, särskilt av sockerbetstrafiken.

Nyligen stod det i skånska tidningar, att en asfaltväg måst avstängas för trafik sedan en stridsvagn passerat vägen en gång. Militären på Gotland har lika tunga och svåra pjäser att transportera som militären annorstädes och

Anslag till Vägförvaltningarna: Avlöningar. (Forts.)

kräver lika starka vägar. Hade vägstyrelserna gått in för asfaltbelagda vägar, hade det varit mycket svårt att underhålla dessa, då svårigheterna äro mycket stora för materieltransporterna från och till Gotland.

Av det anförda framgår, att man måste ha lika stora anspråk på vägpersonalen på Gotland som på fastlandet både i teoretiskt och praktiskt hänseende. Det är därför man är förvånad över att personalen på Gotland skall ha mindre avlöning än på annat håll. I detta sammanhang bör kanske främst nämnas: För att få anställning vid vägarna på Gotland och i Blekinge bör vederbörande ha samma utbildning som övriga länsvägtjänstemän. Som jag förut nämnt måste de på grund av det enskilda läget, särskilt vad Gotland beträffar, utföra sådana arbeten som inom andra vägdistrikt kunna utföras av speciella entreprenörer. Vägunderhållsmaterialet, som överallt består av lerblandat grus, kräver också på grund av de många tjällossningarna särskild påpasslighet och kunskap vid själva underhållsarbetet.

Om det sålunda kräves lika stor om inte större teoretisk och praktisk kunskap av vägdirektören i Gotlands län, så har han trots detta fått mindre personal till sitt förfogande. Sålunda får han ingen vägingenjör, ingen kassör, ingen övervägmästare och intet kanslibiträde, vilken personal skall stå till de övriga vägdirektörernas förfogande. Mot förslaget om sänkt avlöning för vägdirektörerna i Blekinge och på Gotland har icke blott Gotlands länsstyrelse, vägstyrelserna och vägstämmorna utan även statskontoret, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt Svenska vägstyrelsernas förbund uttalat sig. Gotlands södra vägstämma har framhållit att personalminskningen måste försäkra vägdirektören mera arbete än övriga vägdirektörer ha och att den till C 5 sänkta lönen är orättvis. Det är icke blott i detta fall som tjänstemännen på Gotland erhålla mindre lön än motsvarande befattningshavare på fastlandet. Samma är förhållandet vid länsstyrelserna m. fl. statliga ämbetsverk. Under deras chefskap äro ett mindre antal statstjänstemän anställda och deras arbetsbörda större än annorstädes fastän lönen är mindre. Då fordringarna på deras kompetens beträffande studier för erhållande av anställning på Gotland äro lika stora som för anställning på fastlandet, uppstå svårigheter att få kompetenta sökande till statstjänstemannabefattningar, vartill kommer att dessa tjänstemän, på grund av de lägre löneförmånerna, så snart tillfälle därtill bjudes, söka sig över till fastlandet. Att detta är till men för länet är uppenbart. Det är ett allmänt och ett kraftigt önskemål från länets sida, att sådana förutsättningar skapas att tjänstemännen kvarstanna för att helt kunna sätta sig in i länets speciella förhållanden, så att deras arbete kommer till sin fulla rätt. Beträffande vägväsendet, så äro de klimatiska och geologiska förhållandena så olika på ön jämfört med fastlandet, att det kräver speciell erfarenhet och praktik hos vägdirektören därstädes, vilket gör att hans lön icke bör sättas lägre än för vägdirektörerna i de övriga länen.

Stämman beslöt enhälligt göra det uttalandet, att icke blott vägdirektören utan samtliga tjänstemän, som upptagits i länsstyrelsens yttrande över vägväsendets förstatligande, skola ha samma avlöning som motsvarande tjänstemän i de övriga länen.

Jag skulle vilja fråga statsrådet: när eller varifrån har Kungl. Maj:t kommit på den idén att tjänstemännen på Gotland skola ha lägre lön? Tidigare har Kungl. Maj:t haft annan åsikt.

I en år 1908 avlämnad proposition nr 155 med förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser anförde departementschefen, att de åligganden, vilka jämlikt den gotländska skogsvårdslagen ankomme på skogsvårdsstyrelsen i Gotlands län, delvis vore av mera krävande natur än vad som ankomme på övriga skogsvårdsstyrelser enligt 1903 års allmänna skogslag. Härav förklara-

Anslag till Vägförvaltningarna: Avlöningar. (Forts.)

rades, enligt uttalande i departementschefens förslag § 2, att skogsvårdsstyrelsens där omförmälda biträde — länsjägmästaren — måste äga viss kompetens som enligt gällande förordning för de äldre skogsvårdsstyrelserna helst borde fordras. Då länsjägmästarebefattningen år 1908 anslogs ledig, sattes därför lönen något högre än för länsjägmästare inom flera andra län. Detta exempel bör gälla även i dag vid bestämmande av lön för vägdirektören.

Då ansvaret och arbetet för vägdirektören på Gotland är lika stort som för övriga vägdirektörer, och då utskottet sänkt lönen för vägdirektörerna i Norrland i nivå med lönen med övriga vägdirektörer, kräver rättvisan att vägdirektören på Gotland i lönehänseende likställes med de övriga vägdirektörerna.

Herr talman! Jag hemställer om bifall i så måtto till motionerna I: 261 och II: 375 samt I: 266 och II: 400, att vägdirektörerna i Gotlands och Blekinge län placeras i lönegrad C 6.

I detta anförande instämde herrar *Törnkvist, Hällgren, Söderdahl, Svedman* och *Hansson* i Skediga.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Vid den differentiering, som här föreslagits av Kungl. Maj:t, har man egentligen avsett att lägga lönerna på sådant sätt, att de län, som ha det mycket svårt, skulle få något högre lön till sina befattningshavare än de båda län, där förhållandena äro sådana, att vägdirektörerna icke kunna få samma arbetsbörda som i andra län. Dessa två mindre län äro Blekinge län och Gotlands län. Utskottet har icke kunnat komma ifrån annat än att denna differentiering mellan länen efter de principer, som utskottet här har lagt upp, knappast är försvarlig, annat än när det gäller dessa båda mindre län. För vägdirektörerna i dessa län har man ansett lönen böra sättas i C 5. Att, som reservanterna här gjort gällande, vägdirektörerna i de tre norrländska länen böra komma i betydligt högre löneläge än vägdirektörerna i andra län kan utskottsmajoriteten icke förstå.

Här har man sagt, att dessa tre norrländska län bli missgynnade. Jag vill rikta en fråga till representanterna för Norrbottens, Västerbottens och Väster-norrlands län, huruvida icke förhållandena där uppe i dessa län, när det gäller bostad och dylikt, äro fullt lika goda som i de angränsande länen söderut. Men jag vill framhålla för riksdagsledamöterna, att det ju egentligen icke är vägmilen, som skall vara avgörande, när man bestämmer dessa löner. Avgörande är det anspråk, som ställes på de personer, som skola inneha dessa befattningar. Om vi på dessa poster skola sätta kvalificerade personer, som skola ha betalt efter som förhållandena äro i de olika länen, kan det, har det sagts, ifrågasättas, om icke vägdirektörerna i län med stora städer och med en kolossalt kraftig trafik, där mycket komplicerade förhållanden råda beträffande trafikförhållandena, skulle ha högre betalt än vägdirektörer i län med en synnerligen liten trafik. Utskottet har ansett, att skall man gå in för en viss differentiering, bör man inte gå utanför de båda mindre länen. Endast beträffande dem kan det anses försvarligt att göra en viss differentiering.

Det har sagts, att vägdirektörerna i de nordliga länen böra vara högre betalda än de andra vägdirektörerna. Därtill kan utskottet icke finna skäl. Jag vill erinra om en annan sak. Vem är det som skall bli vägdirektör egentligen? Ja, det ligger i Kungl. Maj:ts hand. Men man får väl utgå ifrån att en duktig vägingenjör i de flesta fall flyttas upp till vägdirektörsposten.

Jag vill ställa en annan fråga till de norrländska riksdagsmännen, särskilt till herr Lindmark, som nyss begärt ordet: Har egentligen vägingenjören i Västerbottens län mera betalt än vägingenjörerna i de sydligare länen? Nej, de ha alla samma betalning. För närvarande utgår samma lön för vägingenjörerna

Anslag till Vägförvaltningarna: Avlöningar. (Forts.)

i de norrländska länen som för dem i de mellansvenska och södra. Men hur kommer lönen att ställa sig för vägdirektörerna, jämfört med vägingenjörerna? Dessa ha 12,500 kronor. Gå vi till det löneförslag, som föreligger enligt utskottet, finna vi att utskottet vill sätta 21 vägdirektörer i lönegrad C 6, varigenom de få 14,500 kronor i lön. Lägga vi på dyrtidstillägg och kristillägg kommer vägdirektören i vardera länet upp till omkring 17,000 kronor. Jag vill då ställa den frågan till riksdagens ledamöter: Är det icke en försvarlig avlöning, och kan man tala om att de ha dåligt betalt? I mina siffror har jag icke räknat med kallortstillägg, som herr Åkerström talade om, utan endast med rörligt tillägg och kristillägg.

I utskottet voro vi inne på den linjen, huruvida icke dessa löner överhuvud taget vore väl höga, men att nu påstå som reservanterna göra gällande att även dessa höga löner, med den påbyggnad de fått, äro för låga, det har jag svårt att förstå. Det finnes icke några sakliga skäl för en sådan uppfattning. Skulle det nu så vara, att man säger, att de många milen göra att man kanske har mer att syssla med i de nordliga länen kommer det givetvis att tillsättas extra arbetskraft. Är det större län, får man biträdande vägingenjörer och assistenter. Jag kan icke, herr talman, finna några skäl, som tala för högre lön åt vägdirektörerna i dessa nordliga län.

Jag ber därför att på denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindmark: Herr talman! Herr Pettersson i Hällbacken uttalade, att utskottet icke kunnat genom att bruka sitt förstånd komma till en bättre uppfattning än att lönegraden C 6 borde gälla för vägdirektörerna med undantag av vägdirektörerna på Gotland och i Blekinge. Det är kanske fallet med utskottet, men de flesta sakkunniga och framför allt Kungl. Maj:t ha dock vid övervägandet av denna sak funnit starka skäl tala för en differentiering. Kungl. Maj:t är väl ändock icke till bara för att skriva. Vederbörande måste väl också tänka och ha skäl för sina framförda synpunkter.

vilka äro då de synpunkter, som närmast kunna anföras för en något högre avlöning beträffande de tre nordligaste länen? Jo, det är många olika skäl. Man kan åberopa klimatiska och geografiska skäl. Skäl av sistnämnda art kunna åberopas icke minst därför att länen äro så utomordentligt stora. Norrbottens län t. ex. svarar, såvitt angår ytvidden, mot sex sydsvenska län. I Västerbotten ha vi det största antalet vägmil, som finnes i något län i Sverige. Det är klart, att det är en mycket besvärlig historia att sköta om ett sådant län beträffande vägspörsmålen, icke minst beträffande vägunderhållet. Om också vägdirektörerna i de nordligaste länen få till sitt förfogande ett mot behovet svarande antal befattningshavare, åvilas dem likväl ett betydligt större ansvar än vad fallet är i övriga län. För att kunna ombesörja en nöjaktig väghållning måste de också ådagalägga större vakenhet och påpasslighet än vad som kräves på andra håll.

Vidare bli fritidsmöjligheterna mycket, mycket mindre för en vägdirektör i något av dessa län, framför allt i Norrbottens och Västerbottens län, än för en vägdirektör i ett sydsvenskt län. Jag vet ju, hur förhållandena äro för närvarande, när det gäller vägingenjörerna. Det är ingen åtta timmars arbetsdag, som kan tillämpas av t. ex. vägingenjören i Västerbotten. För honom är arbetstiden stundom fjorton och sexton timmar per dygn. Denne vägingenjör är mycket samvetsgrann i sitt arbete, men arbetets omfattning har gjort det omöjligt för honom att fullgöra uppgiften att resa omkring och besöka de olika vägstyrelserna. Att företaga sådana resor har däremot varit möjligt för vägingenjörerna i Smålandslänen och även i andra län.

Jag har fått kännedom om detta. särskilt under statsrevisorernas resor. Vi

Anslag till Vägförvaltningarna: Avlöningar. (Forts.)

hade tänkt göra en anmärkning med anledning av den stora skillnaden i fråga om resekostnaderna för vägingenjörerna i Norrland och för vägingenjörerna i södra Sverige. Inställningen blev emellertid en annan, när det upplystes, att vägingenjörernas arbete i Norrland var så omfattande, att det var omöjligt för dem att göra denna nödiga inspektion, dessa nödvändiga besök hos vägstyrelserna. Då avstodo statsrevisorerna från att göra någon anmärkning.

Här har herr Pettersson i Hällbacken talat om dyrortstilläggen. Sådana utgå emellertid icke till vägdirektörerna. Det är endast s. k. kristillägg och rörligt tillägg, som de komma i åtnjutande av, däremot icke dyrortstillägg. Här är det icke fråga om beloppets storlek i och för sig utan om en rättvisesynpunkt. Här gäller det relationen mellan de arbetsuppgifter vederbörande ha att utföra och att bestämma en mot arbetsuppgifterna svarande avlöning.

Det är icke tu tal om att Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt är väl befoogat. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag på ifrågavarande punkt.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav först beträffande placeringen i lönegrad av samtliga vägdirektörer utom vägdirektörerna i Gotlands och Blekinge län propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Hällbacken begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag, i vad angår placeringen i lönegrad av samtliga vägdirektörer utom vägdirektörerna i Gotlands och Blekinge län, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit andra särskilda utskottets hemställan i punkten 3 av utskottets utlåtande nr 3 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Härefter framställde herr andre vice talmannen i fråga om placeringen i lönegrad av vägdirektörerna i Gotlands och Blekinge län propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del, dels ock på bifall till motionerna I: 261 och II: 375 samt I: 266 och II: 400 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gardell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i punkten 3 av utskottets förevarande utlåtande nr 3, i vad angår placeringen i lönegrad av vägdirektörerna i Gotlands och Blekinge län, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 261 och II: 375 samt I: 266 och II: 400 i motsvarande del.

Anslag till Vägförvaltningarna: Avlöningar. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

På av herr andre vice talmannen därå given proposition blev utskottets hemställan under punkten 3 i övrigt av kammaren bifallen.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Riksvägs-
nämnden och
de lokala väg-
nämnderna.*

Punkten 6, angående riksvägnämnden och de lokala vägnämnderna m. m.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Med hänvisning till riksdagens förut fattade beslut hemställer jag om den ändring i fråga om utskottets yrkande, att orden »Riksvägnämnden och» måtte utgå och att det föreslagna beloppet av 111,000 kronor ändras till 102,000 kronor.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren det av herr Andersson i Falkenberg framställda yrkandet.

Punkterna 7—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag till
byggande av
enskilda
vägar.*

Punkten 21, angående bidrag till byggande av enskilda vägar.

I propositionen nr 224, punkt 21, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I de två likalydande motionerna I: 283 av herr *Ljungdahl m. fl.* och II: 397 av herr *Gustafsson i Lekåsa m. fl.* samt i motionen I: 380 hade hemställts, att förevarande anslag måtte anvisas med ett till 1,000,000 kronor förhöjt belopp.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 283 och 380 samt II: 397, måtte å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till min motion. Det är enligt min mening mycket behjärtansvärt, att det anslag på 1,000,000 kronor, som begärts i motionen, blir beviljat. Jag hemställer sålunda om bifall till motionen II: 397.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 283 och II: 397; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 22—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till kulspruteskjutbana för Västerbottens regemente m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa krigsfri-villigas förmåner vid sjukdom m. m.;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att låta Svenska sällskapet för räddning av skeppsbrutne övertaga verksamheten vid lotsverkets livräddningsstationer på Gotland;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å till-läggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till utförande av vissa gas-, vatten- och avloppsledningar å Norra Djurgården;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upp-förande av byggnad för textiltforskning m. m.;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-getåret 1943/44 till uppförande av byggnader för järn- och metallforskning m. m.;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag för budgetåret 1943/44 till nybyggnad för svenska träforskningsinstitutet;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-getåret 1943/44 till understöd åt privatflyget;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggande av skolhemmet Hammargården i Stockholms län m. m.; och

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-getåret 1943/44 till kostnader för årlig taxering m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner. *Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m.*

I en den 5 mars 1943 dagtecknad proposition nr 170, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åbero-pande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansären-den för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner;

2) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa tjänstepensionärer under budgetåret 1943/44 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

3) å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1943/44 såsom förslagsanslag anvisa:

till Dyrtidstillägg m. m. å äldre pensioner vid det statliga pensionsväsendet 7,700,000 kronor;

till Reglering av äldre tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstö-dade pensionsväsendet 2,750,000 kronor;

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)
till Dyrtidstillägg m. m. å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet 5,750,000 kronor.

I samband med ifrågavarande proposition hade utskottet till behandling förehaft fyra inom ordinarie motionstid i början av riksdagen väckta motioner.

I likalydande motionerna I: 84 av herr *Holmström m. fl.* och II: 122 av herr *Björklund m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att tilldela alla, som åtnjuta pension, vars sammanlagda belopp ej överstiger 3,000 kronor, däri inräknat kris- och dyrtidstillägg, räknat från och med budgetåret 1943/44, samma pensionsförmåner som tillkomma de f. d. befattningshavare, vilka avgått med pension efter den 1 juli 1939».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte

1) med avslag å motionerna I: 84 och II: 122, likalydande, samt å motionen II: 256 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i föreliggande proposition förordats meddela bestämmelser angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner;

2) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa tjänstepensionärer under budgetåret 1943/44 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

3) å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1943/44 såsom förslagsanslag anvisa:

till Dyrtidstillägg m. m. å äldre pensioner vid det statliga pensionsväsendet 7,700,000 kronor;

till Reglering av äldre tjänste- och familjepensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet 2,750,000 kronor;

till Dyrtidstillägg m. m. å pensioner vid det statsunderstödda pensionsväsendet 5,750,000 kronor; samt

B) att förevarande motion II: 124 måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört och hemställt.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Utskottet har här gjort ett par uttalanden, vilka enligt min mening lämpligen borde utgå ur utlåtandet. På sidan 10, fjortonde raden nedifrån, säger utskottet, att det icke för närvarande ansett sig kunna sträcka sig utöver vad Kungl. Maj:t förordat. Jag anser, att orden »för närvarande» böra utgå.

Nästföljande stycke lyder: »Även om utskottet alltså på grund av nu rådande förhållanden nödgas avstå från tanken på en mera omfattande pensionsreglering för de äldre pensionärsgrupperna, vill utskottet uttala den förhoppningen, att pensionsfrågan upptages till förnyat övervägande, så snart förhållandena det medgiva och att därvid om möjligt önskemålet om en förbättring av de lägre pensionerna i större utsträckning vinner beaktande.»

Jag finner detta löfte vara litet för tidigt givet, särskilt med hänsyn till att efter den justering, som vidtages, om detta utlåtande vinner riksdagens gillande, beträffande de allra lägsta pensionerna, så föreligger enligt min mening ingen anledning att göra någon justering av de andra äldre pensionerna. Därför finner jag det obefogat att ställa i utsikt denna förbättring. Jag hemställer alltså, att detta stycke skall utgå.

Om det skulle inträffa andra förhållanden, som möjliggöra en bättre pensionering framdeles, är det tids nog att den saken prövas i det läge man då finner sig i.

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)

Alltså, jag hemställer att detta stycke må utgå och att orden »för närvarande» utgå.

Herr **Malmberg**: Herr talman! Pensionärer med s. k. uppskjuten pension synas icke komma i åtnjutande av den nu föreslagna pensionsförbättringen, och bland dessa finns det många, som ha en mycket brydsam ekonomisk ställning på grund av den låga pensionen. Jag skall tillåta mig att anföra några exempel på detta område, som jag något närmare känner till.

En lärarinna i småskolan erhöll efter 31 års tjänstgöring en årlig pension av 84 kr., en annan 60 kr. om året efter 26 års tjänstgöring och en tredje 35 kr. i pension med 13 kronors förhöjning efter en tjänstetid av mera än 24 år. Ett par av de anförda fallen har varit föremål för riksdagens prövning. Man fann ömmande omständigheter föreligga, men med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna avslogs framställningen om förbättring. En senare vidtagen undersökning har dock visat, att dessa ej kunde behöva bli så omfattande. Av statens pensionsanstalt har inhämtats, att antalet lärare, som beviljats uppskjutna pensioner under åren 1931—1937 var 86. Av dessa hade 63 mindre än 20 tjänsteår, 17 mera än 19 men mindre än 26 tjänsteår samt endast 6 mer än 25 tjänsteår. Under åren 1938—1940 erhöles 76 lärare uppskjuten pension. Av dessa hade 65 mindre än 20 tjänsteår, 10 hade 20—25 och endast 1 mer än 25 tjänsteår.

Av dessa uppgifter synes framgå, att de ekonomiska konsekvenserna för staten i avseende på lärarnas pensioner icke torde bli så omfattande, att inte en med rättvisa och billighet förenlig pensionsförbättring skulle kunna beviljas dessa pensionärer. Vid avskedstagandet ha många av dessa levat i den tron, att de vid inträdet i pensionsåldern skulle få tillgodoräkna sig alla intjänade tjänsteår, och i denna sin uppfattning ha de också styrkts av skolmyndigheter.

Jag har, herr talman, velat anföra dessa omständigheter i anslutning till det föreliggande utskottsutlåtandet. Som av utlåtandet framgår har utskottet den uppfattningen, att det i och för sig varit önskvärt om den ifrågasatta pensionsförbättringen kunnat erhålla en något större räckvidd än enligt Kungl. Maj:ts förslag, men med anförd motivering har utskottet icke ansett sig kunna sträcka sig utöver propositionen för närvarande. Utskottet har dock uttalat den förhoppningen, att pensionsfrågan upptages till förnyat övervägande, så snart förhållandena det medgiva, och att därvid om möjligt önskemålet om en förbättring av de lägre pensionerna i större utsträckning vinner beaktande. Jag tillåter mig, herr talman, att understryka detta uttalande, samtidigt som jag uttalar den förhoppningen att även frågan om förbättring av uppskjutna pensioner därvid kommer under omprövning.

Häruti instämde herr *Ekdahl* och fröken *Nygren*.

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag väckte vid riksdagens början jämte ett par kammarledamöter en motion, gående ut på att de äldre statspensionärer, vilkas pensioner inberäknat såväl kristillägg som dyrtidstillägg icke överstiga 3,000 kronor, skulle erhålla samma förmåner som de, vilka pensionerats efter den 1 juli 1939. Jag väckte denna motion icke minst med tanke på vad bankoutskottet och även Kungl. Maj:t vid åtskilliga tillfällen härvidlag yttrat på denna punkt.

Denna fråga har varit föremål för riksdagens omprövning åtskilliga gånger. Det har då såväl ifrån bankoutskottets som riksdagens sida ganska starkt poängterats, att på den punkt, varom nu är fråga, borde en väsentlig förbättring komma till stånd.

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)

Senare under riksdagen kom en kungl. proposition i denna fråga, och nu har utskottet behandlat min motion i samband med utlåtandet över propositionen. Denna har hållit sig inom en betydligt snävare gräns än motionen, och dock har man i motionen bortsett från det principiellt riktiga i att även de som voro pensionsberättigade före den 1 juli 1939 borde i rimlighetens namn erhålla samma pensionsbelopp som de som blevo pensionerade därefter. De hade samma pensionsavgifter och precis samma skyldigheter och borde också rimligtvis få samma rättigheter.

Nu tycker man, att man i motionen kräver alltför mycket. Vi skola emellertid komma ihåg, att det är fråga om en liten grupp, som smälter samman mer och mer, och om någonsin ordspråket besannats, att medan gräset växer dör kon, så gäller det här. De människor, varom det här är fråga, avlida ju i allt större antal ju äldre de bli.

Utan att fränfalla den riktiga ståndpunkt man äger rätt att förfäkta med hänsyn till vad dessa pensionärer ha rätt att fordra, ha vi motionärer tagit hänsyn till de svåra ekonomiska förhållanden, vari landet för närvarande befinner sig. Därför begränsade vi oss till att yrka, att man skulle förbättra pensionerna för dem som äro sämst ställda, nämligen dem, vilkas pensioner inberäknat kris- och dyrtidstillägg uppgå till 3,000 kronor. Jag tycker, att det kravet var ganska moderat. När jag hade läst en liten bit av utskottets utlåtande, trodde jag, att utskottet skulle komma fram till att tillstyrka motionen, men fann sedan, att så icke var förhållandet.

Det är riktigt, att den lilla förhöjning av gränsen för pensionsbeloppets storlek för dem som skulle erhålla ifrågavarande förbättring från i propositionen föreslaget belopp till det i motionen föreslagna skulle komma att kosta mer än vad ett bifall till propositionen skulle kosta. Kostnaderna enligt propositionen belöpa sig på 850,000 kronor, och därest motionen bifallits, skulle kostnaden blivit ytterligare 150,000 kronor.

Jag förstår väl, att i den situation, vari vi nu befinna oss, är det icke stor idé att göra något yrkande om bifall till motionen. Jag har emellertid velat säga dessa ord med tanke på vad riksdagen så många gånger sagt, att det borde vara möjligt för finansministern att inom en mycket kort tidrymd framlägga förslag, som gäve rättvisa åt den lilla grupp i samhället, varom det nu är fråga. Jag har inget yrkande, men om det icke blir rättelse härvidlag, återkommer jag vid en kommande riksdag.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Stockholm, *Sundberg*, *Bladh*, *Gustafsson* i Bogla, *Ekdahl*, *Spångberg*, *Lindahl* och *Hedqvist*.

Herr **Senander**: Herr talman! Utskottets förslag i denna fråga, vilket ansluter sig till propositionen, är det slutliga resultatet av en behandling som närmare måste betecknas som förhalning. De äldre statspensionärerna ha upprepade gånger vädjat till finansministern om ett initiativ till förbättring av deras pensioner. Svaret har i regel blivit positivt och har därför väckt förhoppningar om att frågan skulle nå en snabb och tillfredsställande lösning. Först nu har frågan bringats till ett avgörande. Men resultatet kan inte betecknas som tillfredsställande. Det bär inte mönsterarbetsgivarens signatur. Tvärtom kännetecknas det av småsnålhet och brist på en riktig uppskattning av statstjänarnas insatser under deras tjänstetid.

Det bör dock erinras om, att vi här ha att göra med pensionärer, som haft väsentligt sämre avlönings- och andra förmåner än vad statstjänarna ha i dag. Det hade därför enligt min mening varit berättigat ur alla synpunkter att de åtminstone hade blivit delaktiga av samma pensionsförmåner som de stats-

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)

tjänare som nu åtnjuta väsentligt förbättrade avlöningsförmåner.

Motiveringen till att löfterna så dåligt infriats är det statsfinansiella läget och behovet av att i nuvarande situation begränsa alla utgifter. Detta motiv är ingen ny uppfinning. Det »statsfinansiella läget» har alltid fått tjäna som ursäkt för att staten inte gjort skäl för sin självtagna titel mönsterarbetsgivare. Så skedde under finansminister Thorssons tid och så sker under finansminister Wigforss'. För att nu spara någon miljon åt statskassan, så uppträder staten lika krasst och hänsynslöst som en privat arbetsgivare.

Jag är övertygad om att statspensionärerna förstå nödvändigheten av att hushålla med statsmedlen i nuvarande situation. Men jag är lika förvissad om att de med berättigad harm fråga sig varför de, som under hela sin tjänstetid och delvis efter densamma fått betala avgifter till sin egen pension, skola bli särskilt lidande på de dåliga tiderna. Hade frågan inte förhalats år efter år, så skulle situationen varit gynnsammare för en tillfredsställande lösning. Om frågan lösts innan statsfinanserna så oerhört försämrats och innan vi fingo den Söderlundska pris- och lönestoppvälsignelsen, så råder det inget tvivel om att lösningen blivit gynnsammare än vad nu är fallet.

Jag tvekar inte att beteckna behandlingen av de äldre statspensionärernas livsfråga som onödigt hårdhänt. De statsfinansiella skälen kunna inte försvara regeringens hållning till frågan. En tillfredsställande lösning skulle inte dra större kostnader än vad staten står ut med. Det är ju dessutom ett faktum, att dessa kostnader minskas i snabbt takt för att slutligen helt försvinna. Men ännu mera framstår svagheten i den statsfinansiella motiveringen i betraktande av att statsmakterna äro tämligen rundhänta då det gäller andra mindre berättigade ändamål än vad det här är fråga om. I dag avtog riksdagen motioner om en begränsning av dyrtidstillägget på de högre tjänstemännens löner. Där kunde ha sparats åtskilligt som kunde kommit de äldre statspensionärerna till godo. På det militära området skulle man, utan att på något sätt minska effektiviteten i försvaret, kunna spara väldiga belopp. De mycket omdiskuterade kryssarbyggena representera kostnader, som många gånger om skulle täcka kostnaderna för en anständig förbättring av de äldre statspensionärernas läge. De statsfinansiella skälen kunna inte godtagas ur några synpunkter. Med litet god vilja skulle denna fråga ha kunnat lösas på ett sakligt sätt utan att några berättigade intressen hade trätts för när.

Det verkliga skälet torde också vara, att man helt enkelt ansett att de äldre statspensionärernas pensioner egentligen inte äro så dåliga och att de därför strängt taget böra låta sig nöja. Det finns ju så många andra som ha det sämre, vilket man förmodligen anser bör vara en tröst i bedrövelsen. Särskilt angelägen är man därvidlag att anställa jämförelse med folkpensionärer. Det har förekommit vid ett par tillfällen, när frågan om de äldre statspensionärerna diskuterats, att man sagt, att man framför allt måste hjälpa folkpensionärerna och att det därför inte vore så bråttom att bevilja förbättring av de äldre statstjänarnas pensioner. Det är emellertid inte de äldre statspensionärerna som ha för mycket i pension utan folkpensionärerna som ha på tok för litet. Det är inte statspensionärerna som skola sänkas till folkpensionärernas nivå, utan det är folkpensionärerna som skola höjas till statspensionärernas nivå. Och det bör vara en skyldighet för staten att sörja för sina anställda, så att de undgå de värsta bekvymren på ålderns dagar.

Detta är inte fallet beträffande flertalet av de äldre statspensionärerna. Det är betecknande, att regeringen och med den utskottet stannat för att endast hjälpa de pensionärer, som ha en grundpension upp till 1,800 kronor om året. Varje människa vet, att denna summa inte är tillräcklig att existera på.

Jag måste, herr talman, beklaga, att herr Björklund inte framställde något

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)

yrkande om bifall till sin motion, men jag känner mig oförhindrad att ändå ställa ett sådant yrkande. Jag ber alltså att få yrka bifall till den av herr Björklund m. fl. avgivna motionen.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Det har inom utskottet varit mycket starka sympatier för ett bifall till herr Björklunds motion, men den utredning om hur det skulle verka som verkstälts, gav till resultat att nära $\frac{2}{3}$ av dem som skulle bli delaktiga av förhöjningen voro ensamförsörjande kvinnliga före detta befattningshavare. När man vidare fann, att då t. ex. pensionsunderlaget för en sjuksköterska enligt nu gällande bestämmelser utgör 1,560 kronor, ett bifall till motionen om 3,000-kronors-gränsen skulle medfört, att vissa av sådana befattningshavare, som man kunde anse egentligen borde stå lägre än sjuksköterskorna, skulle komma upp till högre pensionsbelopp än dessa, kunde utskottet icke bifalla yrkandet i motionen. Som herr Björklund framhöll, skulle ju ett bifall till motionen kosta mer än vad den kungl. propositionen avsåg att ge. Emellertid vill jag säga, att utskottet medger det rättvisa i detta krav, men man kan då ställa frågan varför man skall stanna vid 3,000 kronor. Såsom jag ser saken, tror jag, att det skulle vara mera berättigat, om man stannade vid ett 500 kronor högre belopp. Då skulle man hjälpa familjeförsörjare och med dem jämställda, som ha litet högre inkomst, men som ha svårare att klara sin försörjning med den pension som nu utgår. Vidare bör riksdagen också beakta, att bankoutskottet förra året framlade ett förslag till penningpolitiskt uttalande, enligt vilket man skulle begränsa utgifterna så mycket som möjligt. Detta uttalande godkändes av riksdagen, och statsrådet har tagit hänsyn härtill. Han har i föreliggande proposition, så långt det varit möjligt, följt detta beslut av riksdagen. När bankoutskottet sålunda förra året gick in för en begränsning av utgifterna, ansåg sig bankoutskottet nu icke gärna kunna gå utöver vad i föreliggande proposition föreslås, då Kungl. Maj:t ändock föreslagit en förbättring på detta omstridda område, vilken medför utgifter för staten. Med ovanstående har jag angivit de verkliga grunderna för bankoutskottets inställning till föreliggande fråga.

Vad sedan beträffar herr Hanssons i Rubbestad yrkande, att man skulle stryka viss del av motiveringen, vill jag bestämt avråda från detta. Utskottet kan icke under några förhållanden medverka till det. Utskottet har förra året, när det behandlade en liknande framställning, gjort ett uttalande om att regeringen borde komma fram med förslag till hjälp åt de lägre pensionärerna, och nu har Kungl. Maj:t i någon mån men icke helt tillmötesgått detta önskemål. Utskottet fullföljer alltså endast sin framställning från förra året. Skulle utskottet nu gå med på herr Hanssons i Rubbestad yrkande skulle det innebära, att utskottet frångick sin uppfattning från förra året. Det kan väl ändå icke herr Hansson i Rubbestad fordra, att utskottet skall göra. Jag har samma inställning som motionärerna, nämligen att så snart det finns möjligheter att utsträcka ifrågavarande förbättring av pensionsförmånerna, bör det också beslutas av riksdagen. Som saken nu ligger till hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Björklunds anförande. Han sade, att det vore icke mer än rätt, att man skapade rättvisa åt dessa pensionärer. Jag har svårt att förstå vad det är för rättvisa man egentligen kräver. Den rättvisa dessa ha rätt att fordra är att få den pension, som pensionsreglementet tillförsäkrar dem, och den ha de fått. Jag kan icke finna, att det föreligger någon som helst anledning att ge dessa

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)

avgångna tjänstemän några förmåner framför andra medlemmar i samhället. Vi skola komma ihåg, att dessa pensionärer, som det här gäller, ha i själva verket minst 2,000 kronor i pension, och att mer än 60 % av svenska folkets alla inkomsttagare ha under 2,000 kronors inkomst per år. Dessa pensionärer befinna sig alltså icke i något nödläge. Skulle man hjälpa några, skulle det vara dem, som äro sämst ställda, nämligen folkpensionärerna.

Herr Senander sade, att regeringen har farit onödigt hårdhänt fram. Jag tycker i stället, att regeringen varit mycket gentil, enligt min mening väl mycket gentil, i och med det förslag som här föreligger. Det är därför jag reagerar mot att utskottet i år liksom i fjol framhärdar i sin iver att försöka öka dessa orättvisor, som det enligt min mening är att premiera en viss grupp i samhället, under det att andra skola lida nöd. Bättre vore det då i stället hjälpa till att höja folkpensionerna, så att dessa komma upp till lika högt belopp, som dessa tjänstemän som avgått erhålla i pension. Då först kunna vi börja rucka på dessa pensioner uppåt, men innan detta skett, skola vi icke komma och kräva, att denna grupp, som har det relativt bra ställt, skall få det ännu bättre. Jag finner det därför angeläget, att riksdagen icke i år fattar samma beslut som i fjol, då regeringen sattes i stor knipa, därför att den var tvungen att fullfölja det beslut, som riksdagen skrivit om. Att i dessa tider med stor knapphet på penningar fordra, att regeringen skall försöka pressa upp dessa pensioner ytterligare, finner jag icke riksdagen riktigt värdigt. Därför menar jag, att om vi få mera gott om pengar, kan den saken prövas, utan att man i förväg ger sådana löften, som utskottet föreslagit. Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till mitt förut framställda yrkande, nämligen att de stycken i utskottets motivering som jag då nämnde måtte utgå.

Herr **Björklund**: Herr talman! Herr Andersson i Falkenberg ställde frågan: När man har tagit 3,000 kronor, varför kan man då icke lika gärna ta ett högre belopp? Jag hade verkligen inte trott, att den frågan skulle behöva ställas, efter vad jag här anfört, och i vart fall icke sedan man läst motionen, i vilken klart och tydligt är utskrivet vad det är fråga om. I den föreliggande motionen framhålles nämligen uttryckligen, att det är enbart hänsynen till det statsfinansiella läget som gjort att man stannat vid detta belopp, 3,000 kronor inklusive kristilllägg och dyrtidstilllägg. Kanske kan bankoutskottet ett kommande år finna det nyttigare och tacksammare att syssla med en motion efter de antydda linjerna, men jag tror för min del att det finns föga utsikt att det skall lyckas med en sådan motion, i vart fall kommer jag icke att underskriva någon sådan motion. För egen del uttalar jag ännu en gång den förväntningen, att Kungl. Maj:t kommer att göra mer än som nu i år åtgjorts i frågan.

Jag tror knappast att jag skall bry mig om att diskutera med herr Hansson i Rubbestad frågan om vad som menas med rättvisa. Herr Hansson i Rubbestad och jag ha alltför skilda åsikter om vad som är rätt eller icke. Herr Hansson i Rubbestad anser sig vara en speciell företrädare för den s. k. rättvisan för att icke säga sunda förnuftet. Flertalet av kammarens ledamöter, för att icke säga så gott som samtliga av dem, har ju som regel en annan uppfattning än herr Hansson i Rubbestad i det stycket, och det måste därför vara ett alldeles särskilt slag av rättvisa eller rättsförnuft, som herr Hansson i Rubbestad företräder. Medan härvidlag å ena sidan herr Hansson i Rubbestad vill göra gällande, att vederbörande fått allt vad de äro berättigade till, kan man å andra sidan i såväl Kungl. Maj:ts proposition som i bankoutskottets av riksdagen gång på gång fastslagna principer läsa ut, att så icke är förhållandet. Även i år är bankoutskottet inne på denna senare linje, som herr Hansson i Rubbestad

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)

för sin del icke vill godkänna. När det är fråga om statstjänarna är det som om man vinkade med ett visst sorts skynke för herr Hansson i Rubbestad. Gäller det en annan grupp i samhället än statstjänarna, vilka jag en gång tillhört, är herr Hansson i Rubbestad icke alltid lika sparsam som när det gäller statstjänarna. Jag har för min del icke hört, att herr Hansson i Rubbestad någon gång fått för mycket åt sina egna. Om de som äro statstjänare eller tillhöra andra grupper än herr Hansson i Rubbestad skulle uppträda här i kammaren på samma sätt som herr Hansson i Rubbestad gör i frågor, som röra statstjänarnas avlöning eller förmåner av vad slag det vara må, tror icke herr Hansson i Rubbestad att hans partikamrater då skulle känna sig ganska ledsna? Jag tror för övrigt att herr Hanssons i Rubbestad partivänner redan nu äro rätt så ledsna över hans sätt att uppträda i dessa frågor i riksdagen.

Herr talman! Jag vill till sist framhålla varför jag icke ställt något yrkande om bifall till motionen. Anledningen är närmast den att jag har klart för mig, att det icke går att med någon utsikt till framgång ställa något sådant yrkande. Jag är för min del mycket litet upplagd för demonstrationspolitik överhuvud taget. Anser jag mig med framgång kunna slåss för en sak, gör jag det gärna, men är jag redan från början på det klara med, att jag kommer att förlora, anser jag att det icke är mycken idé att uppta kammarens tid genom att framställa något eget yrkande. Nu har ju herr Senander tagit upp motionens yrkande som sitt eget, och det är under sådana förhållanden klart att jag kommer att följa honom och rösta för hans yrkande, om han nu begär votering. Jag hoppas att kammaren skall följa oss men tyvärr kommer nog detta icke att bli fallet.

Herr Senander: Herr talman! Herr Hansson i Rubbestad ömmar här så förfärligt för folkpensionärerna. Det passar honom nämligen nu att använda dem som slagträ mot de äldre statspensionärerna. Annars kan jag icke finna att han tidigare ömmat så förfärligt mycket för folkpensionärerna. Vid flera tillfällen har jag här i kammaren både motionsledes och på annat sätt ställt yrkanden åsyftande en förbättring i folkpensionärernas ställning. Mitt parti har också gjort upprepade aktioner i den riktningen, men herr Hansson i Rubbestad har ännu aldrig understött ett enda förslag från vår sida. Det anförda visar bara, att herr Hansson i Rubbestad nu begagnar tillfället att använda folkpensionärerna som tillhygge mot statspensionärerna.

När jag talade om den hårdhänta behandlingen av de äldre statspensionärerna, utgick jag från att jag kunde använda denna beteckning med hänsyn till de upprepade löften, som man givit dem om en förbättring i deras ställning, löften som emellertid icke infriats därför att det statsfinansiella läget vid en given tidpunkt icke ansetts vara lämpligt för ett tillmötesgående av statspensionärernas krav i den utsträckning man tidigare ansett nödig.

Vad beträffar det där talet om rättvisa är det dock ett faktum, att i och med ikraftträdandet av de nya pensionsbestämmelserna, vilket skedde den 1 juli 1939, kommo många av de äldre statstjänarna i ett mycket sämre läge än de, som pensionerades strax efter nämnda datum, ty de hade fått betala samma pensionsavgifter som dessa senare. Jag anser därför att man har fullt skäl att tala om ett rättvisekrav, när man begär att dessa äldre statspensionärer icke skola ställas sämre än de, som pensionerades omedelbart efter den 1 juli 1939.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag vet icke om herr Senander varit närvarande, då vi diskuterat folkpensionerna här i kammaren, ty i annat fall skulle han icke ha kunnat yttra sig som han nu gjort. Jag har för min del alltid förfäktat den meningen, att de sämst ställda pensionärerna, d. v. s.

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)

de på A-ort, skulle få större pensioner. Men då har herr Senander icke velat vara med.

När herr Senander framhåller, att rättvisan kräver att dessa äldre statspensionärer skola få pension i enlighet med det pensionsreglemente, som infördes 1939, vill jag för min del säga, att detta är precis detsamma som om en arbetare, som fick sin lön fastställd för två år sedan, skulle få retroaktiv ersättning i enlighet med avtal, som ingåtts 1943. Detta vore i högsta grad orimligt, och en arbetare, som pensionerades 1939, skall väl icke heller rimligen komma i åtnjutande av en pension, som tillkommit efter den tiden och som har avseende å helt andra personer. Någon rättvisa kan man därvidlag icke tala om, utan snarare är det fråga om en premiering av en viss grupp i samhället. Enligt min mening skola alla jämföras, så att var och en får den pension, som tillkommer honom när han slutat sitt arbete och som blivit honom utlovad. Han har ingenting annat att fordra.

Gent emot herr Björklunds påstående, att jag alltid skulle gå emot pensionärernas önskemål och att jag är en ensam man här i kammaren i det hänseendet, vill jag framhålla, att när man beaktar de många förmågor, som statstjänarna ha när det gäller att förfäkta deras önskemål, bör man vara tacksam för att det finns en ropandes röst i öknen, som försöker att i någon mån stävja miljonrullningen så att det hela icke sväller ut över alla gränser. Jag är förvissad om, att när man en gång skall likvidera de skulder man ådragit sig skall man inse, att det hade varit klokt, om man följt Hansson i Rubbestad.

Herr Senander: Herr talman! Herr Hansson i Rubbestad sade, att det här gäller att premiera en viss grupp i samhället. Det skulle vara tacknämligt, om herr Hansson i Rubbestad i fortsättningen ville medverka till, att man icke premierade vissa högre tjänstemän. Jag kan i det avseendet ta ett exempel från i dag. Herr Hansson i Rubbestad röstade för uppflyttning av vägdirektörerna i Blekinge och på Gotland från lönegrad C 5 till lönegrad C 6, vilket skulle betyda att de skulle få en lön på 14,500 kronor om året. Detta betraktar tydligen icke herr Hansson i Rubbestad som en premiering av en viss grupp i samhället.

Vad folkpensionärernas ställning beträffar vill jag endast erinra om, att jag vid ett tillfälle innan man ännu infört dyrtidstillägg på folkpensionerna motionerat om sådant tillägg, men att herr Hansson i Rubbestad var med bland dem som blankt avvisade motionen.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Gentemot herr Senander vill jag beträffande vägdirektörerna i Blekinge och på Gotland framhålla, att jag röstade för deras uppflyttning i lönehänsende därför att jag fann att det var ett rättvist krav att de jämfördes med övriga vägdirektörer, detta därför att de ha icke blott samma utbildning utan även samma arbetsuppgifter och samma ansvar som dessa senare. Visserligen ha de andra vägdirektörerna större arbetsområden, men de ha också en större personal till sitt förfogande, som de kunna kasta över arbetet på, och därför var det enligt min mening berättigat, att de förstnämnda fingo samma lön som de andra. Vill herr Senander däremot vara emot de högre tjänstemännens löner förvånar det mig att han kunde acceptera denna löneställning för det stora flertalet, men går emot det för endast två.

Herr Björklund: Herr talman! Jag vill erinra herr Hansson i Rubbestad om, att jag deltagit i 30 riksdager, men under dessa icke allt för ofta haft ordet. Det är i dag överhuvud taget första gången jag yttrat mig i en statstjä-

Förbättring av vissa äldre tjänstepensioner m. m. (Forts.)
 närefråga, då jag alltid varit synnerligen mån om att icke yttra mig i frågor, som röra det skrä jag tillhör. Herr Hansson i Rubbestad skall sålunda icke tro, att alla statstjänare som sitta här i riksdagen äro så synnerligen angelägna att vid alla möjliga tillfällen försöka skaffa sina kommittenter, om jag så får säga, så stora förmåner som möjligt. Det vore kanske bra, om både herr Hansson i Rubbestad och flera andra med honom ville känna en liten smula av samma återhållsamhet som jag känt under de år som jag tillhört riksdagen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde beträffande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som innefattades i bifall till motionerna I: 84 och II: 122; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Härefter gav herr talmannen i fråga om motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Hansson i Rubbestad; och godkände kammaren utskottets motivering.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 14 juni 1940 (nr 503) angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till utbyggnad av samt anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar.

Punkten 1 föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Mårtensson**: Herr talman! I föreliggande utlåtande hemställes om ett anslag på tilläggsstat av 2,000,000 kronor för utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar samt 2,500,000 kronor för anskaffning av maskiner m. m. I denna summa ingår bl. a. anslag å 675,000 kronor för uppförande av en nybyggnad för en gasmaskfabrik samt 50,000 kronor till inköp av maskiner för gasmasktillverkning.

Jag kan i anledning av dessa anslag icke underlåta att erinra om, att under 1938 uppfördes en fabrik för tillverkning av gasmasker i Brastad. Fabriken, som uppfördes som kommunalt beredskapsarbete, drog en kostnad bortsett från tomtkostnader av något över 519,212 kronor. Härav erhöles 411,300 kronor i statsbidrag. Denna fabrik var färdig att tagas i bruk den 1 oktober 1938. Kommunen uthyrde därefter fabriken genom statens förmedling till en firma i Stockholm, med vilken staten kontrakterade tillverkning av ett visst antal gasmasker. Fabriken med maskinutrustning var enligt sakkunskapen en av de modernaste i Europa. Det fanns ett välordnat laboratorium,

*Utbyggnad av
vissa fabriker
och anlägg-
ningar.*

Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar. (Forts.)

och indelningen av lokalerna var speciellt gjord för tillverkning av gasmasker.

Under 1939 och 1940 utgjorde antalet arbetare upp till 850, därav enbart från Brastads kommun cirka 550. Redan 1941 började dock orderstocken att minska, och arbetsstyrkan reducerades ganska kraftigt. Till den 1 juli 1942 hade den firma, som förhyrt fabriken, uppsagt kontraktet i och för avflyttning.

Såväl före som efter det nämnda firma uppsade kontraktet, fördes förhandlingar med framförallt statliga myndigheter om förläggande av andra tillverkningar till fabriken, men dessa underhandlingar ledde icke till något nämnvärt resultat.

Jag skall icke ingå på några ytterligare detaljer i denna fråga, men det förefaller ändå egendomligt, att samtidigt som Brastadsfabriken höll på att avvecklas, så hemställde verkstadsnämnden i skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 maj 1942, att en ny anläggning för gasmasktillverkning måtte uppföras på annan plats i landet.

När man tagit del av dessa redogörelser har man svårt att tillbakahålla den frågan, huruvida kontakten mellan de olika statsorganen i detta fall fungerat på ett tillfredsställande sätt.

Genom Brastadsfabrikens nedläggande ha samtidigt som staten synes ha åsamkat sig onödiga kostnader genom uppförande av en ny fabrik för tillverkning av gasmasker stora svårigheter förorsakats befolkningen. En stor del av denna befolkning hade nämligen räknat med arbete och försörjningsmöjligheter från Brastadsfabriken för en lång tid framåt.

När fabriken avvecklades, inköpte staten samtliga maskiner för gasmasktillverkning för en kostnad av 50,000 kronor. Dessa maskiner stå om jag inte är fel underrättad fortfarande kvar vid fabriken i Brastad. Jag känner inte till om de 50,000 kronor, som föreslås i detta utlåtande för inköp av maskiner o. s. v., skola disponeras just för inköpet av nämnda maskiner.

Jag skall, herr talman, inte göra något yrkande i frågan, men sedan jag tagit del av vad som förekommit i detta ärende har jag inte kunnat underlåta att framhålla dessa något kanhända kritiska synpunkter.

Herr *Staxäng* instämde häruti.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Herr Mårtensson gjorde icke något yrkande, men jag tycker ändå att hans anförande inte gärna bör få stå alldeles oemotsagt, eftersom han lämnade en något skev framställning av saken.

Herr Mårtensson borde till sin redogörelse ha fogat, att det jämsides med gasmaskfabriken i Brastad finnes en annan gasmaskfabrik i Åker, där staten tillverkar gasmasker för militärt behov. Denna sista fabrik är inrymd i otidsenliga och eldfarliga byggnader. Dessa böra icke längre användas för sitt ändamål, och därför har fråga uppkommit att skaffa en ny gasmaskfabrik. Men denna nya gasmaskfabrik är icke avsedd för någon masktillverkning av gasmasker. I själva verket förhåller det sig så, att vårt behov av gasmasker både för militärt och civilt bruk nu är fyllt. Den tilltänkta gasmaskfabriken är en experimentfabrik, som har till uppgift att följa utvecklingen på detta område för framtiden. Det är också meningen, att man i händelse av att nya orostider uppkomma från denna fabrik skall kunna få service för den då nödvändiga utvidgade gasmasktillverkningen. Om denna gasmaskfabrik skall kunna fylla sin uppgift, måste den vara belägen så nära försvarsväsendets kemiska anstalt, att de båda inrättningarnas arbete kan

Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar. (Forts.)
lokalt samordnas. Om riksdagen till exempel hade beslutat, att det icke fick upprättas någon ny gasmaskfabrik i stället för fabriken i Åker utan att verksamheten skulle förläggas till Brastad, kommer det icke att bli någon fabrikation, ty det finns möjligheter att lägga fabriken i Brastad för det ändamål, som den är avsedd att fylla.

Jag vill tillägga, att den ena handen mycket väl vet vad den andra gjort i detta fall. Det har sedan mer än ett år tillbaka pågått mycket ingående undersökningar för att utröna till vilka nya arbetsuppgifter lokalerna i Brastad skulle kunna användas. Det har noggrant prövats, huruvida den tilltänkta nya gasmaskfabriken skulle kunna förläggas dit, men utredningen har visat, att så icke kan ske.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan i denna punkt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa sjukvårds- och förlägningsfrågor i Karlskrona;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande från anslaget till oförutsedda utgifter av vissa kostnader;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående träffande av visst avtal med Eksjö stad;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag m. m.;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iordningställande av ett för västkusten avsett bärgningsfartyg; och

nr 177, i anledning av väckt motion angående tjänstgörings- och ekonomiska förhållanden för personal på övergångsstat vid armén och marinen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken, svenskt fotografiskt papper och film, m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen, nr 261, angående anslag för förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken, svenskt fotografiskt papper och film, m. m., hemställde utskottet att riksdagen måtte

I. till Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken, svenskt fotografiskt papper och film, å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor,

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken. (Forts.)

II. för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Aktiebolaget Ceaverken: Inlösen av ett reverslån ett förslagsanslag av 52,500 kronor,

b) till Aktiebolaget Ceaverken: Upprätthållande av bolagets drift ett reservationsanslag av 45,000 kronor,

c) till Aktiebolaget Ceaverken: Vissa forskningsarbeten ett reservationsanslag av 75,000 kronor,

III. medgiva att bolaget tillsvidare från och med den 15 maj 1942 befriades från skyldigheten att gälda ränta och amortering å tidigare erhållet statslån.

Reservation hade avgivits av herr *Törnkvist* beträffande utskottets motivering.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Det var enligt min mening ett mycket anmärkningsvärt beslut, som riksdagen fattade år 1941, när det gällde statens engagemang i aktiebolaget Ceaverken. Detta beslut fattades trots att en rad omständigheter redan då tydligt visade, att det egentligen var fråga om ett försök av främst en enskild person att till egen fördel utnyttja det svåra läge, som vårt land kommit i på grund av avspärrningen. Staten engagerade sig vid detta tillfälle i ett företag, som efter endast två års verksamhet av alla tecken att döma var bankruttmässigt och färdigt att träda i likvidation. Aktiekapitalet var i realiteten förbrukat redan då. Jag skall inte upprepa alla de anmärkningar, som jag redan 1941 riktade mot det då föreliggande förslaget. Jag vill endast fastslå, att riktigheten av mina anmärkningar vid detta tillfälle att döma av de handlingar, som nu föreligga, besannats av den utveckling, som ägt rum.

Staten satsade år 1941 först och främst 68,825 kronor för inköp av receipt, av vilka man inte har kunnat få fram någon fullgod vara. Industriföretagets reelle ägare fick vid samma tillfälle mottaga 251,000 kronor, d. v. s. staten återbetalade redan då till honom det kapital, som han investerat i det företag, som egentligen var hans eget. Staten hjälpte honom på det sättet att från den sjunkande skutan rädda en hel del tillgångar för egen räkning. Jag säger den enskilde ägaren, därför att bolagsformen endast var en formsak för detta företag. Sammanlagt satsade staten vid detta tillfälle 600,000 kronor i företaget, och detta skedde med den motiveringen, att om dessa pengar icke nu satsades till detta företag, måste en tillverkning upphöra, som kunde bli värdefull för vårt lands vidkommande. Riksdagen handlade vid detta tillfälle som om den ansåge, att företagets eventuella bankrutt och upphörande med verksamheten skulle ha behövt medföra, att den tekniskt kunniga personal, som är knuten till detta företag, därmed också skulle ha försvunnit. Så skulle givetvis inte ha varit fallet.

Trots de stora investeringar som då gjordes och de lån som då lämnades kommer nu företaget på nytt — vilket envar borde ha kunnat förutse år 1941 — och endast anmäler: ge oss mera pengar och avskriv våra skulder, eljest lägga vi ned verksamheten. Staten låter i sådana här fall pengarna flöda. Nu ha förslag framlagts, vilka innebära, att skulder skola efterskänkas och vidare att staten skall köpa i det närmaste värdelösa aktier för icke mindre än 100,000 kronor, detta för att på nytt rädda industriägaren. Därtill föreslås, att staten skall anslå 52,000 kronor för att inlösa ett lån, som enskilt har

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken. (Forts.)

lämnats till detta företag. Jag ifrågasätter, om det icke även i det här fallet är industriens tidigare reelle ägare, som står som långgivare till det bolag, där han tydligen ensam är aktieägare. Och utöver allt detta skall man anslå 120,000 kronor för upprätthållande av driften och till forskningsändamål, trots de tidigare så dyrt inköpta recepten.

Ingen anmärker ju på att staten företager beredskapsåtgärder och söker se till, att vårt land kan bli självförsörjande i fråga om sådana varor som exempelvis fotografiskt papper och film, men att staten fördenskull skall behöva göra så häpnadsväckande dumma affärer kan jag inte tro skall vara nödvändigt. Man gjorde — jag påstår det — redan 1941 dessa dåliga affärer med öppna ögon, och nu vill man göra ytterligare en sådan affär. Det kan inte vara nödvändigt att göra affärer, som icke kunna bli till bättnad för andra än några enskilda spekulanter, som hänsynslöst utnyttja det rådande läget.

Jag tror att det vore mycket klokt, om man redan nu avvecklade denna affär. Det vore klokt att låta sig nöjas med redan liden förlust. Man hade då en tokig affär mindre att avveckla vid detta krigs slut. Ty det kommer säkerligen att bli tillräckligt många sådana kvar att avveckla, även om man nu i förväg skulle avveckla den affär, som det här föreligger förslag om ytterligare anslag till. Jag anser alltså, att staten måste kunna skaffa sig tekniskt kunnig arbetskraft och dugliga forskare utan att det skall behöva ske på omvägen att inköpa bankruttmässiga företag för nöjet att få avveckla dessa företags skulder.

I konsekvens med den inställning, som jag hade 1941 i denna fråga, och efter att ha dragit de lärdomar, som de handlingar i ärendet, som nu föreligga, kunna ge, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Fast: Herr talman! Det är självklart att man i detta fall inte rör sig på ett område, där man kan göra lysande affärer. Det var heller ingen i riksdagen, som tänkte att det kunde vara på det sättet, när vi sist behandlade denna fråga. Det hade självfallet redan i det sammanhanget varit klokare, om vi vidtagit en djupare operation, avvecklat den enskilda aktieägarens intressen och redan från början låtit företaget komma i statens ägo. Jag vågar emellertid på mycket goda grunder bestrida riktigheten av den uppfattningen, att staten utan vidare skulle kunna ge sig på ett nytt företag på detta område, skola upp ny personal och börja med forskningsarbetet från början igen.

Det är känt, att tillverkningen av film, speciellt för våra sjukhus, är en utomordentligt ömtålig sak. Man har i andra länder, där man har stora resurser till sitt förfogande, hållit på under många år, innan man kommit fram till en produkt som ansetts tillfredsställande. Det är under sådana förhållanden ganska självklart, att vi i vårt land och särskilt under denna kris, då vi fått arbeta med råmaterial av delvis mycket ojämn beskaffenhet, ha haft svårigheter att kämpa med på detta område. Om den personal, som finnes vid detta företag, skulle få avbryta sitt arbete, råder ingen tvekan om att vi hade fått börja ungefär på ny kula och att det arbete som tidigare nedlagts på detta område hade varit tämligen spolierat. Läget är nu enligt min mening något för ömtåligt för att man överhuvud taget skulle ge sig in på sådana experiment. Hade vi levat under normala förhållanden, hade vi mycket väl kunnat göra det. Det är emellertid inte obekant för ledamöterna i denna kammare, att vår försörjning med film inger ganska stora bekymmer i nuvarande läge och att restriktioner ha måst vidtagas i besparingssyfte vid användandet av densamma vid sjukhusen. Även om man kan säga, att situationen för dagen inte är precis

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken. (Forts.)

oroande, måste vi dock se till, att vi på detta område ha en så stor trygghet, som överhuvud taget är möjlig. Svårigheten ligger i att vi inte kunna utnyttja de möjligheter till import, som vid vissa tillfällen föreligga, utan det har varit en ständig pendling mellan å ena sidan för stor tillgång med därav följande risk för att filmen skall bli för gammal och medföra förluster och å andra sidan för liten tillgång. Däremot är det filmunderlag, som vi kunnat få in från utlandet, av den beskaffenhet, att det kan lagras mycket länge. Någon bestämd tid vill jag inte här ange, men det är i varje fall flera gånger längre än vad färdiga produkter kunna lagras.

Om man sålunda hittills haft vissa möjligheter att få in råvaror på detta område, har ju en egen filmtillverkning utgjort ett gott reservstöd. Om man därtill lägger möjligheten att tillverka fotografiskt papper — på vilket område framställningen här i landet utan tvekan har varit fullt jämförbar med vad som tillverkas i utlandet — och man dessutom vet, att man under svåra förhållanden kan utnyttja detta material åtminstone till 40 å 50 procent av den förbrukning av film som eljest plägar förekomma, förstår man, att den inhemska tillverkningen inneburit ganska stor trygghet. Jag vill för min del säga, att nog hade det varit bra mycket angenämare för dem som äro tvungna att syssla med omsättningen av denna vara vid sjukhusen, att vara kvitt denna affär och uteslutande hålla sig till utländska produkter i stället för att ha en vara, som inte är fullt jämförbar med den utländska och som inte varit särskilt efterfrågad. Men vi befinna oss icke i det läget. Vid åtskilliga tillfällen ha vi som sitta i materialnämnden, där vi ha skyldighet att omsätta denna film vid sjukhusen, framhållit betydelsen av att man kan använda sig av svensk råvara och på detta sätt göra sig oberoende av utlandet. Det såg vid en viss tidpunkt för inte så länge sedan ganska hoppfullt ut i det avseendet. Alla experiment ansågos vara slutförda. Det hela gick emellertid i stöpet. Jag tror att man dock kan säga, att läget ånyo är gynnsammare, då det gäller att uppnå ett sådant resultat, att man skall kunna använda svenskt filmunderlag vid tillverkningen. Det är sannolikt att detta företag när kriget är slut icke kommer att bli någonting annat än en skuggfabrik i likhet med en del andra som vi äro tvungna att skapa till under nu rådande ogynnsamma förhållanden.

Jag har med vad jag här anfört endast velat framhålla nödvändigheten av att man under de tider vi nu leva i får räkna med vissa förluster. Detta är helt enkelt ofrånkomligt. Man kan inte börja på nytt med experiment, när man vet, att det tar åtskilliga år innan man kommer fram till några resultat. Inte minst med hänsyn till att det här till 90 procent är fråga om den civila sjukvården anser jag mig kunna fälla det påståendet, att man ifrån statens sida har gjort andra utgifter, som kanske varit mindre betingade än de förluster som i detta sammanhang ha gjorts. Kunna vi komma ur svårigheterna på detta område med de förluster, som här uppkomma — det rör sig dock om så ömtåliga ting som att sjukhusen skola ha något så när kapacitet att hjälpa de sjuka och använda de möjligheter som röntgenfotografier onekligen medge då det gäller diagnostiken — tror jag att vi kunna känna oss ganska tacksamma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist**: Herr talman! Att den penninginvestering det här gäller är en dålig affär är kanske inte herr Persson i Stockholm den förste som har upptäckt. Det är en sak som man kan upptäcka och slå fast med ganska liten synförmåga. Detta poängterades ju även 1941, när riksdagen beviljade lån till detta företag. Men det framgår även av utskottets skrivning, att vi inte äro särskilt glada att behöva köpa aktier i detta företag, men efter vad jag vill

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken. (Forts.)

minnas förbehålla vi oss rätten att göra detta 1941. Nu är det ju helt enkelt fråga om att övertaga det hela med tillgångar och skulder. Samma synpunkter, som då föranledde riksdagen att vidtaga åtgärder i syfte att möjliggöra en fortsatt tillverkning vid företaget, äro i dag lika aktuella. Det är icke fråga om att staten skall skaffa sig ett företag, som skall leva under en längre tid, utan företaget är avsett att tjäna intressen, som vi inte kunna avstå ifrån under den akuta och aktuella beredskap, i vilken vi nu leva.

Vid de särskilda undersökningar, som på utskottsavdelningen företagits, har man räknat med att detta företag icke kan bli någon affär. Det har uteslutande aktuellt intresse. Det är ju självfallet att man inte kan ha så stora förhoppningar i det avseendet, när detta såges uttryckligen ifrån av de statens representanter, som haft hand om ledningen och uppsikten över det hela. Det är det tillfälliga nödläge vi befinna oss i, som gör att sådana åtgärder som nu äro föreslagna tillrådas.

Jag vill också erinra de kammarledamöter, som möjligen inte tagit del av propositionens innehåll, att det av detta tydligt framgår, att statsrådet själv uppenbarligen känt stor olust att handlägga ett ärende av denna beskaffenhet. Detta framgår synnerligen klart av statsrådets skrivning och motivering, men han har tydligen ansett sig vara i ett tvångsläge. Det är därför ingenting att göra åt denna sak, utan vi få ta konsekvenserna av vårt ståndpunktstagande för ett par år sedan och avvakta den tid, då denna investering med därav följande penningupppoffringar kan avskrivras. Där har man således ingenting att hämta i fråga om kapital och ränta för framtiden.

Jag har emellertid i denna fråga tillåtit mig anse, att utskottet gjort ett alldeles onödigt yttrande i detta betänkande. Utskottet skriver nämligen: »I detta sammanhang vill utskottet emellertid ifrågasätta, huruvida icke bolaget lämpligen, med hänsyn till försvarsväsendets intresse av denna beredskapstillverkning, borde organisatoriskt inordnas under den blivande Försvarsväsendets fabriksstyrelse.» — Det är ju nästan genant för den blivande fabriksstyrelsen att överhuvud taget nämnas i detta sammanhang. Det förefaller mig, som om riksdagen dock kunde dröja något att taga ståndpunkt till att inplacera ett företag sådant som detta, som vi vänta skall upphöra med sin verksamhet så fort som möjligt, under en styrelse, vilken skall leva så länge vi ha ett försvar, som behöver förvaltningsomsorg. Jag har inte kunnat gå med på att det stycke, som jag nyss uppläste, skall intagas i utlåtandet.

Det är onödigt, att jag här ställer något yrkande, då jag inte vill framkalla någon votering. Jag har emellertid endast velat påpeka detta, och jag hemställer till herr statsrådet att inte i onödan — varken nu eller senare — vidtaga åtgärder för att göra en sådan överföring, även om kamrarna nu godkänna detta stycke i utskottsutlåtandet. Det är enligt mitt förmenande alldeles onödigt att gå en sådan väg. Jag hemställer emellertid om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Herr Fast polemiserade mest och längst i en punkt, där polemik egentligen är onödig. I fråga om önskvärdheten att framskapa dessa varor, som äro så nödvändiga för sjukhusvärden samt landets försvar, äro vi fullt ense. Jag har emellertid inte kunnat bli övertygad om att det är nödvändigt att förfara på sätt som här skett. År 1941 sade man att man ville stödja detta företag främst för att kunna taga vara på det yrkeskunniga folk, som redan fanns i företagets tjänst. Gentemot detta sade jag redan då att detta yrkesfolk inte kunde försvinna, om det företag, som då stod på fallrepet, skulle ha försvunnit. Denna uppfattning vidhåller jag ännu i dag.

Herr **Törnkvist** sade att detta varit en mycket dålig affär och att jag inte

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken. (Forts.)

skulle ha varit den förste, som upptäckt detta. Vi skola inte nu tvista om vem som var först i detta fall. År 1941 verkade det emellertid, som om jag var ensam i kammaren om att ha upptäckt den saken. Får jag nu sällskap i olusten, är detta enbart av godo. Herr Törnkvist sade också att herr statsrådet själv numera kände sig olustig. Det var han emellertid i varje fall inte 1941. Det minns jag alldeles särskilt. Får jag nu till och med ett statsråd med mig i olusten, känner jag en betydlig lättnad i denna fråga.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Att döma av herr Törnkvists anförande förefaller denna fråga ligga högst märkvärdigt till. Om man jämför vad han yttrade om att avsikten vore, att staten skulle övertaga detta företag och snarast möjligt slå ihjäl det, med vad som sägs i propositionen, blir man högst betänksam. Jag är emellertid inte övertygad om — i varje fall inte på grund av de skäl, som här anförts — att detta företag och den produktion, som det satt i gång, äro alldeles hopplösa för framtiden. Jag skulle dock nästan vilja säga, att om företaget i fortsättningen skall skötas på det sätt, som hittills skett, kan man verkligen ifrågasätta, om det icke är hopplöst. Personer, som känna till tillverkningen av råfilm, både när det gäller röntgen, fotografiskt papper och råfilm för framställning av spel- och kortfilm, ha för mig förklarat, att det finns mycket stora förutsättningar att med i Sverige befintligt råmaterial i Strängnäs åstadkomma en produktion av råfilm. Väl har jag hört, att de herrar, som sitta i styrelsen för detta bolag, begripa ungefär lika mycket av denna sak som de herrar, vilka skrivit detta utlåtande, men det kan väl inte vara något skäl att avvisa all tanke på att i vårt land skapa fram en industri av denna art.

Industrikommissionens yttrande i denna fråga ger anledning till åtskilliga reflexioner. Vi betala de ledande i industrikommissionen förhållandevis kraftiga löner, men de ha inte kunnat finna någon ur affärsässig synpunkt framkomlig väg för att föra över företaget i statens händer. Jag undrar om man inte kan ställa frågan, huruvida inte de höga lönerna till industrikommissionens herrar äro något missriktade. Jag skall emellertid inte nu uppehålla mig vid denna detalj.

Jag tror inte att det i förevarande situation är något annat att göra än att bifalla detta förslag. Jag vill emellertid särskilt säga ifrån att jag, när jag nu kommer att rösta för utskottets förslag, inte gör detta med herr Törnkvists motivering, att man snarast möjligt skall slå ihjäl detta företag. Jag röstar för förslaget i förhoppning att det ligger något mer än ord i punkt c) i utskottets kläm om att till vissa forskningsarbeten anvisa ett reservationsanslag av 75,000 kronor. Jag tror nämligen, herr talman, som jag förut framhållit, att det finns mycket stora förutsättningar att på i vårt land befintligt råmaterial driva fram en produktion både beträffande den film, som det här närmast gäller, och annan film. Jag är visserligen medveten om att experimenterna därvidlag komma att kosta pengar, men med hänsyn till den situation, i vilken vi nu befinna oss, ifrågasätter jag, om det inte vore klokt och riktigt av landet att ikläda sig dessa kostnader.

Herr **Fast**: Herr talman! Det var väl en felsägning från herr Kilboms sida, då han talade om att underlaget för produktionen skulle tillverkas i Strängnäs. Det är emellertid inte tal om detta, utan det är vid de stora cellulosa-företagen, som denna framställning skall ske. Sedan skall bearbetningen av detta underlag ske i Strängnäs.

Gentemot herr Persson i Stockholm vill jag säga att skiljaktigheten mellan honom och mig endast är, att han förmenar, att man nu liksom tidigare skulle

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken. (Forts.)

kunna finna andra framkomliga vägar, d. v. s. att man skulle kunna utnyttja den personal, som finns vid detta företag, vid eventuellt nya anläggningar och på det sättet komma fram ungefärligen lika snabbt. Vi ha emellertid härvidlag ingen tid att försitta för att komma fram till en fullgod produktion. Med den erfarenhet jag fått då jag haft att göra med omsättningen av denna film, vågar jag säga, att en sådan lösning av frågan är alldeles utesluten.

Det är här fråga om en produktion som är både besvärlig och ömtålig. De kontrollanter, som tillsattes i samband med det tidigare riksdagsbeslutet i denna sak — en läkare och en framstående fototekniker, som kunnat följa utvecklingen på detta område — ha icke på något sätt kunnat ange, varför den ena emulsionen varit väsentligt sämre än den andra. Dessa skiljaktigheter ha berott på förhållanden och omständigheter, som man ibland inte ens vetenskapligt kunnat få reda på. När man betänker, att företag i annat land hållit på med liknande verksamhet under många år och satsat stora penningssummor för att komma fram till en fullgod tillverkning, är det ganska storartat, att vi — visserligen på utländskt råmaterial — kunnat tillverka en film, som under långa tider av året varit fullt användbar och till och med ganska god, trots att ojämnheten i fråga om hållbarhet m. m. förorsakat mycket bekymmer och trassel.

Detta ärende är inte endast ett militärt ärende, utan det är till 90 procent ett civilt ärende. Det är nämligen inte mer än 5—10 procent av den film, som förbrukas i landet, som går till militära ändamål. Resten förbrukas av den civila sjukvården.

Jag delar herr Kilboms uppfattning om att det borde kunna bli någonting av detta företag även i framtiden, men detta är enligt mitt förmenande beroende på huruvida man lyckas få fram helt och hållet svenskt underlag för tillverkningen, så att man blir oberoende av utländsk råvara. I annat fall komma konkurrenssynpunkter och en rad andra hänsyn, vilka jag här inte skall beröra, att få ett avgörande inflytande.

En av anledningarna till att man i fråga om denna tillverkning inte kommit längre än som skett, torde vara den dåliga ekonomi, som bolaget ständigt haft att dragas med. Man har för vetenskaplig forskning inte kunna lägga ned mer pengar än de medel, som av Kungl. Maj:t anvisats för detta ändamål. Om man hade kunnat gripa sig an med detta forskningsarbete redan för fem år sedan, hade man självfallet hunnit längre än dit man för närvarande kommit och kanske mötts av bättre förståelse från de företag, som verkligen haft resurser att hjälpa till. Det kan åtminstone ibland se ut, som om man härutinnan hade motsatta intressen att kämpa mot. För egen del har jag ingen bestämd uppfattning om hur det kommer att bli i det avseendet. Det beror på olika faktorer som en lekman icke kan yttra sig om, när icke ens vetenskapsmännen på detta område kunna ha någon bestämd mening. Man måste säga, att om den skandinaviska marknaden blir tillräckligt stor är det ingalunda uteslutet, att denna verksamhet kan bli bärig. I varje fall ha vi experimenterat på områden som haft mindre gynnsamma betingelser än detta.

Till sist ett ord, när man talar om ledningen! Jag förmodar, att man därvidlag menar bolagets styrelse. Jag anser, att klandret mot ledningen är ganska oberättigat. Man skall komma ihåg under vilka ogynnsamma omständigheter dessa människor arbetat. De ha visserligen representerat staten, men bolagsstämman har behärskats av en enda man, som sålunda kunnat utan vidare draga ett kors över vad styrelsen för sitt vidkommande beslutat. Nu blir emellertid förhållandet ett annat. Det går icke att få en styrelse som är sakkunnig på detta område. Det är självklart uteslutet, ty vi ha icke sådant folk. Icke ens om man går in på det rent vetenskapliga fältet och letar efter sådana

Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken. (Forts.)

personer, är det tänkbart. Jag tror icke heller det är nödvändigt, om man i övrigt har tekniskt kunnig personal knuten till företaget.

Herr Törnkvist: Herr talman! Herr Kilboms tro på en god framtid för detta företag är ganska säregen. All den sakkunskap vi rådgjort med på avdelningen står på en alldeles motsatt linje. Orden »slå ihjäl» får man tolka på det mera sympatiska sättet, att företaget, så snart det finns material åtkomligt utifrån, kommer att självdö. Det kanske är mera sympatiskt detta. Alla äro överens om, och den saken står tillräckligt klart uttryckt också i propositionen, att det inte finns utsikter till liv för företaget. Under de allra gynnsammaste omständigheter kan man icke få fram ett arbetsresultat av nyttigvaror på ett par års tid, om man skall bygga på svenska råvaror. Allt detta står att läsa i propositionen. Om man icke ser alltför mörkt på förhållandena skall det väl om två år synas en liten ljusstrimma vid horisonten. Kanhända handelsvägarna då åter äro öppna. Då är det icke möjligt för ett företag av denna beskaffenhet att reda sig i konkurrensen. Så står det till med denna sak. Mitt motiv för godtagande av Kungl. Maj:ts förslag är detsamma som står i utskottets utlåtande, och därutöver har jag icke tänkt gå. Jag har bara velat demonstrera, hurudant läget ekonomiskt sett i verkligheten är.

Herr Fast: Herr talman! Endast ett par ord. Jag tror att det är misstag från herr Törnkvists sida, om han menar, att det krävs två år för att man skall bli färdig med det svenska underlaget. Om jag icke är fel underrättad — och det tror jag icke att jag är — är den rent vetenskapliga och tekniska sidan av saken löst. Det gäller endast att få ett företag, som är berett att framställa denna råvara. Det är närmast så saken ligger till.

Herr Törnkvist: Herr talman! Jag kan icke tro, att jag läst fel i propositionen. Det heter där: »Med hänsyn till de skäl, som sålunda ur försvarets och sjukvårdens synpunkter framhållits för ett fortsatt uppehållande av bolagets drift, har industrikommissionen funnit sig böra förorda, att åtgärder från statens sida vidtagas för att bolaget, utan att överhuvud taget åsyfta någon vinst å sin verksamhet, skall kunna fylla ifrågavarande beredskapsuppgift. I anledning av importsvårigheterna skulle verksamheten såvitt möjligt baseras på alltigenom svenskt råmaterial. Något resultat härutinnan skulle dock enligt kommissionens mening knappast kunna uppnås förrän efter en experimenttid av ett å två år.» Vad menas här med experimenttid? Det är väl oerhört optimistiskt, om man begränsar sig till två år. Förutsättningen är ju, att experimentet lyckas, och det vet man icke.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har ingen anledning att taga tillbaka något i fråga om mitt omdöme nyss rörande industrikommissionens sätt att handlägga denna sak. Jag kan bara verifiera vad herr Fast nyss sagt, att det från filmsakkunnigt håll förklarats, att det finns svenskt råmaterial, som man kan använda och att det också finns en utexperimenterad. Det finns också en världspatenterad metod för att på grundval av detta svenska material åstadkomma råfilm. Då jag sålunda ännu en gång säger, att jag röstar för förslaget, är det icke i förhoppning att man vare sig skall slå ihjäl det hela eller låta det självdö, utan därför att jag gärna vill medverka till framställning av råfilm. Jag tror, att vårt land kan ha nytta av en sådan industri.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag såväl därå som på Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Göteborg; och

nr 183, i anledning av väckta motioner om ersättning åt enskilda personer och företag för förlust till följd av förbudet mot försäljning av flygfotografier m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av bostäder för försvarets personal m. m.;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigsmaktens reservpersonal jämte i ämnet väckta motioner;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Skånska pansarregementets förläggning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till socialstyrelsens Ortsombud;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till organisationsundersökningar m. m.;

nr 203, i anledning av väckt motion om effektivare tillvaratagande av det allmännas rätt inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet;

nr 204, i anledning av väckta motioner om restitution av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse samt Wenner-Grenska samfundet påförda skatter m. m.;

nr 205, i anledning av väckta motioner om inrättande av en fond för beredande av hjälp i särskilt ömmande fall åt familjer som oförvållat råkat i ekonomiska svårigheter;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44 till kristillägg;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till vissa reservtelefonstationer m. m.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till anordnande av vissa telefon- och telegrafförbindelser m. m.; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ombyggnad av tåg färjan Starke;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, i anledning av väckta motioner om utredning rörande orsakerna till det försämrade nykterhetstillståndet i riket m. m.;

nr 41, i anledning av väckta motioner om skärpning av straffet för överlåtelse av motbokssprit till ungdom under 21 år;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å vissa pålsvaror, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 47, i anledning av väckt motion angående viss ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1943/44 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss skattefrihet för krigsriskersättning till sjömän jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 17 juni 1938 (nr 370) om särskild skatt å förmögenhet, m. m.; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående taxering för inkomst av under år 1943 stormfälld skog jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsyn över hundar, dels ock väckta motioner angående lagstiftning om okynnes och skadegörande hundar;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän jämte i ämnet väckt motion;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o), 14:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 51, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra lagutskottets utlåtande nr 35 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om anställande av distriktsbarnmorskor m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om viss begränsning av legitimation som tandläkare, m. m., såvitt den hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1942/43 m. m., i vad angår jordbruksärenden;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till kristillägg samt till avskrivning av nya kapitalinvesteringar m. m., såvitt angår kristillägg under nionde huvudtiteln; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av kronoegendomen Sveden nr 1 och 2 i Stockholms stad.

§ 11.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 till fiskehamnsarbeten m. m.;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för statens vattenfallsverks räkning av viss vattenrätt i Skellefte älv;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1943/44 till riksförsäkringsanstalten;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till bidrag till sjukkassor m. m.; och

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till det civila luftskyddet.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.31 e. m.

In fidem
Sune Norrman.